

POŠTNINA PLAČANA PRI POŠTI 61102 LJUBLJANA

Planinski vestnik 6

glasilo Planinske zveze Slovenije

junij 1993

Pravočasno cepljenje- večletna zaščita!

Meščani, planinci, izletniki, sprehajalci...

Meningoencefalitis
(vnetje možganov in možganskih ovojnic)
povzročen z virusom, ki ga na ljudi prenaša klop
s svojim ugrizom (park, gozd, travnik...)

FSME-IMMUN® Inject

Inaktivirana vakcina z adjuvansom
za klopni meningoencefalitis

Registrirana v Sloveniji

Informacije 061/151-200

IMMUNO AG

Industriestr. 67, A-1220 Wien/Austria
Tel.: 0222-23 00, Fax: 222-23 00/408

Bazično cepljenje (prvo cepljenje):

1. cepljenje
2. cepljenje po 4–12 tednih
3. cepljenje 9–12 mesecev po drugem cepljenju

Revakcinacija: v presledkih treh let

Zaščitite svoje zdravje takoj!

AGROPROGRES LJUBLJANA

Slovenska c. 5, 61000 Ljubljana
Tel.: 061/151-200, Fax: 061/223-356

Planinski vestnik

glasilo Planinske zveze Slovenije

junij 1993

6

letnik XCIII izhaja od leta 1895

vsebina

	Lastniki planinskega premoženja	242
Rok Kraj	Kam greš, alpinist?	242
Marjan Rztresen	Slovenci na gori vseh gorá	246
Dejan Ogrinec	Izbira rokavic za noge	248
Nuša Podobnik	Tišina! Film se je začel	250
V. Erjavec	Petri	253
Neva Mužič	Človek izza kamere	254
Božo Jordan	Kategorije vódenja po gorah	257
Nada Praprotnik	Rastišča zapeljivih ključavnic	260
Leon Vrhovšek	Nasproti Triglava in pod njim	262
Marjeta Keršič Svetel	Gorníštvo je kulturni pojav	264
Uroš Župancič	Uroševe police iz leta 1940	266
Yoshikazu Shirakawa	Moj svet gorá	269
	Slike s starih plošč	273
Janez Drašler	Sonce daje elektriko	275
Igor Maher	Gorsko kolo v gorskem svetu	276
	Hoja po robu zakona	277
Marjan Bradeško	Zakojška grapa	279
Katka Smolej	Nove balade in romance	280
	Odmevi	281
	Iz planinske literature	282
	Društvene novice	284

Slika na naslovni strani: **Rinke nad Okrešljem** Foto: Matevž Lenarčič

Planinski vestnik izdaja Planinska zveza Slovenije, 61000 Ljubljana, Dvořakova ulica 9, p. p. 215. Revija izhaja vsak mesec. Ureja uredniški odbor: Marjan Rztresen (glavni in odgovorni urednik), Janez Bizjak, Sonja Dolinšek, Mitja Košir, Edo Kozorog, Silvo Kristan, France Malešič, Dragica Manfreda, Marlen Premšak, Tone Strojín, Tone Škarja in Franček Vogelínik. Predsednik založniško-izdajateljskega sveta Tomaž Banovec. Prispevke pošiljajte na naslov Planinske zveze Slovenije. Rokopisov in slik ne vračamo. Tekoči račun pri SDK 50101-678-47046. Naročnina za drugo trimesečje leta 1993 znaša 500 SIT, posamezna številka stane 170 SIT. Letna naročnina za tujno znaša 30 ameriških dolarjev. Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Ob spremembi naslova vselej navedite tudi stari naslov, in sicer s tiskanimi črkami. Upoštevamo samo pisne odpovedi do 1. decembra za prihodnje leto. Tisk Tiskarna »Jože Moškrič« v Ljubljani.

Glasilo spada med proizvode informativnega značaja iz 13. točke tarífné številke 3 Zakona o prometnem davku (Ur. list RS, št. 4/92) in Mnenja Ministrstva za informiranje Republike Slovenije, št. 23/117-92 z dne 24. 2. 1992, za katere se plačuje davek od prometa proizvodov po stopnji 5%.

NA APRILSKI SEJI UPRAVNEGA ODBORA PZS SO GOVORILI O KOČAH

LASTNIKI PLANINSKEGA PREMOŽENJA

V Mozirski koči na Golteh, ki je last Planinskega društva Mozirje, je bila letošnjega 24. aprila 13. seja upravnega odbora Planinske zveze Slovenije, na kateri je bila - zaradi tvornega sodelovanja prisotnih - osrednja točka dnevnega reda vprašanje lastništva predvsem planinskih postojank ter lastnine Planinske zveze Slovenije in planinskih društev. Podlaga za razpravo na sestankih meddruštvenih odborov in na upravnem odboru je bil prispevek predsednika Planinske zveze Slovenije **Andreja Brvarja** o teh vprašanjih v aprilski številki Obvestil, ki je glasilo PZS in nekakšen »uradni list« slovenske planinske organizacije. Razmišljanja predsednika Brvarja so takšna:

RAZLIČNA KNJIŽENJA

Materialna bogatitev planinske organizacije je od ustanovitve naprej ena od njenih najpomembnejših nalog. Odražala se je v gradnji koč, zavetišč, potov, nakupih zemlje itd. z namenom, da se čimbolj pokrije gorski prostor. Ob prelomu stoletja je imela slovenska planinska organizacija 11 koč. Po prvi svetovni vojni je SPD izgubilo nekaj koč, 17 pa jih je pridobilo od tujih planinskih društev (največ od DÖAV), ki so imela svoje koče na kranjskem ozemlju (Češka, Erjavčeva, Staničeva koča, Koča pri Triglavskih jezerih, Korošica, Mariborska koča, Valvasorjeva koča, Planika). Po štirih desetletjih delovanja so imeli Osrednje društvo in 29 podružnic v lasti skupaj 67 lastnih koč in domov ter 5 najetih koč.

Po drugi svetovni vojni je bilo vse planinsko imetje knjiženo najprej na Fizkulturno zvezo Slovenije, potem pa na Odbor za planinstvo oziroma Planinsko društvo Slovenije. Po sklepu skupščine Planinskega društva Slovenije februarja 1946 je glavni odbor tej organizaciji dal v upravljanje planinske koče. Od predvojnih 69 koč je ostalo uporabnih le 20, druge so bile požgane oziroma porušene, vse te koče pa so dali v upravljanje tej organizaciji.

Zdaj planinska organizacija v Sloveniji razpolaga s 162 planinskimi kočami in bivaki. V lasti PZS je 42 planinskih objektov in nekaj zemlje.

V zadnjem času se pojavljajo zahteve planinskih društev, ki upravljajo s planinskimi postojankami, ki so pravno last PZS, za prenos lastništva. Takšne zahteve so bile sicer tudi že v preteklosti in glavni odbor PZS se je pod težo takih argumentov v več primerih uklonil ter brezplačno prenesel lastninsko pravico za Triglavski dom na Kredarici in Kočo pri

Triglavskih jezerih na PD Ljubljana Matica ter za Erjavčevo kočo na Vršču na PD Jesenice. Taka politika je vzbudila zahteve nekaterih drugih planinskih društev za podobnimi sklepi, obenem pa jih k temu spodbujajo tudi tisti, ki jim je v preteklosti uspelo izsiliti sklep od Glavnega odbora PZS. Če bi se taka politika nadaljevala, bi to vodilo k demontaži PZS, prek katere pa vsa planinska društva izvajajo dogovorjeno planinsko politiko.

Glavni odbor je v preteklosti prisluhnil argumentom povsem politične narave, da naj bo lastnik tisti, ki lastnino uporablja. To je bilo v skladu s takratno družbeno situacijo in političnim sistemom. Zato so lahko prešle brezplačno v last posameznega planinskega društva tudi tiste planinske koče, ki jih je Slovensko planinsko društvo pridobilo v sekvestru po prvi svetovni vojni (Koča pri Triglavskih jezerih in Erjavčeva koča na Vršču sta bili last DÖAV).

STRATEŠKO POMEMBNA LASTNINA

Planinske koče v Sloveniji po drugi svetovni vojni niso bile nacionalizirane, zato tudi ne morejo biti predmet Zakona o denacionalizaciji.

NAMESTO KOMENTARJA

KAM GREŠ, ALPINIST?

Alpinizem postaja danes natančna kopija stanja v družbi: dobri alpinisti se morajo obnašati podjetniško, svoje rezultate morajo znati »prodajati«. Dober vzpon brez ustrezne predstavitve danes v širši javnosti ne pomeni prav nič.

Toda ali nova miselnost alpinizmu in alpinistom prinaša res samo dobre stvari? Vrhunski alpinisti so alpinizem spravili na tako visoko raven, da jim večina ne more niti približno slediti. Težava ni v tem, da posamezniki plezajo izredno težke smeri, ampak da sami alpinisti smatrajo svoje »povprečne« vzpone za nepomembne. Izgubile so se tudi vrednote, ki sicer zvenijo danes plehko in obrabljeno, a počasi spet postajajo aktualne: prijateljstvo, duhovna rast, življenje z naravo... Gora tako postaja samo objekt, poligon, tekmovalna steza; smer se enači zgolj z oceno težavnosti, sam alpinist pa le s skrajno težavnostjo svojih vzponov.

Res pa je, da so bile nekatere planinske postojanke v preteklosti last podružnic SPD, ki so bile pravne osebe. To vprašanje je najbolj aktualno v primeru Savinjske podružnice. Nesporno je, da je ta podružnica imela pred drugo svetovno vojno v lasti planinske postojanke Kocbekov dom na Korošici, Frischaufov dom na Okrešlju, Tillerjevo kočo v Logarski dolini, Planinski dom v Logarski dolini in Mozirsko kočo na Golteh. Iz te Savinjske podružnice je nastala večina planinskih društev v Savinjski dolini. Tega dejstva se je zavedal tudi Savinjski meddržavni odbor, ki je junija 1983. leta sprejel stališče, da so vsa planinska društva na tistem območju naslednik Savinjske podružnice SPD. Kljub takemu stališču pa je do sedaj zlasti gozdove izkoriščalo predvsem PD Celje, ki je les potrebovalo za svoje investicijske načrte na Okrešlju in za postavitev koč GRS na Golteh.

V zvezi s planinsko lastnino pa se dejansko pojavlja nekaj odprtih vprašanj.

Planinska zveza Slovenije je zveza 180 planinskih društev. V njenih organih lahko planinci, združeni v planinskih društvih, oblikujejo politiko do vprašanj, povezanih s planinstvom. Za izvajanje dogovorjene politike pa mora imeti PZS tudi dovolj vzvodov, da jo lahko uresničuje. Lastništvo nad nepremičninami, zlasti tistimi, ki so strateškega pomena za slovensko

planinstvo, je eno od teh vzvodov. Med strateške pa vsekakor sodijo planinske postojanke, razvrščene v prvo in drugo kategorijo. Predvsem nad njimi bi morala ohraniti nadzor vsa planinska društva prek Planinske zveze Slovenije, obenem pa planinska društva, ki upravljajo s temi postojankami in gospodarijo z njimi, takega stanja ne bi smela motiti. Kvečjemu jih varuje pred različnimi lokalnimi interesi in idejami drugih. Nekaj odtujitev planinskih postojank je že bilo v sodelovanju med planinskim društvom in podjetnikom.

Vso lastnino PZS upravljajo planinska društva. Razmerja med lastnikom in najemnikom ter gospodarjem po pravilu niso urejena. Zato je s planinskimi društvi treba takoj skleniti pogodbe o gospodarjenju s planinskimi postojankami in določiti simbolično najemnino. Podrobneje je treba postaviti pogoje, ki jih mora planinsko društvo upoštevati pri gospodarjenju, sicer je koč v izjemnih primerih mogoče tudi odvzeti. Vsekakor pa se planinskim društvom, ki že dolga leta upravljajo te postojanke, nikakor ni treba bati, da bi se sedanje razmerje spremenilo.

POMEMBNO JE, DA JE PLANINSKO

Ko je na seji upravnega odbora PZS na Golteh konec letošnjega aprila predsednik PZS Andrej Brvar še podrobneje razlagal ta svoja napisana

Kaj smo torej »pridobili«? Gore so izgubile svoj čar in skrivnostnost; smeri svojo lepoto; alpinisti pa, kot da se enačijo le s svojimi rezultati, vse druge vrline ali slabosti so jim popolnoma drugotnega pomena.

V alpinizmu je za romantike in zanesenjake vse manj prostora. Zamenjujejo jih agresivni posamezniki, ki gledajo na alpinizem strogo profesionalno. Za sam razvoj le-tega je to vsekakor koristno, a žal postaja tudi nevarno. Danes začetniki (tečajniki) preskakujejo cele stopnje težavnosti in leta izkušenj, teoretična znanja postajajo nepomembna in nepotrebna, miselnost skrajno težavnega plezanja v plezališčih (dobro varovanje, nenevarni padci...) pa enostavno prenesejo v gore. Starejši, izkušeni alpinisti so se zaradi razlik v miselnosti večinoma odmaknili od vzgoje. Posledica vsega tega pa je in bo vse več popolnoma nepotrebnih nesreč.

Vrhunski vzponi danes »zastarajo« v zelo kratkem času. V divjo igro se vse bolj vključuje tudi denar. Denar pa postavlja svoje pogoje in zahteve in pri denarju, pravi ljudski rek, se vse konča. Posledica tega so vse pogostejša nesoglasja med vrhunskimi alpinisti, aferice, afere, ki pa so pogosto še

novinarsko prenapihnjene. Alpinizem je tako v javnosti izgubil vso svojo nedolžnost in ekskluzivnost in postaja vse bolj samo šport, kjer nekaj šteje le vrhunski rezultat, vse drugo pa je le še bolj ali manj tvegana rekreacija.

Kaj torej storiti? Še plezati vrhunske vzpone? Vsekakor da! Vendar je potrebno alpinizmu povrniti izgubljen ugled. Ni samo vrhunski alpinizem tisti pravi alpinizem, saj se verjetno danes nihče ne sramuje vzponov, kot so Nemška v Triglavu, Direktna v Špiku ali Zupanova v Koglu, da ne omenjam še bolj anonimnih klasičnih smeri.

Kdo je torej alpinist? Je prvi, ki premaguje skrajno težavne smeri in vse drugo podredi temu, ali drugi, ki občasno spleza »povprečno« smer in zraven počne še vse kaj drugega, ali tretji, ki je nekje vmes? Vsi so alpinisti, vendar se drugi in tretji bolj držita ob strani, kot da to, kar počneta, ni omembe vredno in se javnosti, vajeni senzacij, niti ne spleča predstaviti.

Je novica danes le še preplezana nova smer, nesreča ali pa konflikt dveh alpinistov? Lep prispevek k splošni norosti današnjega časa!

Rok Kralj

izhodišča, ki so plod razprav v predsedstvu PZS in med vodilnimi člani komisij, je dejal, naj bi glede lastnine nad planinskim premoženjem ohranili obstoječe stanje in lastnine ne bi prenašali na posamezna planinska društva, ki upravljajo planinske kočje; varnost premoženja je večja, če je lastništvo knjiženo na PZS, kot pa če bi bilo na društva, ki so včasih pod takimi pritiski lokalnih dejavnikov, da naj bi nekatere objekte odtujili od planinstva. Zato po mnenju predsednika Brvarja željam posameznih planinskih društev po prenosu lastnine ne bi ugodili - zaradi večje varnosti celotnega slovenskega planinskega premoženja.

Živahna in dolgotrajna razprava med člani upravnega odbora PZS je pokazala, da gre v bistvu za tri struje: nekatera planinska društva in meddruštveni odbori se zavzemajo za to, naj bi upravniki planinskih postojank tudi v resnici postali njihovi lastniki, saj so vanje leta in desetletja dolgo vlagali svoj lasten denar in delo, drugi trdno stojijo na stališču, da je popolnoma vseeno, kdo je pravno lastnik, ker je najpomembnejše, da so kočje v planinski lasti, zato naj bi lastnina raje ostala - kot je doslej - v rokah celotne planinske organizacije, ki je nedvomno trajnejša oblika kot planinsko društvo, tretji pa so se zavzemali za to, da bi v spornih primerih sestavili posebne arbitražne komisije, ki bi pretehtale vse vidike in možnosti in potem svetovale odločitve ali kar odločile.

Primorski planinci in Zasavci so, kot je bilo slišati na zadnjem upravnem odboru PZS, za to, naj bi stanje glede lastnine ostalo takšno, kakršno je zdaj.

Predstavniki Gospodarske komisije pri PZS je dejal, da pravzaprav sploh ni bistveno, čigava je lastnina, saj mora biti cilj tak, da so planinske kočje primerno oskrbovane za sprejem vseh planincev in obiskovalcev gorá. Po njegovem mnenju bo treba v razpravah o spremembi statuta PZS vprašanjem lastnine posvetiti večjo pozornost. Poudaril je tudi, da so z vsako lastnino tudi obveznosti, tudi davki in tudi stalna obnavljanja, upravljalci (ali lastniki) pa morajo prenehati skrbeti, da ti objekti ostanejo v funkciji planinstva.

PREVIDNOST PRI ZAKUPIH

Medtem ko je bil predstavnik planincev iz Podravja mnenja, naj bi lastniki planinskih koč postala posamezna planinska društva, je predstavnik savinjskega meddruštvenega odbora opozoril na sedanjo zmedo, ko so lastniki nekaterih koč planinska društva, drugih pa PZS, in dejal, da ne bi smeli samo potrditi sedanjega stanja, ampak zadeve poenotiti. V različnih razmerah so različno gradili planinske kočje in vpisali kot lastnika pač tistega, ki naj bi bil po takratni zakonodaji najprimernejši. Dejtal je, da

niso samo planinska društva pod pritiskom lokalnih oblasti, ampak tudi PZS, ki je v preteklosti tudi že spustila iz rok kakšen svoj objekt, na primer planinsko postojanko na Rogli: takrat je Unior podpisal, da bo največ pol ure daleč od tedanje postojanke planinski organizaciji postavil novo planinsko kočjo, pa se je na to čisto pozabilo in PZS tega ni nikoli zahtevala. - Ob pogostih zahtevah PD Celje, da hoče nazaj nekdanjo lastnino Savinjske podružnice SPD, češ da je PD Celje naslednik SP SPD, predstavnik Savinjskega meddruštvenega odbora na seji upravnega odbora ni mogel mimo pripombe, da je »jabolko spora v tem, ali je PD Celje res edini naslednik Savinjske podružnice SPD«.

Predstavniki iz Zasavja je menil, da bi planinci lahko hitro izgubili svoje premoženje z nepredvidnimi zakupnimi pogodbami in dal za primer kočjo na Bohorju, ki je v popolnem zakupu, predsednik planinskega društva - lastnika pa prosi za nasvet, kaj naj storijo. Menil je, da bi se Gospodarska komisija pri PZS morala več ukvarjati s takimi vprašanji.

Nemudoma mu je odgovoril predstavnik te komisije, ki je dejal, da v Gospodarski komisiji obstaja vzorčna zakupna pogodba in »smo večkrat pozivali, naj si jo planinski gospodarstveniki iz društev ogledajo, saj obstaja že 15 let in jo sproti prilagajamo razmeram; pred podpisom pogodbe se je treba posvetovati in ne šele potem, ko je pogosto prepozno«.

PD NAJ BODO LASTNIKI!

Po dolgotrajnih prošnjah je besedo le dobil predstavnik PD Celje, čeprav ni član upravnega odbora PZS, ta organ pa je želel vendarle seznaniti s stališčem vodstva svojega društva (ker se v meddruštvenem odboru savinjskih planinskih društev o tem očitno niso mogli dogovoriti in zavzeti enotnega stališča). Dejtal je, da je upravni odbor njegovega planinskega društva že lani zahteval, da bi celjskemu PD vrnil premoženje Savinjske podružnice SPD, ki so ga po drugi svetovni vojni odvzeli in dali Fizkulturni zvezi Slovenije, ta pa PZS in gre torej za sporno lastništvo, saj je večina sedanjega premoženja ustvarjena z denarjem in delom članov PD Celje. »Planinska društva naj bodo lastniki premoženja, s katerim upravljajo, vzpostavi naj se lastninsko stanje izpred zadnje svetovne vojne, PZS pa naj bo le krovna organizacija društev; takšno je stališče Planinskega društva Celje«.

Podobno je bilo tudi mnenje predstavnik meddruštvenega odbora ljubljanskih planinskih društev: PZS naj ne posega v lastnino planinskih društev, vendar naj društva upoštevajo vsa navodila gospodarske komisije in komisije za varstvo okolja. - Samo z drugačnimi bese-

V Mozirski koči na Golteh so se sestali člani upravnega odbora PZS na pomembni in razburjivi seji.

dami je skoraj isto povedal tudi predstavnik Savinjskega meddruštvenega odbora: dejal je, da je tamkajšnje planince, ki so z lastnim delom in denarjem postavili planinske kočice, pošteno strah, da to ne bi prišlo v roke nekoga drugega, ki ni premaknil ene same opeke. »Sodelovanje med PZS in PD sicer ne sme biti prekinjeno,« je rekel, »vendar naj se po katastru točno ugotovi, kdo je pravi pravni lastnik, kdo je ustvarjal in obnavljal; to je treba ugotoviti, da se bo jutri vedelo, čigava je. So primeri, ko so kočice oddajali iz rok v roke in ko je ni nihče več hotel, ker je bila tako pri koncu in je popolnoma propadla, so spet poklicali planince, naj jo spet vzdržujejo. Če že gradim hišo na svoji zemlji, naj bo hiša v resnici moja, ker bom tako z njo najbolje gospodaril«.

VISOKI IN NIŽJI TONI

Podpredsednik PZS **Tone Škarja** je seveda zagovarjal politiko PZS in je dejal, da je za planinsko pomembne objekte gotovo najboljši lastnik Planinska zveza, ker društva umirajo, Zveza pa je garant za lastnino, da se ne odtuji. Poudaril je, da je Švicarska planinska zveza lastnik vseh planinskih koč, čeprav jih upravljajo posamezna planinska društva.

Človek iz Gospodarske komisije PZS je podpredsedniku potrdil, da imajo Švicarji glede svojih koč vse urejeno, ker so se tako že zdavnaj dogovorili, pri nas pa se še nismo. Zato je predlagal za vsak posamezen primer arbitražo: tretjina članov arbitražne komisije, ki bi jo ustanovili, naj bi bila iz vrst planincev, ki se zavzemajo za prenos lastnine na društva, tretjina zagovornikov lastnine PZS in tretjina nevtralnih pravnikov. Takšne arbitraže so znane iz krogov avstrijske, švicarske in nemške planinske organizacije, kjer skličejo arbitražno komisijo za vsako pomembnejšo sporno zadevo. Po mnenju predstavnika posoškega meddru-

štvenega odbora je vseeno, kdo je lastnik, le varovalna ključavnica bi morala biti vgrajena v celotno premoženje: samo skupščina, na primer, bi lahko odločala o odprodaji posamezne kočice ali drugega dela planinske zemlje.

Na dolgotrajne prošnje je prišel do besede na seji upravnega odbora PZS na Golteh tudi predsednik PD Ljubljana Matica **Gregor Klančnik**, čeprav ni član UO. Potem ko je svoj govor uvedel z ugotovitvijo, da je Koča na Gozdu na Vršiču sicer vknjižena na PZS, vendar se ne ve, čigava je, in da vsak planinski objekt upravlja planinsko društvo, čeprav je vknjižen na PZS, je z nekoliko povišanim tonom dejal, da »PZS ni mogla poskrbeti niti za planinski muzej, ker je za to treba veliko delati, zato ji ni mogoče zaupati upravljanje planinskih postojank, pri katerih je treba prav toliko dela.«. Poudaril je, da na zadevo gledajo drugače planinska društva, ki upravljajo planinske kočice, kot tista, ki kočice nimajo. Po njegovem globokem prepričanju je treba kočice popolnoma prepustiti tistim planinskim društvom, ki jih uspešno upravljajo.

Visoke tone je skušal nekoliko znižati podpredsednik PZS **Jože Dobnik**, ki je dejal, da je PZS združenje planinskih društev in če je PZS vpisana kot lastnik, je objekt pravzaprav last 180 slovenskih planinskih društev, ki lahko o vsaki spremembi lastnine soodločajo, skupen interes slovenskih planincev pa je, da kočice ne odtujemo.

STATUS QUO

Po že kar predolgotrajni razpravi se je nekoliko izoblikovalo stališče, naj bi lastništvo do nadaljnjega še ostalo v okviru planinske organizacije, PZS, saj so v sedanjih razmerah divjih privatizacij po Sloveniji razmere za kakršnekoli spremembe neprimerne, na koncu koncev pa je že zdaj pravno marsikaj urejeno tako, da morata morebitno odtujitev planinskih objektov odobriti tako društvo kot zveza. Natančno bo treba zapisati, da v primeru razpada društva - upravljalca ali lastnika planinske postojanke postane njen lastnik PZS.

Ko je predsednik PZS **Andrej Brvar** zaključeval razpravo o tej osrednji točki dnevnega reda, je poudaril, da bi nekatere kočice zaradi neurejenih mehanizmov gotovo izgubili, če bi bile pred tem last posameznih planinskih društev, saj nimamo vgrajenih dovolj varovalk. Zato naj samo skupščina PZS odloča o morebitni odtujitvi planinske postojanke ali zemlje v lasti planinske organizacije. Savinjski meddruštveni odbor naj se čimprej sestane in se dogovori glede premoženjskih zadev, ko bodo v slovenski planinski organizaciji pripravljali nov statut, naj bodo z njim urejene tudi premoženjske zadeve, čimprej pa naj bo določena arbitražna komisija pri PZS, ki bo odločala o pomembnih spornih zadevah.

DEVET ČLANOV SLOVENSKE ODPRAVE BO POSKUŠALO SPLEZATI NA K-2

SLOVENCİ NA GORI VSEH GORÁ

MARJAN RAZTRESEN

Na K-2, drugo najvišjo goro sveta (8611 m), je 9. maja odšla devetčlanska slovenska alpinistična odprava, ki ima namen prek vzhodnega grebena, se pravi po smeri prvopristopnikov, v klasičnem slogu priplezati na vrh gore, eden od članov odprave pa naj bi se z vrha smučal do baznega tabora. Organizator odprave je Planinska zveza Slovenije, glavni pokrovitelj, sponzor, pa Smelt International iz Ljubljane. Odprava se bo vrnila v Slovenijo 5. avgusta.

K-2 je poleg Anapurne edini osemtisočak na svetu, na katerega slovenski alpinisti še niso priplezali. Leži v Karakorumu, ki ga po pravici imenujejo »streha sveta«, saj se v njem kar 50 vrhov dviga prek 7300 metrov, le 110 pa jih je na vsem svetu. Od štirinajstih samostojnih osemtisočakov stojijo štirje v Karakorumu, najvišji med njimi pa je K-2. Prvi alpinisti so goro odkrili že pred prvo svetovno vojno in pred drugo svetovno vojno kar dvakrat dosegli na njem višino prek 8000 metov. Leta 1954 pa je članoma italijanske odprave **Lacedelliju** in **Compagnoniju** uspel prvi vzpon na vrh. Šele leta 1977 so bili ljudje drugič na vrhu te gore.

VSI ČLANI ODPRAVE

Leta 1986 so se slovenski alpinisti prvič sprijeli z Goro gorá, kot tudi imenujejo K-2. **Tomu Česnu** je v solo vzponu uspelo preplezati novo smer v jugovzhodni steni in jo na višini 8000 metrov priključiti na smer prvopristopnikov. Vrha pri tem vzponu zaradi spremembe vremena ni dosegel. Leta 1988 pa je goro naskakovala močna 12-članska slovenska odprava. Poskušala je ponoviti najtežjo smer po jugo-jugovzhodnem stebri, vendar (spet) zaradi slabega vremena vrha ni dosegla. Sedanji tretji poskus je načrtovan po smeri prvopristopnikov, po smeri Abruzzi.

Vodja odprave je **Tomaž Jamnik**, 55-letni inženir elektrotehnike iz Kranja, ki je bil prvič na odpravi (v Hindukuš) pred več kot 20 leti, sodeloval pa je tudi na odpravi na Mount Everest in bil vodja slovenske odprave na K-2 leta 1988.

Zdravnik odprave je Ljubljčan **dr. Damijan Meško**, star prav tako 55 let, preizkušen odpravarski zdravnik in hkrati tudi alpinist, ki je enako kot vodja že sodeloval tudi na odpravi na K-2 leta 1988.

Stari odpravarski maček je Splitčan **Stipe Božič**, 42-letni snemalec in udeleženec osmih himalajskih odprav, ki je doslej po dveh smereh dvakrat priplezal na vrh Mount Everesta ter bil

Znak sedanje slovenske odprave na K-2

poleg tega še na dveh osemtisočakah, na Manasluju in Kangčendzengi. Pričakovati je mogoče, da bo v navezi skupaj s svojim starim soplezalcem in himalajskim tovarišem Vikijem Grošljem in da bo snemal dogajanja na odpravi.

Leto dni mlajši od Božiča je »lovec na osemtisočake« **Viki Grošelj**, športni pedagog iz Ljubljane in udeleženec enajstih himalajskih odprav, ki je na svoji akciji »8000 plus« doslej že priplezal na vrhove devetih osemtisočakov: leta 1975 na Makalu, 1984 na Manaslu, 1986 na Broad Peak in Gašerbrum II, leta 1988 na Čo Oju, 1989 na Lotse, Everest in Šišo Pangmo ter leta 1991 na Kangčendzengo. Med letoma 1985 in 1990 se je povzpel tudi na najvišje vrhove vseh celin (razen Antarktike). O svojih vzponih je napisal pet knjig.

30-letni **Davorin Karničar**, po poklicu trener smučanja, doma z Jezerskega, ki je doslej opravil kar 820 alpinističnih vzponov in spustov s smučmi, bo tisti mož iz slovenske odprave, ki se ima namen z vrha K-2 smučati v bazni tabor. Če mu bo to uspelo, bo to eno od redkih smučanj z vrha osemtisočaka doslej.

Boštjan Kekec, 34-letni vojaški inštruktor, doma iz Škofje Loke, je od leta 1976, odkar se ukvarja s plezanjem, opravil 900 plezalnih vzponov. Aktiven je v vseh oblikah alpinističnih dejavnosti, v odpravarstvu, plezanju visokih alpskih sten, športnem plezanju, tumem smučanju in deloma tudi ekstremnem smučanju.

Iz Kamnika je 27-letni **Rado Nadvešnik**, strojni ključavničar, ki je bil doslej na dveh himalajskih odpravah in je tudi že priplezal na vrh osemtisočaka Čo Oja.

Zvonko Požgaj iz Ljubljane je najmlajši član odprave; star je 24 let in je po poklicu električar. Enako kot njegov štiri leta starejši odpravarski

kolega **Boris Sedej**, avtomehanik-voznik iz Idrije, je še brez himalajskih izkušenj, pač pa sta oba preplezala dolgo vrsto zelo težavnih smeri v Centralnih Alpah.

STROŠKI: 90 000 DOLARJEV

Odprava je odletela z ljubljanskega letališča Brnik prek Zürich in Karačija v pakistanski Islamabad. Od tod ima namen iti v mesto Skardu ter iz tega mesta s traktorji ali džipi v Dassu, od tam pa s 160 nosači na ledenik Baltoro in dalje na ledenik Austin, kjer bo v višini 5100 metrov postavila bazni tabor. Ta pot bo predvidoma trajala kakšnih deset dni.

Tam naj bi po načrtu prve junijske dni začeli brez podpore višinskih nosačev in dodatnega kisika plezati proti vrhu gore, potem ko bo v baznem taboru blizu štiri tone opreme in hrane. Do višine 8000 metrov nameravajo postaviti pet višinskih taborov, iz zadnjega pa naj bi v drugi polovici junija poskusili priplezati na vrh. V začetku julija naj bi končali svoje poslanstvo na gori, sredi julija naj bi pospravili bazni tabor in se proti koncu julija vrnili v Islamabad, od tam pa v Ljubljano.

To je letošnja osrednja alpinistična akcija PZS, ki bo po predračunu stala 90.000 ameriških dolarjev, od tega pa bo šlo samo za nosače 25.000 dolarjev.

Prvotni cilj slovenske odprave na K-2 je bil mnogo zahtevnejši - zahodna še nepreplezana stena, v katero se alpinisti z vsega sveta že več let zaletavajo, pa je doslej še niso zmogli. Slovenska planinska organizacija je pri pakistanskih oblasteh pred dvema letoma vložila prošnjo za to smer, ko pa ni mogla najti ustreznih plezalske ekipe, je to plezanje odpovedala in prijavila klasično smer. Ta čas bodo po informacijah, ki jih imajo naši alpinisti, na gori še odprave iz Nemčije, Kanade, Švedske, Nizozemske, Velike Britanije in nemara še kdo. Nizozemci bodo imeli s seboj satelitski oddajnik in so slovenskim plezalcem že ponudili sodelovanje - seveda za primerno plačilo. Tako bodo lahko sproti v domovino sporočali o svojem plezanju.

SMUČANJE Z VRHA

Na tiskovni konferenci, ki so jo člani odprave pripravili pred odhodom iz Ljubljane, je največ pozornosti novinarjev veljalo Karničarjevemu smučanju z vrha gore. Ko ga je eden od predstavnikov tiska vprašal, kako je mogoče - glede na fotografijo, ki jo imamo pred seboj - tam sploh smučati, je Davo Karničar odgovoril, da bo na to lahko zelo natančno odgovoril po vrnitvi domov. Dejal je, da smučanje ne bo najtežavnejše; najtežja bo nošnja opreme na vrh, se pravi nošnja smuči in čevljev, kajti na goro bo

To je K-2, gora, na katero plezajo slovenski alpinisti; če dobro pogledate, je na levi strani spodaj bazni tabor

naš alpinist vzel prave smučarske čevlje, ker je po njegovih besedah tam prenevarno peljati s turnosmučarskimi čevlji. »Sicer pa je že čas,« je dejal, »da Slovenci kot smučarski in planinski narod poskušamo ti dve dejavnosti združiti na najvišji ravni.« Ob tem je povedal, da je ob takem podvigu pomembno oceniti mejo svojih zmožnosti, kajti če greš predaleč, kot je dejal, se tak podvig lahko zelo tragično konča.

Z vrhov osemtisočakov je bilo doslej le nekaj smučanj, pa nobenih ponovitev. Kolikor vemo, je bil doslej najvišji start za smučanje predvrh Everesta.

Turistična Alpska Slovenija

V januarski številki publikacije Na sončni strani Alp, ki jo je izdajalo takratno ministrstvo za turizem, je bila objavljena vest Predstavitev Alpske turistične komisije, v kateri beremo:

V New Yorku se je 11. januarja 1993 z osnutkom videofilmna The Grand Tour of the Alps predstavila Alpska turistična komisija - članice so Nemčija, Švica, Italija, Avstrija in Slovenija - in napovedala, da bosta videokaseta in brošura s tem naslovom na trgu marca letos. Sponzor letošnje brošure je ena največjih ameriških turističnih revij Traveller/Conde Nast z naklado 90.000 izvodov.

Brošura bo natisnjena v 250.000 izvodih, še preden bo izšla, pa bo v reviji Traveller objavljen članek o Sloveniji na štirih straneh.

Ameriški novinarji naj bi po programu brošure The Grand Tour of the Alps maja odšli na študijsko potovanje, pri čemer je bil obisk Slovenije predviden za 22. maj.

IZBIRA ROKAVIC ZA NOGE

DEJAN OGRINEC

Čevlji, ki nudi vso podporo gležnju pred poškodbo, sam po sebi ni dovolj dober, če nam v njem pri hoji drsi, če ne »grabi«. Zdrsneš in zlomiš si zapestje ali vrat »namesto« gležnja. Pogled na debelino podplata in globino »zob« - »klin« - nam pove veliko. Običajno velja: čim globlji so »klini«, več in bolj »grabijo«. Ne pozabite, da si verjetno želite dolgotrajnejši oprijem kljub pomanjkanju nekaj milimetrov materiala na podplatu.

Dobri podplati nam nudijo dober prijem brez nabitega blata ali zemlje v mehkejšem svetu. Podplati z višjo peto in dvignjenim srednjim delom dajejo več »prijema« kot ravni, posebno na terenu, kjer morate več uporabljati notranji del čevlja ali pete, da preprečite zdrsanje (gladke vlažne skale, vlažne korenine).

Če se zagledamo v frekventnejše poti, bi se lahko zamislili nad še enim vidikom, ekološkim, pri naši izbiri podplata čevlja. Trdi čevlji (ali, recimo, groba vleka lesa) so trdi in grob pritisk - učinek na tla. Na drugi strani pa trši in odpornejši čevlji vzdržujejo poti in preprečujejo erozijo le tedaj, kadar je na poti blato ali mehka zemlja. Verjetno nam bodo močnejši čevlji dali več poguma za hojo po bolj skalnatem in manj frekventnem terenu, s tem pa bomo zmanjšali frekventnost popularnih poti. Torej?

ODBOJ VODE IN PREPUSTNOST ZNOJA

Če se odpravljate na ture v lepših vremenskih pogojih, na kakšen lep sončen dan, vas verjet-

Po Alpinem modelu »comfort« je izredno veliko povpraševanje, v deklaraciji pa piše, da je v njem tudi sloj »cambrelle«; čevlji so primerni za vsakršne ture po sredogorju in ob lepem vremenu tudi za visoke hribe.

Model »explorer«, ki ga izdelujejo v žirovski Alpini, je primeren za daljše ture po visokogorju, posebno »močan« je okoli gležnjeve, nanj je mogoče pritrčiti »nove« dereze, ki ne potrebujejo vrvic.

no bolj zanima »dihanje čevlja«. Noga ostane ves dan suha, hladna, nabiranje kondenza je le manjši problem.

Čevlji, sestavljeni iz najlonskih tkanin-mrež in semiš usnja, »delajo« najbolje v suhih razmerah - vse dotlej, dokler ne dežuje ali ne stopimo v kakšno večjo lužo. Čevlji s tako imenovano »peno z odprtimi celicami« za podlogo sicer dihajo, toda absorbirajo veliko vode in se zato počasneje sušijo.

Kombinacija usnja in najlonskih materialov pomeni pri čevljih preveč šivov za popolno vodoodbojnost, toda prenesli bodo kratko deževje (ploho) ali krajši skokec, recimo padec, v vodo, ko prečkamo potok.

»Cordura« najlon* je lahko premazan, da odbija vodo, a še vedno diha. Toda običajno je premazan, da niti ne pušča, niti ne diha.

Cenejši semiši vpijajo kot pivniki, toda boljši, ki so dodatno impregnirani in obdelani s silikoni, so dovolj vodoodbojni in dobro dihajo.

Če potrebujete pravo vodoodbojnost zunanje strani, si lahko kupite tradicionalne, skoraj brezšivne usnjene čevlje ali čevlje z vsito membrano, ki diha in drži vodo. (Opaža pa se, da pri čevljih goretext membrana ni tako superiorna kot v oblačilni konfekciji.)

Vodoodbojnost usnjenih čevljev je odvisna od kvalitete usnja in konstrukcije čevlja. Kvaliteta usnja je odvisna od živali; dela kože; v kateri smeri je urezan del za čevlji, kako je bila koža obarvana in obdelana; ali je samo sloj kože ali cela koža (celotna debelina kože); itd. Ker te informacije niso vedno dosegljive, je torej naš vodič samo cena in dobro ime proizvajalca.

Vodoodbojnost je odvisna tudi od kvalitete šivov in drugih vidikov kvalitete ter kontrole podrobnosti. Slabi materiali na jeziku ali slab spoj jezika bodo začeli kmalu puščati, že ko se bo začela voda nabirati okoli ali na jeziku.

Pretiravati boste morali, če bi radi našli vsaj kakšne sledi kondenza v usnjenih čevljih, toda tudi materiali, kot na primer cambrelle ali tesivel in drilex, ki jih uporabljajo za podlogo v usnjenih čevljih, so še pravi dodatni »bonus«.

Ideal med dihanjem in vodoodbojnostjo je lahko zagotovljen z različnimi membranami, kot so comfortex, gore-tex, sympatex itd. Kljub razvoju znaka gore-tex black label še vedno ostaja dvom v uporabnost njihove membrane. »Naj« sta sympatex in comfortex. Nimata por kot gore-tex, ampak »delata« s pomočjo »kemije«.

PRILEGANJE ČEVLJA

Če se čevlji nogi ne prilaga pravilno, ne bo udoben in čevlji ne bodo pravilna opora vaši nogi. V velikosti lahko izredno variirajo, kajti dolžina noge je le ena izmed mer. Obstajajo še širina pete, višina gležnja, širina noge pri blazinici, razdalja med peto in blazinico noge itd.

Čevlji, ki ustrezajo vsem zahtevanim meram, se vam bodo prilagali kot rokavica roki. Različni proizvajalci imajo različne poglede na povprečno obliko in tip noge, sami pa morate najti proizvajalca, ki dela čevlje, najbližje vašemu tipu noge.

Ženske noge niso oblikovane enako kot moške - običajno so ožje v petah in z drugačno obliko ahilove tetive. Prepričajte se, da so bili čevlji narejeni po ženskem kopitu, da niso samo manjša moška številka! Nekateri proizvajalci izdelujejo različne širine ženskih čevljev, nekateri pa imajo samo ene.

Ker boste verjetno na gorskih turah preživeli v čevljih kar precej časa, si vzemite čas in pazljivo izberite čevlje, da vam bodo dnevi uporabe zares v zadovoljstvo. Obujte nogavice za hojo, trdno zavežite čevlje in se sprehajajte po trgovini. Preverite, če se ujemata točka upogiba čevlja in vaše noge ter stopite na prste na stopnico ali rob. Pazite na nezaželene pritiske okoli zad-

Znoj in vlaga povzročata žulje, infekcije in omrzline. Da obdržite noge suhe, uporabljajte notranje nogavice, ki vlečejo vlago stran od noge.

Najboljše nogavice so volnene ali mešanica volne in polipropilena. Nič bombaža! Preobuvajte nogavice pogosteje in morda uporabljajte puder za noge!

Obstajajo tudi tako imenovani »linerji«. To so tenke nogavice, sestavljene iz kombinacije volne in polipropilena, polipropilena in najlona ali termaxa ali orlona. Tudi linerji iz prave svile niso slabi. (Če na turi dnevno na hitro operete linerje in jih posušite, vam služijo bolje.)

Masaža pomaga pri bolečinah v mišicah in preprečuje poškodbe (suha masaža ali masaža s curkom vode). Z masažo pospešimo kroženje krvi, kar pripomore odstranitvi mlečne kisline.

Po možnosti se zjutraj najprej počasi ogrejte in zvečer počasi ohladite z lah- nim stretchingom. Pozornost naj velja celi nogi, tudi palcu.

Nekateri problemi z deformacijo stopala se lahko rešijo. Pri ploskem stopalu ali previsokem mostu stopala je dovolj, če nam oblikujejo steljko po nogi. Pozanimajte se v Alpininih prodajalnah ali v tovarni! V Ljubljani vam njihovo steljko za ne velik denar izdelata Igor Šport na Kodeljevem. (Naj vas ne moti, da so steljke v osnovi za smučarske čevlje!)

Pri naših proizvajalcih bi brez težnje po reklami lahko izpostavili čevlje Alpine Žiri, saj edini pokrivajo kompletan spekter uporabe in ne izdelujejo samo trekking čevljev. Posebno zanimiva je njihova linija, izdelana iz usnja - tako glede na uporabo kot na ceno.

njega dela prstov, ko upognete nogo v čevlju, kot tudi na kakršnakoli odmikanja blazinice vstran ali kak pritisk na sredini stopala. Dobro prilaganje mora biti okoli sredine noge, ker nam drugače prsti pri sestopanju zadevajo spredaj v steno čevlja. Ustrezati morajo v predelu okoli gležnja in na notranji strani noge, sicer vam pritiskajo samo vezalke na noge. (Morda tudi posvet z ortopedom ne bi bil odveč, preden se odločite.)

KAJ DOBITE ZA SVOJ DENAR

Cene jasno zelo variirajo, toda običajno dobite tisto, kar plačate. Težko je kaj privarčevati, če želimo dobre čevlje. Vse, kar lahko naredite, je, da se odločite za tisto, kar zares potrebujete. Kvalitetne podrobnosti niso vedno potrebne, med drugim je pa vizualno težko primerjati več proizvajalcev med seboj. Preberite deklaracije, ki so dodane, in morebitne napotke proizvajalca! Dodatki, kot recimo vezalke, ki ne vpijajo ali se cefrajo, usnje, ki je tanjše, čvrstje ali drugače obdelano, kvalitetnejši gležnji, močnejše ali celo samozategovalne rinke za vezalke, bolj odporne pene, vgrajene v podplat, podplat iz boljše gume (še vedno pojmujemo »vibram« kot najkvalitetnejši podplat), boljši oporniki pet, hi-tec membrane in različni »texi«, podloga iz cambrella ali tesivela, podloge, pri katerih ne nastajajo gube itd., vplivajo na višjo ceno, toda zares štejejo na poteh.

Če ima prodajalec možnost razširitve ali drugačne vrste prilagajanja čevlja vaši nogi, bo cena verjetno višja, toda če je potrebno, se ne umaknite zaradi tega (zaradi cene); če pa ni potrebno prilagajanje, bo nakup čevlja pri običajnem prodajalcu cenejši.

Ne dovolite, da bo prodajalec vplival na vas, temveč mu vi povejte, kaj želite! Morda se prodajalec ne moti; kaj pa če se? Odločite se, kako pomembna je za vašo aktivnost in potrebo podpora čevlja, odpornost na obrabo, oprijem podplata, vodoodbojnost, blaženje.

Pogled v denarnico - nato pa poiščite čevlji, ki ustreza nogi, in šele potem, ali ima vse pričakovane in potrebne podrobnosti.

*»Cordura najlon« je komercialno ime za material za zgornje dele čevljev v različnih kvalitetah tkanja, debeline niti in nanosa. Če diha, tudi prepušča vodo, kolikor na spodnji - notranji strani ni nanosa mikro folije (goretex, sympatex, com-fortex). Če ne diha, je nanos plast gumi filma.

MEDNARODNI FILMSKI FESTIVAL GORNIŠKIH FILMOV TRENTO 1993

TIŠINA! FILM SE JE ZAČEL

NUŠA PODOBNIK

Tudi tako lahko zapišemo poročilo o 41. filmskem festivalu v Trentu-in kako se vam zdi: Bojte se... Francozov! Francozi so namreč ponovno odnesli domov največ nagrad.

Ali pa: Grand prix vsakih 13 let... zakaj Avstralec **Michael Dillon** je leta 1980 prvič osvojil glavno festivalsko nagrado.

Vse to bi se dalo napisati kot najavo za to filmsko prireditev, ki je sedem dni polnila veliko festivalsko dvorano St. Chiara.

Kljub temu, da gre za festival z razpisano temo, kar lahko predstavlja pravo prekletstvo, bi lahko v primeru Trenta prej govorili o blagoslovu. Tematika, ki so jo organizatorji z leti dopolnjevali in preoblikovali, jim dovoljuje gojiti upe, da bo filmskih del vsako leto več (letos nam številke povedo, da je bilo 177 prijavljenih filmov, izbranih 78, držav udeleženk 20, naša statistika pa še dodaja, bi bili zadnji dve številki brez 5 filmov iz Slovenije drugačni), saj znotraj razpisane teme obstaja še izredno veliko možnosti filmskega ustvarjanja in eksperimentiranja, odkrivanja vedno novih možnosti izdelave slikovne podobe nekega kraja ali dogodka.

In prav to je namen in smisel festivala v Trentu; še celo več, prav na to »kocko« so postavili organizatorji prav vse, vedoč, da krupje še ni rekel »... rien ne va plus!« Torej imajo še vedno možnost izbire, ne pa tudi odstopa od igre. In ker pričakujejo zadetek v polno, z njimi pa tudi

vsi udeleženci, se ne morejo upreti izzivu in se vedno znova igrajo »največji specialen festival na svetu«. Tudi letos se jim je zamišljena ideja

Takole so lepaki in letaki letos vabil na festival v Trento

uspešno realizirala, in to celo bolje kot lani, ko je bil festival v znamenju okrogle obletnice, jubileja, in ko so vsi skupaj preveč »izgorevali« za tak »pomemben dogodek«.

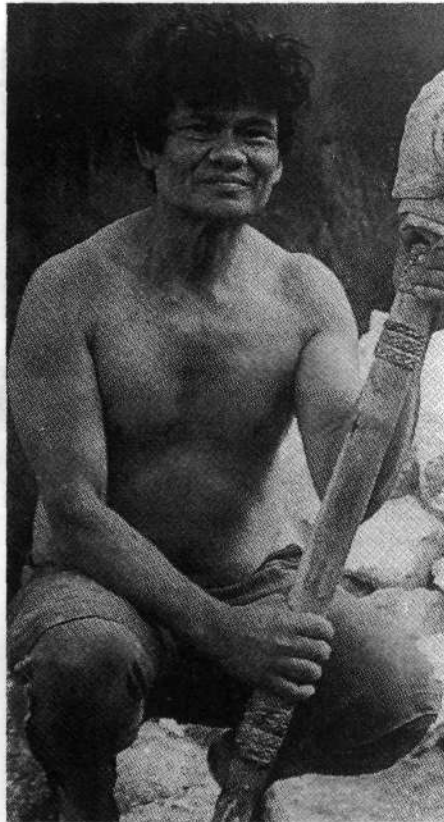
SLOVENSKI PREDSEDNIK ŽIRIJE

Letošnji program, ki je poleg obilice zanimivih filmov ponujal še tradicionalno filatelistično razstavo, že sedmo mednarodno razstavo knjig in revij (550 knjig, 220 založniških hiš, 24 držav), slikarsko razstavo »Gore na Kanvasu«, okroglo mizo na temo »Dino Buzzati in svet alpinizma«, mednarodno srečanje alpinistov in že 22. nagrado ITAS za najboljšo gorniško literaturo, je po besedah organizatorjev presegel skrita pričakovanja in vžil novo upanje, da bomo v prihodnje ponovno gledali več alpinistično-plezalnih in pustolovskih filmov in manj onih drugih, ne preveč zanimivih (recimo o ekologiji), a toliko bolj pomembnih za splošno svetovno dobro.

Pozabimo vse te probleme, skrite želje, prisotnost »prekletstva ali blagoslova« in si poglejmo, kaj nam je nudilo 2352 minut program! Če se še malo poslužimo statistike, je bilo to skoraj 40 ur, ki smo jih presedeli v kinu v petih dneh in pol. No, natančneje, toliko minut so »moral« presedeti le člani žirije, ki jim je letos predsedoval **Danilo Cedilnik**, skupaj z njim pa so glede nagrad odločali še **Piero Crispino** iz Italije, **Stefan König** iz Nemčije, znan novinar in esejist, urednik revij, kot sta »Bergwelt« in »Everest«, stari znanec **Marco Grandi** iz Švice, Angležinja **Audrey Salkeld**, novinarka, raziskovalka, scenaristka, dolgoletna sodelavka revije Mountain, pisateljica in alpinistka, ki se je leta 1986 povzpela na najvišjo goro sveta, trenutno pa pripravlja razstavo ob 40. obletnici prvega vzpona na Everest. In še zadnji član žirije, Francoz **Gilles Santantonio**, filmski in TV režiser, fotograf, sodelavec različnih časopisov in revij in lanski soavtor zmagovitega filma »Gospodar ortov«. Oni so torej po vseh pravih videli vse filme od začetka do konca, nam pa je bilo dano katerega tudi prespati ali oditi iz dvorane oziroma celo ne priti vanjo.

TRI KATEGORIJE FILMOV

Kljub temu, da je festival v Trentu med drugim znan tudi po tem, da je embargo na nagrade dejanski in prav do same tiskovne konference ni moč zvedeti imen nagrajencev, se je med goste in novinarje le prikrdalo nekaj naslovov in avtorjev, tako da smo si lahko racionalno porazdelili čas sedenja v St. Chiaro. In zapisemo lahko, da smo videli izjemne filme, da si ljudje kljub vsej tehniki ne dovolijo vzeti sanj in da jim idej (pa tudi denarja) ne manjka, da vedno nove generacije odkrivajo znane in neznane sve-

Kader iz francoskega filma »Ujetniki zvepla«

tove, da je za dobro pustolovščino (in seveda tudi dober film) vredno tvegati tudi življenje, ne samo opremo; po drugi strani pa je za mnoge ljudi gora prekletstvo in vir življenja hkrati, izživ, ki se mu je težko upreti... ali pa možna naravna kulisa za poetično slikovno in zvočno kreacijo. To je ena plat festivala. Druga, prav tako prisotna, pa nam pokaže tudi filme, ki so nastali zgolj po naključju, ko lahko govorimo le o reportažnih zapisih, ko filmske ideje ni nikjer. Ne gre jim oporekati določene kvalitete, vendar pa jim kaj več kot informativnosti ne moremo priznati, in sicer ne glede na to, ali se »avtor« filma odpravi v podzemni svet, v pragozd, na zasneženo goro ali pa v gladko steno.

Seveda pa se trentinski festival ni mogel izogniti niti tretji kategoriji filmov, tako imenovanih »zgrešenih«, ko smo se vsi spraševali, le kaj za vruga počenja(jo) v programu.

Predno se lotim nagrad in njihovih dobitnikov, še nekaj suhoparnih števil. Glavna in posebne žirije so imele na voljo 10 + 9 nagrad in razdelili so jih med 15 filmov. En sam francoski film (Življenje na nitki) je prejel kar 4 nagrade, poleg tega pa so trikolori prejeli še 4 glavne nagrade; sledili so jim domačini s tremi nagradami,

Kader iz filma »Z morja na vrh Everesta«

potem pa smo bili na seznamu že Slovenci in Američani s po dvema nagradama, Švicarji, Angleži, Nemci in Avstralci so si priborili po eno, vendar so zadnji odšli domov z Grand prixom.

NAGRADE ZA STARE ZNANCE

Da je avstralski film »Z morja na vrh Everesta« kandidat za nagrado, so napovedovali že prvi kadri, ki so gledalce v več kot nabito polni festivalski dvorani prikovali na sedeže in jih po eni uri odtrgali od pustolovščine, ki so si jo skupaj s **Timom Macartneyem** (alpinistom, ki je že leta 1984 začrtal novo smer na vrh Everesta, in to brez kisikove maske) in njegovo ženo, zdravnico, privoščili, pa čeprav ti prvi samo pasivno. Tim in Ann sta se namreč odločila, da bosta prehodila vseh 8848 metrov, ki ju od morja v Bengalskem zalivu ločijo do najvišjega vrha Everesta. Barvitost in raznolikost pokrajine gledalcu jemlje sapo, za atraktivnost dodatno poskrbi izjemna filmska montaža, vse skupaj pa zaključijo celotna režiserjeva pripoved, ko **Michael Dillon** mojstrsko izpelje celoten podvig, tako alpinističen kot tudi svoj, filmski, in ga zaključi s Timovimi posnetki z vrha Everesta, za kar grede Timu tudi avtorske pravice, saj se je posnel kar sam. In vsi naštetih elementi so prepričali tudi žirijo, ki je v obrazložitvi zapisala, da film izjemno nazorno kaže, kako je možno nesporno dopolniti jezik gorniške kinematografije s humanostjo, izbrano tehniko in pravo mero alpinizma.

In tako je Michael Dillon po trinajstih letih ponovno prejel nagrado Grand prix - Zlati encijan.

Še pri enem filmu so gledalci izjemno uživali, a to je bilo tako in tako že pričakovano. Kajti avtor

filma »V balonu prek Everesta« **Leo Dickinson** doslej še ni razočaral vsega vajene in razvajene festivalske publike, pa tudi žirije so mu bile doslej upravičeno naklonjene. In ker Leo ni samo režiser, alpinist, fotograf, padalec in še kaj, se je skupaj s še tremi navdušenci nekega oktobrskega dne leta 1991 vsedel v dva balona, da bi skupaj s prijatelji »delali zgodovino« in kot prvi preleteli najvišji vrh sveta v navadnem balonu. Izziv je bil še posebno močan za **Lea** in **Chrisa Dewhirsta**, pilota in kamermana enega od balonov, saj sta pred leti že skušala opraviti ta podvig, a jima sreča ni bila mila. No, odnehala nista in na koncu uspešne avanture sta bila poplačana tudi z najlepšim panoramskim posnetkom strehe sveta, kakor tudi njuna kolega v drugem balonu, ki pa sta pustolovščino zaključila z »malce tršim pristankom«, ki jima je vzel balon in opremo, a je to druga kamera »promptno« beležila in s tem nudila gledalcem še več užitkov in zabave. Pa tudi žirijo je prepričala, da si film zasluži Srebrni encijan kot najboljši športno-pustolovski film.

SPECIALNE NAGRADE

Tri glavne nagrade so šle Švicarju **Michelu Strobinu** za »Gozdne ptice«, in to zaradi izjemno kvalitetne fotografije, Italijanu **Heinzu Mariacherju** za film »Vrnitev v tišino«, in sicer kot najboljšemu italijanskemu avtorju, RAI pa je ameriški film »Ognjeni prstan« nagradila z nagrado za najboljši film, posnet na elektroniko. Hvaležni objekti (vulkani), računalniška grafika, dobra montaža - in nagrada je tu.

In vse druge glavne nagrade so pobrali Francozi (skupaj 5), ki v svojih filmih vedno obravnavajo teme, ki se jim drugi izogibajo ali pa jih preprosto ne vidijo dovolj filmsko.

V filmu »Ujetniki žvepla«, katerega avtor je prejel Srebrni encijan za najboljši film o gorah, nam spregovori o majhnih, mršavih in brezzobih nosačih, ki v neprijaznem in nevarnem okolju indonezijskih vulkanov v dolino znosijo vsak dan na svojih ramenih po 80 kilogramov žvepla. Pot je vsakič dolga 20 kilometrov. In tudi zato jim bogovi ne odmerijo več ko 40 let življenja, kajti tako trpljenje in mučenje za golo preživetje in po besedah enega od nosačev za boljši jutri njegovega sina ni vredno niti enega leta. Če bi gledali film samo kot gibanje slik, bi mirno lahko zapisali, da ga odlikuje eksotika krajev in naravnih pojavov. A film ni zaman dobil nagrade, saj nam vsem kaže tudi tisto drugo plat življenja v gorah, ki še zdaleč ni eksotična in človeka prisili v najbolj nenavadna dejanja za golo preživetje.

Da je lahko »Življenje na nitki« rešeno z vzponom v gore, sta dokazala **Thierry de l'Estrade** in **Milka Assaff**, ki sta svojo idejo sama tudi realizirala in s tem navdušila gledalce in žirijo. Gledalci so se po filmu zamislili in se ozrli okrog sebe (morda bodo v prihodnje tudi sami nekomu rešili življenje), žirija pa je od navdušenja filmu podelila eno glavno, in sicer »glavno specialno nagrado žirije«, druge tri žirije pa so dodale še tri svoje nagrade. In zakaj vse te nagrade? Zaradi pomembnega problema, ki ga obravnava (zasvojenost z drogami), zaradi pripovedi o alpinističnem vzponu skupine zasvojenec, ki skušajo tudi na ta način zdraviti in ozdraviti to bolezen, zaradi trdega boja, ki je hujši od plezanja na najvišje vrhove, zaradi volje in šibkosti, zaradi odločenosti in omahovanja, zaradi osebnega žrtvovanja in odpovedovanja in predvsem zaradi sporočilnosti filma, da je samota v gorah nevarna, a še dosti hujša je samota in praznina srca.

Znani voditelj in novinar Antenne 2 **Pierre Ostian** je za »Portret Patricka Berhaulta« prejel nagrado za najboljši alpinistični film. Režiser nam sporoča, da se alpinizem sicer odvija v stenah in na oprimkih, in previsih in zasneženih raztežajih, ampak da alpinizem dela predvsem in samo človek. In portretiranec je predstavljen predvsem kot človek.

Za najboljši raziskovalni film so nagrado prejeli prav tako Francozi, in sicer zahvaljujoč se »Pavijanom iz Saudske Arabije«. Neobzira kamera raziskovalcev **Maximya** in **Colleta** sledi in zalezuje edino vrsto opic, ki živi na Arabskem polotoku ter beleži najpomembnejše trenutke v njihovem življenju. Priča smo bili izjemnim posnetkom, ki so dokazovali, da je lahko študija tudi predstava.

SLOVENSKI DELEŽ NAGRAD

Ob nizanju filmov in nagrad ne smemo pozabiti na slovenski delež, tako v samem programu kot tudi pri delitvi pogače. Slovenci smo poslali

skupaj 6 filmov, izločen je bil en sam in od petih sta dva prejela nagrado. TV Slovenija je bila producent treh - Annapurna 1992 v režiji **Matjaža Žbontarja**, Dolina pravljic **Marjete K. Svetel** in 8C+ (XI-/XI) **Staša Potočnika**, kot producent pa je sodeloval pri filmu **Toneta Freliha** »Komu zvoni« skupaj z Orion filmom, in pri filmu Razgledi s slovenskih vrhov - Peca, ki ga je režiral **Igor Likar** in Sfinga.

»Peca« je s svojimi prepričljivimi in vabljivimi posnetki in poetičnostjo navdušila mnoge, med njimi tudi člane žirije Trentinske turistične zveze, ki je filmu dodelila »Zlatega metulja«. Druga posebna žirija Mednarodne federacije športnega filma in TV pa je nagrado namenila Potočnikovemu filmu 8C+, in to zato, ker so člani smatrali, da film brez prizanesljivosti predstavi izjemno težak vzpon.

Lahko smo zadovoljni prav vsi. Organizatorji, ker jim je ponovno uspelo privabiti nekaj izjemnih filmov, pa kopico dobrih, gledalci in gostje, ker so organizatorji storili vse, da bi sedeli v kinodvorani ali bili na razstavi ali pa na okrogli mizi oziroma da bi šli celo plezat, ter vsi nagradjenci, da o Francozih sploh ne govorimo.

PETRI

V. ERJAVEC

Pred hišo je trava
ozelenela,
cvetijo tulpe
in hijacinte dehteče;
izbrala si jih skrbno,
sadila z drobno
mlado roko.

Črni kos zopet poje
in se ziblje
v krošnji višnje
cveteče.

Odperta so vsa vrata,
okna na široko,
da sončni žarek boža
kotičke - stene - spomine.

Takrat
v zvoniku sedma ura
je odbila,
ko tiho za sabo
si vrata zaprla,
da naju z očijem
ne bi prebudila.

Odhitela goram si
zadnjikrat naproti...

Mozirje, 28. 4. 1993

ČLOVEK IZZA KAMERE

NEVA MUŽIČ

Kdaj sem ga prvič srečala, se ne spomnim več, vem pa, da so bili časi razgibanega amaterskega filma. Filmskih snemalcev, ki bi si upali v gore in gorovja, ni ravno na pretek, zato je nastal pričujoči pogovor. Kdor gleda oddaje »Gore in ljudje«, pozna redaktorico **Marjeto Keršič Svetel**. Kdor bo prebral tale pogovor, bo vedel nekaj tudi o tistem, ki jo snema.

PRVI FILMSKI KADRI

Se snemalec rodi, vzame kamero in dela filme ter napake ali pa mora vendarle tudi v kakšno šolo?

Rodil sem se, ampak seveda ne kot snemalec. Po končani osemletki sem šel v metalurško šolo, smer jaki tok. Šola ja bila dobra. Mislim, da boljše možnosti zame takrat ni bilo. V tistem času so bili zelo popularni izvenšolski krožki ljudske tehnike. Na železarskem izobraževalnem centru na Jesenicah, kjer sem se šolal, je deloval tudi kino krožek. Film me je zanimal že v osnovni šoli - televizija je bila takrat pri nas še v povojih -, zato sem se vključil v kino krožek. V začetku nas je bilo kar precej, ostalo nas je le nekaj. Naslednje leto mentor ni več delal na Jesenicah in ker sem bil najaktivnejši, sem ga avtomatično nasledil. Težav je bilo veliko, znanja ne preveč, še manj opreme. Prvi film, ki smo ga naredili in z njim sodelovali v Beogradu na pionirskih igrah, je bil »Zgodovina železarne Jesenice«. Imeli smo le 8-milimetrsko kamero AK 8 vzhodnonemške izdelave in lepilnico. Montirali smo s povečevalno lečo, film pa merili kar z metrom. Izračunali smo dolžine posameznih sekvenc, z magnetofonom posneli glasbo in tekst in film prvič videli šele v Beogradu.

Kranj in Jesenice sta imela nekoč dobre filmske amaterje. Kaj se je spremenilo, da tega ni več? Bile so menjave generacij, spreminjali so se interesi, od prvih članov sva ostala aktivna le midva z bratom. On še vedno skrbi za projekcije na filmskih večerih in festivalih skupine Odeon, sam pa sem postal najprej honorarni dopisnik, sedaj sem pa že skoraj dvajset let snemalec na TV Slovenija. Tako v Kranju kot na Jesenicah pa se vsakih nekaj let pojavijo posamezniki ali skupine, ki v amaterskem filmu - in sedaj tudi videu - nekaj pomenijo.

Če se na Jesenicah ustavite sredi mesta, so povsod sami uokvirjeni kadri. Ali takšen pogled lahko človeka zaznamuje? Kako ste pravzaprav pričeli?

Svoja prva samostojna filma sem posnel v letih

67/68. Najprej sem snemal potopisni film »Jesenice-London-Jesenice«, takoj zatem pa planinski film »Sam z gorami«. Ta je pričel nastajati že kakšno leto prej. Bil sem pri vojakih na slavonski ravnici skupaj s **Klavdijem Mlekužem** iz Mojstrane. Do takrat sploh nisem hodil v hribe in sem moral poslušati zbadljivke, kakšen Slovenec da sem, ker še nisem bil na Triglavu. Klavdij je imel 8-milimetrsko kamero, pa ni znal snemati. Dogovorila sva se, da posnameva planinski film. Sodelovalo naj bi več alpinistov, vendar nismo mogli uskladiti časa. Tako sva sama konec novembra 1967 posnela prve kadre na Vrtaški planini, nato v Vratih in končala s posnetki v marcu 1968 na Vršiču. Film smo prvič predvajali maja na jeseniškem festivalu.

ČASI AMATERSKEGA FILMA

Kaj je vplivalo na vašo odločitev: film, mentor, notranje nagnjenje ali kaj drugega?

Mislim, da je bil to film kot fenomen. Kasneje sem postal nekakšna siva eminenca festivala. Pričelo se je leta 1968, mednarodni je postal leta 1971, sledila je manjša kriza, po 1983. letu pa je sledil ponovni razcvet; sodelovalo je po 15 držav. Od leta 1991 festivala ni zaradi nastale situacije, upam pa, da bomo spet pričeli delovati.

Vaši spomini na začetek, na sodelavce, kako je bilo z opremo, koga ste občudovali?

Najbolj se spominjam srečanj na festivalih. Edino tako smo lahko videli filme, ki so jih delali drugi. Čeprav nisem delal nič ekscitnega, sem sodil v generacijo, ki ni bila preveč »zaželen«. Nekateri filmi bi bili še danes ne samo aktualni, ampak tudi inovativni. Nekateri so se s filmom ukvarjali le amatersko, drugi so postali profesionalci. Med seboj smo tekmovali, a bili tudi dobri prijatelji in si pomagali.

Ste kdaj poskusili kaj posebno novega?

Spominjam se amaterskega filma iz leta 1980. Ideja je bila sicer kolegova, realiziral pa sem jo sam. Ves film sem posnel skozi dno kozarca. Prikazuje namreč pijančka. Film se je žal izgubil.

Ste se kdaj ustavili in rekli, rad bi snemal dokumentarne filme, ali pa je šlo za ljubezen do vsega okoli vas?

Najraje snemam dokumentarne filme in reportaže, ker je snemanje bolj dinamično kot snemanje igranih filmov. Seveda so tudi teme, ki me bolj zanimajo kot druge. Hribi, na primer, v zadnjem času pa tudi podzemlje. Dva ekstrema torej.

Kipa TV Slovenije »Gore in ljudje« januarja 1993 na Mali Mojstrovki. Od leve: redaktorica Marjeta Keršič Svetel, tonški mojster Toni Žirovnik, snemalec Janez Hrovat, alpinist Klavdij Mlekuž in asistent Silvo Plavec.

Kako človek vidi skozi objektiv?

Razlika je kar precejšnja. Pri gledanju s prostim očesom je vidno polje dokaj široko, s koncentracijo na določeno dogajanje oziroma objekt pa okolja ne »vidimo«. Z zoom objektivom na kameri dogajanje oziroma objekt lahko približamo in s tem tudi povečamo. Sam najraje uporabljam tako širokokotni kot teleobjektiv, s katerim najmanj motim »nastopajoče«.

Kako vzdržujete kondicijo?

Že s tem, da veliko delam na terenu, ohranjam tudi kondicijo. V prostem času rad zavijem v hribe, pozimi smučam, poleti pa kolesarim.

FILMI ZA FESTIVALE

Tehnika napreduje. Kaj to pomeni za vaše delo?

Seveda so tako kamere kot trakovi vsak dan boljši. Kamere, predvsem elektronske, so vsak dan lažje in občutljivejše. Z uvedbo čipov namesto slikovnih cevi se je tudi kvaliteta elektronske slike zelo približala filmski. Teža profesionalne opreme - kamere, videorekorderja in stativa - je bila pred nekaj leti več kot 30 kg, danes pa je okrog 15 kg. Poleg tega sta sedaj kamera in rekorder v enem kosu, tako da ni več kablov, ki so bili pri dinamičnih snemanjih posebna ovira. Večja občutljivost kamer pa pomeni, da lahko snemamo z manj luči.

Kaj se lahko popravi v laboratoriju?

Laboratorijska obdelava pri filmu seveda obstaja, pri elektronski sliki prav tako, vendar je najboljše, da je že sam osnovni posnetek v redu, saj kasnejša obdelava sliko največkrat le po-

slabša. V zvezi s tem bi bilo dobro, če bi imel vsak snemalec svojo kamero, pa tudi drobnih pripomočkov nam manjka.

Koliko oddaj TV Slovenije smo ponudili svetu in s kakšnim uspehom?

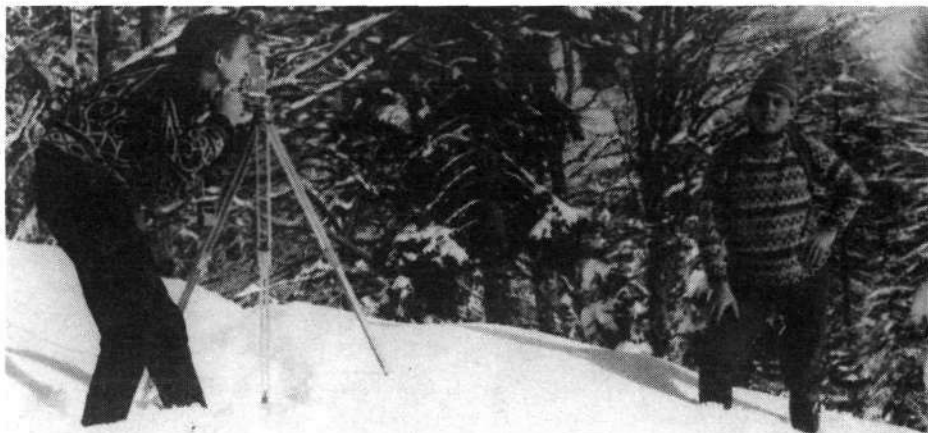
Tega ne vem natančno. Veliko preveč se poudarja snemanje dnevno informativnih oddaj, ki pa za tujino niso preveč zanimive. Časa za snemanje lepote naše domovine je veliko premalo. V terminih snemanja mesečne mozaične oddaje »Gore in ljudje« nam je uspelo posebej pripraviti nekaj kratkih filmov, s katerimi smo po svetu sodelovali na nekaterih festivalih z gorsko tematiko. Med filmi moramo omeniti »Terro Mystico«, za katerega sem pred kratkim prejel v Brianconu v Franciji posebno priznanje za izredno kvalitetno sliko.

Gotovo ste že snemali iz helikopterja. Kakšen je občutek?

Snemal sem že iz ultra lahkega letala, zmaja, malega letala, balona in seveda helikopterja. Najidealnejši je helikopter, težava pa je ta, da nimamo posebnega stativa in snemam »iz roke«. Tako posnetki niso vedno najboljši. Seveda sem v takšnih primerih privezan.

Ste že doživeli kakšno »mejno situacijo«?

Poklic snemalca je lahko tudi nevaren. Samo poglejte, kaj se dogaja v vojni na Hrvaškem in v Bosni! Leta 1982 smo, na primer, snemali oddajo o skalaših. Posneti je bilo treba plezanje v smeri Kunaver-Drašler v Sfinji. Plezala sta pokojni **Aleš Kunaver** in **Andrej Štremfelj**. Gorski reševalci so me na jeklenici spustili kakšnih 160 metrov z vrha Sfinje. Prvih 60 metrov je bilo normalnih, nato pa je bil previs, tako da sem bil na najnižji točki kakšnih 25 metrov od stene, pod mano pa je bilo nekaj sto metrov praznine. Kakšnih osem ur je trajalo, da

Janez Hrovat, snemalec amaterskega filma »Sam z gorami«, igral je Klavdij Mlekuz; posnetek iz leta 1968.

sta plezalca izplezala, mene pa so ves ta čas počasi dvigovali. Spominjam se, da me je bilo najbolj strah pri menjavanju filma, ker sem se bal, da bi mi že posneti material padel iz rok.

SVETLOBE TUJINE

Gotovo čutite razliko v svetlobi pri nas, na Tajskem, kjer ste pred kratkim bili, ali v Himalaji?

Seveda so svetlobe zelo različne. V tropih in v večjih višinah so kontrasti mnogo večji kot pri nas oziroma povsod tam, kjer je ozračje onesnaženo. Za vsako terensko delo se je potrebno posebej pripraviti, vendar svetloba ni kakšen poseben problem; večji problem so temperaturne spremembe in vlaga, na katero je elektronska kamera zelo občutljiva. Težavo pa predstavlja polnjenje akumulatorjev, kjer ni elektrike. V ta namen sem sestavil sistem s sončnimi celicami, akumulatorjem, pretvornikom 12 V = 220 V in seveda polnilcem za akumulatorje, kakršne potrebuje kamera.

Snemalec mora imeti verjetno zelo dobre živce. Poleg oči so zelo obremenjeni živci, snemalec pa pri posameznih dogodkih ne more reagirati kot običajen smrtnik, temveč mora dogajanje posneti. Seveda so takšne stvari enkratne in se jih ne dá ponavljati. Nekaj drugega je igrani program.

Kateri dokumentarec je v zadnjem času naredil na vas največji vtis?

Najbolj me je navdušil Gallahad Everest. Film sem prvič videl lani na festivalu v Trentu, pred kratkim pa še na naši TV. Zadnja leta redno obiskujem festival gorniškega filma v Trentu, kjer je pregled takih filmov z vsega sveta. Največ je filmov, ki so nekakšni dnevnik odprav, zame pa so bolj zanimivi filmi, narejeni po scenarijih, ki pritegnejo zaradi nenavadnih idej.

Kako reagirajo ljudje na človeka s kamero?

V različnih deželah različno. Po prijaznosti in

nevsiljivosti so mi ostali najbolj v spominu Brazilci, Tajci in Nepalci ter Kitajci. Naravnost sovražni so bili, na primer, Arabci. Sam skušam biti s kamero čim manj vsiljiv.

Kdo vas je v naši preteklosti najbolj navdušil?

Težko bi se odločil. Vsekakor se mi je precej filmov vtisnilo v spomin. Tako dela **Janka Ravni-ka, Metoda Badjure**, potem pa tudi mojih nekoliko starejših sodobnikov, kot so **Viki Pogačar, Rado Riedl, Slavo Vajt**. V okviru oddaje o Jalovcu je bil predvajan kakšnih 35 let star film Vikija Pogačarja. Moram reči, da daje vtis, da so si včasih vzeli dosti več časa za izdelavo.

Bili ste član himalajske odprave na Anapurno.

To je seveda velik podvig.

Nikoli si nisem predstavljal, da bom član himalajske odprave v Nepal. Okvirno smo se dogovorili kakšna dva meseca pred odhodom. Prišel sem se kondicijsko pripravljati in sem poskrbel za tehnično opremo. Prvič je snemalec naše TV odšel v Himalajo z elektronsko kamero. Bilo je nekaj pomislekov, če bo kamera zdržala, seveda pa sem potreboval posebno opremo za polnjenje akumulatorjev. Vse sem imel pripravljeno, a pri nas je tako, da sem dokončno zvedel, da grem, šele nekaj dni pred odhodom.

- Bazni tabor je bil idealen, višina le nekaj nad 4000 metri, tako da s sapo ni bilo problemov. Jasno je bilo, da sam z elektronsko kamero ne bom mogel slediti posameznim navezam. V odpravi je bil tudi **Stipe Božić** iz Splita in on naj bi pokrival zgornji del z amatersko video kamero. Tako sem spremljal priprave in odhode navez iz baze, dvakrat pa sem odšel tudi proti prvemu višinskemu taboru. S člani odprave nisem imel težav, tudi obremenjeval jih nisem, snemal sem jih pač bolj od daleč. Z redaktorico oddaje »Gore in ljudje« Marjeto Keršič Svetel sva ime-la pred odhodom nekaj pogovorov, kaj posneti, na koncu pa je nastal dnevnik odprave z nekaterimi dramaturškimi posegi.

BARVE MI POMENIJO ŽIVLJENJE

Sodelujete pri montaži?

Pri običajnih snemanjih je pri nas normalno, da snemalec ne sodeluje pri montaži, čeprav je predvsem na začetku dela zelo pomembno, da snemalec vidi vse svoje napake, kar je pravzaprav možno le pri surovem materialu. Sam sicer v montažo grem, posebno pri oddaji »Gore in ljudje«, vendar redko posežem v sam potek dela, saj vem, da montažer, režiser in redaktorica vedno izberejo najboljše možne posnetke, ki ustrezajo vsebini oddaje. Posnetki, ki sem jih napravil pod izredno težkimi pogoji, velikokrat tega sploh ne kažejo, če pa ne gredo v koncept oddaje, jih tja niti nima smisla tlačiti.

Na TV je vse več dobrih oddaj o gorah. Kaj se je spremenilo?

Gore se na naši TV občasno pojavljajo že kar dolgo, nismo pa imeli nobene stalne oddaje. Različni snemalci so spremljali naše odprave v Himalajo, Južno Ameriko in še kam. Pred leti je bila v redakciji dokumentarnega programa narejena serija »V hribih se dela dan«. V isti redakciji sedaj pripravljajo serijo »Pogledi z vrhov«. Predlanskim pa je redaktorica Marjeta Keršič Svetel v sklopu razvedrilnega programa pričela pripravljati redno mesečno oddajo »Gore in ljudje«. Ob njej se je počasi zbrala ekipa, ki sedaj stalno sodeluje. Mislim, da smo se dobro ujeli. Oddaja je sicer mozaično sestavljena, scenarij redaktorica običajno pripravi pred snemanjem, a se je že večkrat zgodilo, da smo ga morali prilagajati vremenskim pogojem.

Kako teče delo?

Da bi snemanje potekalo čim bolj tekoče, gremo običajno nekaj dni pred snemanjem na ogled terena. Takrat se tudi odločimo, kje bomo

za posamezne sekvence postavili kamero. Odločimo se za smer in vrh, na katerega naj bi prišli, čas, ki je potreben za normalen pristop, pa pomnožimo s tri zaradi počasnega napredovanja, ki ga narekuje snemanje. Določimo tudi, kaj od tehnike nujno potrebujemo. Tako se tudi odločimo, koliko ljudi (običajno gorskih reševalcev) potrebujemo za pomoč pri snemanju.

Gledate svoje filme tudi čez leta?

Včasih in se ne spominim posameznih posnetkov. Snemanja v tujini so ena sama dirka, tako se številnih dogodkov spominim šele ob gledanju materiala. Žal mi je za svojim amaterskim filmom »Ognjena kača«, ki ga nisem dobil nazaj z nekega festivala.

Vsak dan se vozite z Jesenic.

Te vožnje so nekaj posebnega. Marsikdo me je že spraševal, kako vzdržim. Ampak posebno jutra in večeri so včasih tako slikoviti, da mi je žal, ker nimam s seboj kamere. Barve mi pomenijo življenje, globino. V spominu mi je ostal pogled na značilne kitajske griče, ki se v niansah dvigujejo drug nad drugim in izginjajo v daljavi.

Bi z lahkim srcem priporočili svoje delo mladim?

Seveda. Mislim pa, da bi bil marsikdo razočaran. Po šolanju na Akademiji (smeri snemalec pri nas ni) se redkokdod odloči, da bi delal na televiziji. Kdor pa po končani srednji šoli prične pri nas kot asistent in se šola ob delu, kar televizija omogoča, traja kar nekaj let, da pride na delovno mesto snemalca. Delo je tako fizično kot psihično naporno. Televizija je pač stroj, ki teče, in posamezniki s svojimi problemi ne pomenijo skoraj nič. Ampak če bi me kdo vprašal, kakšen poklic bi si izbral, bi bil spet snemalec - za to sem cepljen, kot se reče.

KDO JE LAHKO PLANINSKI, MLADINSKI, GORSKI VODNIK

KATEGORIJE VÓDENJA PO GORAH

BOŽO JORDAN

V planinski organizaciji so znani trije pojmi vodnika: gorski vodnik, mladinski vodnik in planinski vodnik.

Prvo urejanje gorske vodniške službe seže v Julijskih Alpah v drugo polovico 19. stoletja. Prvo vodniško knjižico je pri nas izdalo Okrajno glavarstvo v Radovljici leta 1877 (št. 1: **Simon Pinter**, Mojstrana, h. št. 51). Takrat je veljal Red za gorske vodnike na Kranjskem (objavljen 27. junija 1874) in Red za planinske vodnike v Vojvodini Štajerski (Gradec, 23. julij 1896).

S problemi vodnikov so se že leta 1872 ukvar-

jali Žanovi »Triglavski prijatelji«, čeprav dalj kot do predlogov ni prišlo. In po 120 letih je v Delu (10. 8. 1992) zapisano: »**Dušan Blažin** je prvi profesionalni gorski vodnik med povojnimi generacijami v Sloveniji. Prvi je pričel z zasebno ponudbo v Bohinju.«

VODNIKI IN NOSAČI

»Ob 10-letnici društvenega obstoja (1903) je podnačelnik **dr. Tomišek** razvil program dela in med drugim dejal: Društvo mora gledati na to, da avtorizira svoje vodnike.« Prvi slovenski vodniški tečaj je bil leta 1906 v Ljubljani. V PV piše: »Ker se je SPD prepričalo, da je gorsko vodništvo na pričakovani večji promet v naših

planinah po otvoritvi nove železnice (čez Visoke Ture in Julijce v Soško dolino) premalo pripravljeno, je sklenilo izobraziti sposobne mladeniče in može za vodniški posel in jih potem priporočiti pristojnim oblastem v pooblastitev za službo gorskih vodnikov.« Mar danes ne želimo postati turistična dežela?

Dobili smo pojem **gorskega** oziroma **planinskega vodnika in nosača**. To je pojem klasičnega vodništva, ki je v sebi združevalo več dejavnosti:

- vódenje v ožjem pomenu besede, po želji vodenega iskanje še neznanih potov in smeri;
- reševanje in prvo pomoč ponesrečenim v gorah;
- po naročilu planinskih društev markiranje in zavarovanje potov;
- nošnje turistove prtljage do 8 (ali 8,5 kg) »z živežem in opravo vred«.

Za drugo pa so bili nosači, ki so bili nepotrjeni vodniki. Nosačem je bilo vódenje prepovedano »razen izjemnih slučajev«.

V vodniških pravilih je zapisano: »Planinsko vodništvo nadzorujejo in vodijo politična oblastva, ki se pri tem poslužujejo sodelovanja planinskih društev«. Planinski vodniki so v tem času dobili licenco vódenja »popotnika« od političnih in ne društvenih oblastí. Ta red je veljal vse do leta 1930, ko je Kr. banska uprava v Ljubljani dne 5. novembra 1930 izdala za Dravsko banovino »red za gorske vodnike« (PV 1931/47). Šolala jih je torej vedno planinska organizacija, potrjevala pa oblast!

V naši državi takega ali podobnega reda še nimamo. Imeli pa smo pravilnik (PV 1962/288) za GV, iz katerega je razvidno, da so bili vodniki razdeljeni v tri skupine: a) nadelana pota, b) plezalni vzponi in c) visokogorsko smučanje. GO PZS je na 17. seji aprila 1972 sprejel Pravilnik o organizaciji gorskih vodnikov pri PZS (»Združenje gorskih vodnikov Slovenije«). V obvestilu PZS (8. 6. 1965) društvom je priložen seznam GV, ki imajo pravico vódenja za določeno območje (Julijske Alpe, Kamniške Alpe, Karavanke in Pohorje) in za plezalne vzpone, nadelana pota in gorsko smučanje. (JA+KA+K:5, JA+KA:18, JA+K:8, JA+K+P:1, KA+K+P:1, JA:4,KA:2;= 39, le 7 ali 18 odstotkov jih je samo za nadelana pota. Zadnja dva seznama sta v Obvestilih PZS št. 9/88 in št. 6-7/91 in zanimivo je, da imata številko 37 oziroma 39).

PRAVILA O ENOTNI KATEGORIZACIJI

Vódenje po nadelanih poteh je bilo verjetno manj zanimivo.

MK je leta 1957 pričela razmišljati o vodniku za vódenje mladine in je začela izobraževati. Prišlo je do razmišljanja o vódenju društvenih izletov po nadelanih poteh. Uvedli in vzgajili naj

bi amaterskega planinskega delavca - vodnika, ki mu to ni poklic in ne zaslužek. To delo je pričela Komisija za vzgojo in izobraževanje pri PZS (=KVIZ). Sedaj vodi to Odbor za PLV pri KVIZ. Prvi koncept pravilnika je bil pripravljen 9. 12. 1974. Naziv tega delavca naj bi bil »vodja planinskega izleta«, ime planinski vodnik (=PLV) pa je bilo uvedeno 12. 2. 1975.

Pripravljena so nova Pravila o PLV, ki bodo usklajena z zadnjimi zahtevami o kategorizaciji. Vzgjati je prvo pričelo PD Kranj leta 1976. Nato je bil prvi republiški tečaj (14. in 15. 5., izpiti 13. in 14. 11. 1976, opravilo jih je 16, 1 ni). Prvi zbor PLV je bil od 28. do 30. 10. 1977 na Okrešlju (PV 1978/52). Po evidenci ima zadnja izdana značka številko 943; leta 1990 navaja seznam 462, leta 1991 pa 458 PLV.

Je bila že to »kategorizacija«? Verjetno, samo ne taka kot je sedaj potrjena (Pravila o enotni kategorizaciji vodnikov PZS, veljavnost z 29. 2. 1992.). V razlagi ob sprejetju je zapisano, da je to prehodna rešitev v urejanju poenotenja. Sedaj imamo kategorije A, B, C, Č, D, E, F, G, H, I, J in K. Za vsako so zapisani ustrezni pogoji in prehodi. Ohranja se še vedno trojni sistem **enakovrednega** izobraževanja za ustrezno kategorijo in so tudi še vedno tri različne značke. Pogoji za pridobitev ustrezne kategorije so opravljene ture v zadnjih petih letih ter izpolnjevanje splošnih in dodatnih pogojev.

KDO LAHKO VODI NA TRIGLAV

Kategorija »A« za lažje kopne ture dovoljuje osnovno vodništvo, gibanje po gorah, kjer je prvenstvena hoja in posebna tehnična znanja

Suha stranišča v Alpah

Gospodarska komisija pri Upravnem odboru Planinske zveze Slovenije je po odstopu **Petra Štiglica** z mesta načelnika že nekaj časa delovala brez načelnika, ker nihče od njenih članov ni bil pripravljen prevzeti te dolžnosti. Mnenje Predsedstva PZS je, naj bo načelnik Gospodarske komisije (GK) nekdo od dosedanjih članov. Aprilske seje Gospodarske komisije se je zato udeležil predsednik PZS **Andrej Brvar**, ki je prisotnim pojasnil svoje poglede na delo in problematiko, s katero naj se ukvarja GK.

Doslej je zelo dobro delal investicijski del (gradnje planinskih postojank), na drugih področjih pa - tudi zaradi neustrezne kadrovske zasedbe komisije - ta ni delovala tako, kot bi bilo potrebno. Predsednik PZS meni, da bi se morala GK usmeriti na pripravo novega pravilnika, kjer delo sedaj stoji, in se posvetiti delu pri vsebinskih zadevah, ki doslej niso dobro delovale.

Zato naj bi se GK v naslednjem mandatnem obdobju organizacijsko spremenila in delovala

niso nujna. Dodatni pogoj zahteva od pripravni-ka 20 tur sovódenja po zahtevnih (teh poti je 85 ali 7,7 odstotka) in zelo zahtevnih poteh (teh poti je 56 ali 5,1 odstotka), ki jih mora opraviti v zadnjih petih letih. Po teh poteh vodi lahko le vodnik s kategorijo »B«. Vodnik »A« vodi le po lahkih označenih (teh je po kartoteki 958 ali 87,2 odstotka) in neoznačenih poteh. Tako s kategorijo A vódenje na Triglav ni možno, pa tudi ne na skalne odstavke pod vrhom Kopitnika, na »tretji vrh« Donačke gore, pa morda je še kje kak kos poti, ki ni zapisan, pa je zahteven (na primer okno v Krvavici).

Zapisane so tudi prehodne določbe in določajo, kaj bo z dosedanjimi vodniki. Najenostavneje je za GV, ki so bili leta 1991 registrirani; vsi dobe kategorijo »K«. In uvodničar v 40. številki Alpinističnih razgledov bo lahko tujcem povedal, da imajo naši GV najvišjo kategorijo »K« in z izgovorjavo »Č« ne bo težav.

Večje težave imajo MV in PLV. Z določenimi pogoji bo morda še kdo dobil »B« in »D« za zimsko hojo, pa tudi kaj več. Ti pogoji so posebej zapisani in bodo za nove kandidate jasni. Za prehod je pač tako: če hočeš v tej igri ostati, si imel 18 mesecev časa za izpolnitev pogojev - do konca avgusta 1993. Vseh spremljajočih aktov pa še ni na svetlem. Intenzivno pripravljajo učne načrte, ki naj ne bodo tisto, kar je treba učiti, ampak načrti učnih ciljev, pomagál in razlag, iz katerih tečajnik konstruira svoje znanje, pa predmetnik za vsako ustrezno stopnjo in pogoje za prehod.

Kdor ima že 10 let potrjenega dela, je lahko registriran na podlagi lastne želje - torej brez

poročila. Kdor je dopolnil 60 let in vodi ture v društvu več kot 20 let, se mu na predlog PD prizna kategorija »A«. Na končni izid kategorizacije moramo počakati in konec leta bo objavljen seznam vseh vodnikov v Obvestilih PZS; tako je zapisano. Do avgusta pa lahko skrbno nabiramo še manjkajoče pogoje. Morda celo snežne pri tako muhastem vremenu.

Sicer pa so o enotni kategorizaciji za vodnike Planinske zveze Slovenije razpravljali tudi na aprilski seji Upravnega odbora Planinske zveze Slovenije. Večina članov je razburjena posredovala mnenja svoje baze o krivični kategorizaciji predvsem planinskih vodnikov, zato naj bi zdaj veljavno kategorizacijo podaljšali za eno leto. Ta čas bi uredili sporne zadeve, oškodovani vodniki pa bi se lahko pritožili ali opravili pogoje za sebi ustrezno kategorijo.

Večer pred sejo upravnega odbora, ko so planinski funkcionarji neuradno razpravljali o tej temi, so predstavniki nekaterih meddruštvenih odborov celo poročali o tem, da bi bila nekatera planinska društva zaradi krivične kategorizacije vodnikov pripravljena izstopiti iz slovenske planinske organizacije. Razburjenje vodnikov je na eni strani upravičeno, na drugi strani pa so lahko nekatera planinska društva resno zaskrbljena, ko bi tik pred začetkom poletne planinske sezone ostala tako rekoč brez vodnikov za svoje načrtovane izlete. V Meddruštvenem odboru Dolenjske so po teh podatkih, na primer, vsi planinski vodniki pripravljani vrtniti vodniške knjižice, ker so v sedanji novi kategorizaciji bistveno podcenjeni.

po švicarskem modelu v manjših delovnih skupinah s tremi do petimi člani, ki bi se združevale v GK. Predlagal je še, naj bi vódenje GK do izteka mandata te sestave Upravnega odbora PZS prevzel **Janez Duhovnik**, ki je tudi član UO PZS. V dolgotrajni razpravi, ki je sledila, se je Janez Duhovnik zahvalil za ponudbo in zaupanje, vendar ni odstopil od svoje odločitve, da ne bo sprejel načelnštva v GK, ker se ob svojem rednem delu ne bi mogel stoođstotno posvetiti še tej nalogi. Ker tudi nihče od ostalih ni bil pripravljen prevzeti naloge načelnika GK, je bilo sprejeto stališče, da se GK do izteka mandata posveti predvsem reševanju ekološke problematike (**Duhovnik, Bizjak, Kratnar**) in vprašanju lastnine (**Vovšek**).

Na isti seji so razpravljali tudi o razdelitvi sredstev iz letošnjega proračuna. Zaradi nujnosti opremljanja naših planinskih postojank s suhimi stranišči je Janez Duhovnik predlagal, naj obravnavanju te problematike dajo prednost. Dejal je, da so se tega doslej najnatančneje lotili v PD Radeče, kjer so tudi edini pri nas pripravili ustrezen projekt, ki bo lahko postal tipski

za gradnjo suhih stranišč pri naših planinskih postojankah. **Gregor Bregar** je na sejo pripeljal **g. Isteniča**, ki je projekt pripravil, da pojasni svoje rešitve. Po daljši obravnavi projekta in nekaterih pripombah je bilo dogovorjeno, da PD Radeče projekt razvija naprej, ker so rešitve zastavljene pravilno, in ga v dveh tednih pošlje GK PZS.

Ob tem so člani GK PZS na tej seji sprejeli sklep, da letos poskusno postavijo suha stranišča, in sicer po dve kabini skupaj pri Zasavski koči na Prehodavcih, Domu Planika pod Triglavom in Koči na Kriški gori, ki bodo naše tri vzorčne planinske postojanke. Izkušnje, pridobljene na teh postojankah, bodo uporabili pri dopolnitvi projekta.

Tako naj bi skladno s tem denar iz letošnjega proračuna porabili prednostno za financiranje izdelave projektov in postavitve suhih stranišč pri teh treh vzorčnih postojankah, za financiranje raziskave učinkovitosti naprav za čiščenje odpadnih vodá pri planinskih postojankah ter za dokončanje začetih gradenj planinskih postojank.

Tako so na seji upravnega odbora PZS sklenili, da se za eno leto podaljša prehodno obdobje, ko naj bi spreminjali kategorizacijo, kar pomeni, da planinskim vodnikom do nadaljnega ostanejo dosedanje kategorije, da najpozneje v enem mesecu odbor za planinske vodnike pri PZS pretehta kategorije za vsakega posameznika, in da iz pisarne PZS pošljejo pismo vsem, ki so bili zdaj kategorizirani. Člani upravnega odbora PZS so bili natančno na polovico razdeljeni, ko so glasovali, ali naj bi sedanjo zadnjo kategorizacijo za vodnike razveljavili ali ne, potem pa so se vendarle sporazumeli, da bi jo razveljavili izključno planinskim vodnikom. Ob vodništvu po gorah je bilo na seji upravnega odbora rečeno, da bi se slovenski gorski vodni-

ki konec letošnjega leta lahko vključili v mednarodno zvezo gorskih vodnikov, vendar niso pri nas urejena nekatera organizacijska vprašanja. Dogovorjeno je bilo, da pravilnik slovenskih gorskih vodnikov dopolnijo toliko, da ima Združenje gorskih vodnikov Slovenije sedež na PZS v Ljubljani, v novem statutu PZS pa naj bi bila točka, da se v PZS lahko poleg planinskih društev vključijo tudi specializirane institucije (torej tudi gorski vodniki kot samostojna organizacija). Podkomisija za gorske vodnike pri PZS bo v najkrajšem času pripravila pravilnik, sestavljen kot pravilnik društva, ki bo usklajen s pravilnikom mednarodne zveze gorskih vodnikov.

M. R.

PROSTRANA BELA POBOČJA ROŽ, KI JIH POZNAMO KOT NARCISE - 2

RASTIŠČA ZAPELJIVIH KLJUČAVNIC

NADA PRAPROTNIK

V prejšnji številki Planinskega vestnika smo objavili prvi, obsežnejši del dolgega prispevka o karavanških ključavnicah, belo-rumenih narcisah, ki spomladi kot sneg pobelijo predvsem pobočja naših Karavank. Zdaj končujemo ta prispevek s pregledom območij, kjer v večjih količinah rastejo te rože, ob katerih se je pred nekaj desetletji začela slovenska naravovarstvena vzgoja in ob katerih se je šele zdaj pokazalo, da niti večje trume nedeljskih izletnikov tej rastlini ne povzročijo takšne škode kot vse druge katastrofe, ki ta čas grozijo svetu. (Op. ur.)

DANAŠNJA RAZŠIRJENOST KLJUČAVNIC V KARAVANKAH

V zadnjih treh letih (1990, 1991 in 1992) sem v maju in juniju prehodila večino nahajališč po rovtih in vrhovih med Sečo in (Dovško) Babo. Botaniki pri kartiranju rastlinstva med drugimi kot obvezen podatek vpisujemo številko osnovnega polja in kvadranta srednjeevropske floristične karte. Karavanške ključavnice rastejo v petih kvadrantih: 9549/2, 9550/1, 9550/2, 9550/3 in 9550/4. V nadaljevanju podajam zgoščen prikaz nahajališč po posameznih kvadrantih, z nadmorsko višino in s pogostnostjo.

9550/1

Javornik, 600 m, posamezno
Javorniški Rovt, 800-950 m, množično.

9550/2

Javorniški Rovt, 950-1050 m, množično
Lepene, 1200-1250 m, množično
Medji dol, 1600 m, posamezno
V Ridi, 1650, posamezno
Seča, 1690 m, množično

Belska planina (Struška), 1450-1800 m, raztreseno, ponekod množično

Sedlo Kočna, 1469 m, raztreseno
Ptičji vrh, 1480-1540 m, raztreseno
Sedlo Suha, 1438 m, raztreseno
Markljev rovt, 1200 m, množično
Pusti rovt, 1320 m, raztreseno, v šopih.

9550/3

Jeseniški rovt, 800-900 m, množično.

9550/4

Jeseniški rovt, 900-1150 m, množično
Prihodi, 850 m, množično
Planina pod Golico, 850-1050 m, množično
Španov vrh, 1150-1300 m, množično
Črni vrh, 1250-1300 m, množično
Savske jame, 1050-1100 m, pogostno
Adamičeva Golica, 1630-1400 m, pogostno
Krvavka, 1750-1400 m, pogostno
Na Rigeljnu, 1580 m, raztreseno
Jekljevo sedlo, 1480 m, množično
Golica, 1400-1750 m, rastejo povsod raztreseno, pogostejše so na vzhodnem krilu, posamično do raztreseno pa na zahodnem krilu; gostejše so v nižjih legah (1400-1550 m), pri dnu žlebov, ki se spuščajo v gozd
Plavski rovt, 900 m, množično
Zakamnik, 1050 m, množično
Martinčev rovt, 1150 m, množično
Molzišče, 1180 m, raztreseno
Jeseniška planina, 1300-1350 m, raztreseno
Klek, 1450-1600 m, pogostno
Rožca, 1580 m, pogostno do množično
Hruški vrh, 1600-1700 m, pogostno
Hruška planina, 1350 m, raztreseno
Rogarjev rovt, 1150 m, množično.

9549/2

Dovška Rožca, 1480-1650 m, množično
Baba, 1650-1800, pogostno, v višjih legah raztreseno.

Travniki, polni beline

Ključavnice se najbolj množično pojavljajo v rovtih, ki jih še kosijo in jih preveč ne gnojijo. V višjih legah jih je največ tik nad gozdno mejo, na sedlih (Rožca, Jekljevo sedlo, Kočna in Seča) in v bližini planin, na katerih pasejo govejo živino, vendar ne v sami bližini pastirskih koč, kjer je razvito značilno stajsko rastje z alpsko kislico. Izrazita je koncentracija narcis v pobočnih žlebovih, ki se spuščajo v gozd ali v ruševje. Najbolj vzhodno se pojavljajo na Seči, naprej proti Belščici in Stolu jih ni več. Najbolj zahodno so na Babi, proti sedlu Mlinca pa jih že ni več. Najmanj množično pa se pojavljajo prav na Golici, ki je slovela (in še slovi?) po njihovi belini.

ZDRUŽBE, V KATERIH USPEVAJO

Omenila sem že, da je **E. Aichinger** prav z Golice opisal združbo kranjsko rjasto šašje. V višjih legah nad 1400 metrov na teh bolj vlažnih, globokih tratih in v plazovitih žlebovih najpogosteje srečujemo ključavnice. Rastejo tudi na zakisanih tleh v združbi volkovja (*Nardetum strictae*), ki se imenuje po travi volk (*Nardus stricta*). V nižjih legah na košenih travnikih pa v združbi rumenkastega ovsenca (*Trisetum flavescens*).

NARAVOVARSTVENI VIDIK

Narcisa je že od leta 1949 v Sloveniji zavarovana rastlina. Zaradi svoje dišeče lepote je ogrožena, čeprav jo do neke mere varuje čebulica v zemlji. Samo trganje pa ni toliko škodljivo

kot spremenjen način gospodarjenja. Če se spremeni njen življenjski prostor, rastlina propade. Bolj smiselno je torej zavarovanje njenih rastišč. Strokovnjaki Zavoda Republike Slovenije za varstvo naravne in kulturne dediščine so zato v 2. delu Inventarja najpomembnejše naravne dediščine Slovenije Golico oziroma travnike in pašnike na njenih južnih pobočjih od višine 700 do 1300 metrov in od Hruške planine do Javomiškega Rovta predlagali za naravni spomenik. V predlogu so zapisali, da gre za najbolj znane in najbogatejše narcisne poljane v Sloveniji. Varstveni režim naj bi pospeševal obnavljanje pašništva brez uporabe gnojil.

Ključavnice so torej primer, pri katerem mora človek zavestno vplivati, če hoče ohraniti njihov življenjski prostor. Glavna nevarnost za to vrsto je prenehanje košnje, s tem se rovti zaraščajo v gozd, škodujejo tudi prezgodnja košnja, intenzivno gnojenje ali premnožična paša.

Ostra meja v Karavankah je v zadnjem letu postala le črta na zemljevidih, niso več potrebna posebna dovoljenja, table, na katerih je pisalo mejni pas, so izginile. Prijeten je občutek, ko lahko brez skrbi pohajkuješ po grebenih od Seče do Babe, nikjer ni senc sivo olivnih uniform. Prav zato sem morda naše ključavnice še bolj kot prejšnja leta doživljala kot odmev toplih sredozemskih krajev, kjer je doma njihov rod.

VIRI:

- Aichinger, E.**, 1933: Vegetationskunde der Karawanken.
Badjura, R., 1930: Sto izletov po Gorenjskem, Dolenjskem, Notranjskem.
Barlé, J., 1936-1937: Prinosi slovenskim nazivima bilja. Zbornik za narodni život i običaje Južnih Slavena. 30-31.

Erjavec, F., 1879: Iz potne torbe. Letopis Matice slovenske za leto 1879.

Herbarij LJM. Prirodoslovni muzej Slovenije.

Herbarij LJU. Oddelek za biologijo Biotehniške fakultete Univerze v Ljubljani.

Inventar najpomembnejše naravne dediščine Slovenije, 2. del: osrednja Slovenija. Glavna urednika Peter Skoberne in Stane Peterlin. Zavod Republike Slovenije za varstvo naravne in kulturne dediščine, 1991.

Jalen, J., 1954: Samotna narcisa. Koledar družbe sv. Mohorja za navadno leto 1955.

Jordan, B., 1945: Planine v Karavankah. Geografski vestnik. 17.

Klinar, S., 1991: Sto slovenskih vrhov. Prešernova družba v Ljubljani.

Krulc, I., 1896: Na Golico! Planinski vestnik. 2.

Kugy, J., 1968: Iz življenja gornika. Založba Obzorja Maribor. Matičetov, M., 1979: Bedenice. Zbornik Inštituta za slovensko narodopisje. 5-6. SAZU.

Naso, Publij Ovidij, 1977: Metamorfoze. Izbral in poslovenil, spremno besedo in opombo napisal Kajetan Gantar.

Plemel, V., 1862: Beiträge zur Flora Krain's. Drittes Jahreshft des Vereines des krainischen Landes-Museums.

Pleteršnik, M., 1894: Slovensko-nemški slovar.

Savinšek, S., 1928: Izpod Golice. Povest z gorenjskih planin.

Tuma, H., 1924: Vocabulario botanico latino-sloveno. Studi Goriziani. 2.

Voss, W., 1890: Naturhistorisches aus den Karawanken. Mittheilungen des Musealvereines für Krain. 3.

Wraber, T., 1989: Rastline od Krasa do morja. Zbirka Sprehodi v naravo.

Zois, Ž., 1793: Slavische Sammlung. 6. NUK, Ms 368.

ZDAJ VEMO, ZAKAJ JE NA GOLICI TOLIKO NARCIS

NASPROTI TRIGLAVA IN POD NJIM

LEON VRHOVŠEK

V planinskem društvu smo se odločili, da zopet organiziramo avtobusni izlet na Golico, v ta gorski raj, bogat s cvetjem, po čemer Golica tudi najbolj slovi. Že sredi aprila smo začeli intenzivno misliti na Golico in iskati najugodnejšega prevoznika, vendar nam je bilo kljub temu v zadnjih dneh pred odločilno tretjo soboto v maju še pošteno vroče, saj je bil odziv precej večji, kot smo pričakovali. Kar kmalu smo ugotovili, da en avtobus ne bo dovolj in tudi pri dveh je še teklo preko. Tako smo se nazadnje odločili za tri avtobuse in s tem potokli vse rekorde v številu udeležencev, ki jih je framsko društvo kdaj imelo na kakšnem izletu.

Bilo je lepo sobotno jutro, ko smo se zbrali in se odpravili na drugi konec Slovenije, na Gorenjsko. Vsi smo se veselili lepega sončnega dneva in obiska gore, ki v času cvetenja narcis privabi množice ljudi. Vmes se seveda ustavimo še na Trojanah, kjer se okrepcamo s svežimi krofi, ki jih tam nikdar ne manjka, pa tudi kakšno šilce domačega se je našlo za razkužitev ust.

Po dobrih dveh urah vožnje smo končno prispeli na Planino pod Golico. Ko pa smo prišli tja, smo kar hitro ugotovili, da nismo edini, ki smo prišli občudovat čudovite narcise; teh je bilo na Planini cele travnike.

Ob tem sem se spomnil manj znane narodne pesmi o Golici:

Zdaj naposled vemo, zakaj je pod Golico vse belo
Foto: Jože Mihelič

GOLICA

*Pred mnogimi sto in nekoliko leti
mogočni naš Stvarnik je hotel imeti
natančne podatke vseh svojih stvari
in zvedeti grehe vseh svojih ljudi.*

*Na svet, ki takrat je prav grešno izgledal,
poslal komisijo in ji zapovedal,
naj točno popiše vse, kar se godi
in grešnikom grehe takoj odpusti.*

*Ves svet komisija je ta prehodila,
napake nikjer ni nobene odkrila,
le tam pod Golico, kjer danes je raj,
zgodil se je čudež; povem vam, zakaj.*

*Ob poti na trav'ci zeleni sedela
je deklica mlada in bridko ihtela.
Sočutno jo vpraša svet' Peter tedaj,
čemu da se joče, pove naj, zakaj.*

*Iskala sem rož, pa jih nisem dobila,
da spleta bi venček, ki sem ga 'zgrabila.
Sočutno se Peter tedaj nasmehi,
naravi brez rož tako govori:*

*Kol'kor se venčkov je tukaj 'zgubilo,
tol'ko narcis na tem kraju bo vzkllilo,
naj vsaka narcisa pomeni svoj greh,
ki zgodil se tukaj, na tehle je tleh.*

*Za glavo prijel se je mož komisije,
ker čudež največje je bil dimenzije:
kjerkoli je hodil in tam, kjer je bil,
cvetoče ostanke devic je dobil.*

*Še danes gor hodijo mlade device
pod firmo turizma nabirat cvetice,
tam trgajo, pulijo lepi ta svet,
da njihovih grehov ne 'zvedel bi svet.*

KRST NA VRHU GORE

Te pesmi drugim udeležencem raje nisem povedal, saj je bilo med njimi precej predstavnic nežnejšega spola in nisem hotel, da bi preveč zardevale, saj so se okoliški travniki kar belili od množice narcis.

In tako smo se z drugimi planinci in izletniki podali proti koči pod Golico. Sonce je neusmiljeno pripekalo, pa tudi sapice, ki so občasno zapihale, so bile preredke in preslabotne, da bi kaj pomagale. Kljub vročini smo v slabih dveh urah prispeli do kočice pod Golico, kjer nas je že čakalo hladno pivo. V koči je bila precej velika gneča, zato smo posedli kar zunaj, kjer je bilo še prijetnejše. Po krajšem počitku in malici pa smo se podali proti vrhu Golice, od katerega nas je ločilo dobre pol ure hoda. Ko smo prišli na greben, se je na avstrijski strani, ki je bolj strma, zadrževal še sneg in nam nudil prijetno osvežitev, pa tudi majhno prijateljsko kepanje.

In potem vrh Golice, kjer je sledil najprijetnejši del izleta, vsaj zame. Govorim o planinskem krstu, nepogrešljivem običaju planincev: morajo ga opraviti vsi, ki se prvič povzpnejo na kakšen vrh. Trije udarci s prusikom po zadnji plati in prijateljski stisk roke ter čestitka za opravljen vzpon - in krst je bil opravljen.

Potem pa sledi uživanje v čudovitem razgledu tja proti Stolu, Julijcem s še zasneženim očakom Triglavom na čelu in Bohinjskimi gorami v ozadju, pa tja do Babe in Kepe, kjer se končujejo Karavanke. Tudi Dravska dolina tja proti Celovcu in Vrbskemu jezeru se je kazala v vsej svoji lepoti. Čas je hitro mineval in kar neradi smo se začeli vračati proti koči. Kar naenkrat so od nekod priletela jadralna letala in se podila le nekaj metrov nad grebenom, svobodno kot ptice na nebu. Ker sem tudi sam včasih jadrjal z jadralnim letalom, me je v mislih kar zaneslo tja gor pod oblake. Otroški klici so me zopet pre-

budili v realnost in pogled na uro je označil čas za vrnitev; počasi smo se začeli vračati proti avtobusom.

VELIKAN »V ŽIVO«

S tem pa našega izleta še ni bilo konec. Posedli smo v avtobuse in se odpeljali še v dolino Vrat pod Triglav. Vmes smo se ustavili pri slapu Peričnik. Povzpeli smo se tudi do zgornjega slapa, ki je precej manjši, zato pa je pogled z vrha v globino, kamor se zliva, zelo impresiven. Zanimiva je bila tudi hoja za slapom, kjer je s skal kar pošteno kapljalo, pršilo je pa tako ali tako vsepovsod. Nazadnje sem se povzpel še do kraja, kjer se Peričnik zliva na tla in bil v nekaj trenutkih moker do kože.

Naša zadnja postaja tepepanja po Gorenjski je bil Aljažev dom v Vratih, od koder smo nato odšli še do spomenika padlim planincem, kjer smo občudovali mogočno Severno triglavsko steno. Med nami je bilo tudi nekaj takih, ki so prvič videli Triglav »v živo« in ker je bilo jasno vreme, se je Triglav ponujal v vsej svoji veličastnosti, tako da je bilo njihovo navdušenje še večje.

To je bil lep zaključek našega izleta, ki ni bil samo vzpon na Golico in občudovanje narcis, ampak smo si ogledali tudi to, kam nas bo morada v prihodnje vodila pot - ali pa smo samo občudovali ta čudoviti planinski raj. Bili smo prijetno utrujeni, ko smo se z avtobusom vračali proti domu, vendar zadovoljni, da smo preživeli lep sončen in topel dan med našimi čudovitimi gorami v družbi prijateljev.

Oskrbniki koč na seminarju

Planinska zveza Slovenije je v sodelovanju z Zavodom za tehnično izobraževanje iz Ljubljane organizirala izobraževalni seminar za oskrbnike planinskih postojank. Seminar, ki naj bi v prihodnje postal redna oblika izobraževanja oskrbnikov, je bil dvakrat ob koncu tedna, in sicer od letošnjega 2. do 4. in od 16. do 18. aprila, obakrat pa je gostoljubje nudilo PD Dol pri Hrastniku v svojem Domu na Gorah. Seminarja se je udeležilo 31 oskrbnikov planinskih postojank in gospodarjev iz 14 planinskih društev. Udeleženci so bili večinoma iz planinskih postojank prve in druge kategorije iz Julijskih ter Kamniških in Savinjskih Alp, in sicer iz planinskih društev, ki tudi sicer dobro sodelujejo z Gospodarsko komisijo PZS.

V prvem delu seminarja so se udeleženci seznanili z geografijo našega sredogorja in visokogorja, z značilnostmi vremena v gorskem svetu, komunikacijami (se pravi radijskimi zvezami in njihovo uporabo) ter z osnovami prve pomoči in opremo za nudenje prve pomoči

pri najpogostejših poškodbah v gorah. V drugem delu so poslušali predavanja o organiziranosti planinstva v Sloveniji (tudi primerjalno z drugimi državami), o možnostih dodatne ponudbe v planinskih postojankah, o opremljenosti, usmeritvah glede oskrbe z energijo, ravnanju z odpadki, uvajanju alternativnih virov energije, o poslovanju in oskrbi planinskih postojank ter ponudbi gostom, kar zadeva hrano in postrežbo.

Edina pripomba je bila na predavanje o prvi pomoči, ki je bilo menda preveč strokovno in premalo praktično, v pogovoru pa so udeleženci seminarja hoteli vedeti podrobnosti o popustih v planinskih kočah, spalnih rjuhah, ki naj bi jih planinci nosili s seboj, vstopu psov v planinske kočice in drugih čisto praktičnih vprašanjih.

Soglasno mnenje udeležencev je bilo, da morajo srečanja oskrbnikov postati tradicionalna, najprimernejši čas pa bi bil po končani sezoni, na primer novembra. Na njih bi ocenili iztekajočo se sezono, izmenjali izkušnje glede dela v postojankah in se pogovorili tudi glede razmerij med planinskimi društvi in oskrbniki.

GORNIŠTVO JE KULTURNI POJAV

MARJETA KERŠIČ-SVETEL

Zamisel, da bi oblikovali slovenski gorniški muzej, je stara skoraj toliko kot slovenska planinska organizacija. Razmišljanja in dogovori o takem muzeju se vlečejo in ponavljajo iz desetletja v desetletje, toda z izjemo vzorno urejene Triglavske muzejske zbirke do uresničenja te zamisli ni prišlo. Letos, ob stoletnici ustanovitve SPD, se je jasno pokazalo, da je stanje gradiva o preteklosti planinstva naravnost pereče. Arhivsko gradivo je razpršeno po najrazličnejših ustanovah in zasebnih zbirkah, deloma pa tudi uničeno (posebno usoden je bil požar na podstrešju barake v Likozarjevi ulici v Ljubljani, kjer je PZS hranila svoj arhiv, od katerega je ostalo bore malo).

Še huje je s predmeti, povezanimi s preteklostjo planinstva. Zbiranju so posvečala pozornost le redka planinska društva, predmeti so se ohranili le v zbirkah posameznih zasebnih zbiralcev, nad temi zbirkami pa ni nobenega pravega pregleda. Kar je ohranjenega, se je ohranilo bolj ali manj po naključju - to pa ni najboljšo izhodišče za postavitev zbirke, ki naj bi na sodoben in strokovno ustrezen način prikazovala gorski svet in način življenja ljudi v njem ter njihov odnos do gorá v različnih zgodovinskih obdobjih.

MUZEJ V SAMOSTANU

Pogosto poudarjamo, da je planinstvo del narodove kulture. To seveda nesporno drži in tega se (bolj kot mi) zavedajo vsi »alpski« narodi, ki so večje ali manjše gorniške muzejske zbirke dobili že zdavnaj.

Naši sosede Italijani imajo svoj gorniški muzej že od leta 1877. Zdaj je to največji tak muzej na svetu.

S turinskega griča Monte dei Capuccini se ob jasnem vremenu ponuja čudovit pogled na skoraj 500 km dolgo verigo Zahodnih Alp, ki se dviguje na obzorju nad mestom. Ni bilo naključje, da si je Italijanski alpinistični klub (CAI, Club Alpino Italiano) izbral prav nekdanji kapucinski samostan na tem griču nad Turinom za svoj muzej. Leta 1871 je cerkev samostan z vsem pripadajočim zemljiščem prepustila turinskemu mestnemu svetu, ta pa je leta 1874, ob desetletnici ustanovitve CAI, ustanovil v enem od stolpov observatorij za opazovanje gorá. Leta 1877 so odprli prvo muzejsko zbirko, ki je sprva zajemala le predmete, pomembne za razvoj italijanske planinske organizacije. Zani-

Pogled na Alpe z Monte dei Capuccini

manje javnosti pa je bilo veliko in zbirka se je iz leta v leto širila. Turinski mestni svet je oblikoval poseben finančni sklad, ki je skupaj s CAI finančno podprl delo muzeja.

Veliko prelomnico je pomenilo darilo **Luigija Savojskega**, vojvode Abruzzija, ki je leta 1901 muzeju podaril svojo veliko zbirko in zelo izdatno finančno dotacijo, kar je omogočilo znatno širitev delovanja muzeja.

OPREMA OD ANTIKE DALJE

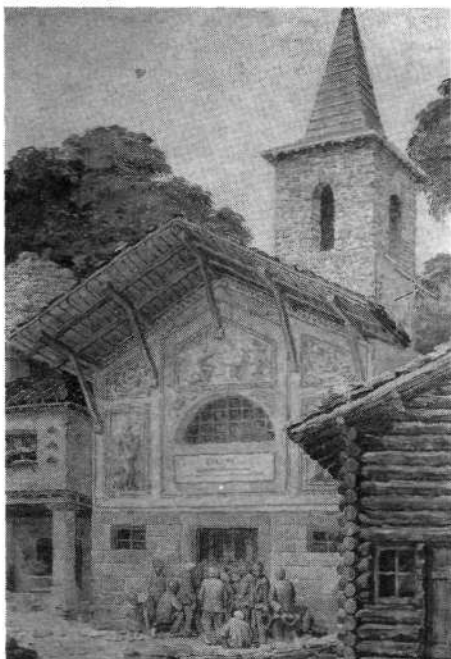
V šestdesetih letih je muzej dobil stalno finančno podporo turinskega Rotary kluba, pokrajinskih vlad Turina, Piemonta in Aoste, mnogih podjetij in bank in tako si obiskovalec danes lahko stalno zbirko ogleda kar v 39 dvoranah nekdanjega samostana, muzej pa s svojo res razvejano dejavnostjo obravnava prav vsa področja človekovega bivanja v gorskem svetu. Pred obiskovalcem muzej razgrinja zelo široko paleto tem, od zgodovine alpinizma do geologije, od etnologije italijanskih gorskih pokrajin do zbirk neevropskih gorskih ljudstev. Razumljivo je, da je težišče na vsem, kar je povezano z razvojem načina življenja ljudi v

gorskem svetu Italije, vendar pa muzej s svojo dejavnostjo posega daleč izven tega okvira.

Muzej ima 20 stalno zaposlenih sodelavcev, občasno pa s to ustanovo sodeluje cela kopica strokovnjakov od arheologov, botanikov, geologov, arhitektov, zgodovinarjev in etnologov do geofizikov in strokovnjakov za informatiko. Muzej se namreč ukvarja z na moč različnimi temami: zgodovinskim razvojem planinske obutve (pri čemer se zgodba začne s sandalami rimskih legionarjev, ki so jih uporabljali za korakanje čez visoke alpske prelaze), razvojem kmetijskih tehnik v gorskem svetu, načini gradnje gorskih cest, prehrano v gorah, s spremembami visokogorskih ledenikov, ekološkimi problemi trekinškega turizma... in še marsikaj bi lahko naštel. O posameznih temah prirejajo občasne razstave, zelo bogata pa je tudi založniška dejavnost muzeja.

Pri tem muzeju nikakor ne gre za kopičenje starih predmetov, na katerih bi se neusmiljeno nabiral prah, ampak za sodobno, zelo živo ustanovo, v kateri se neprestano dogaja kaj zanimivega. Med najbolj obiskanimi so prireditve, ki jih organizira filmski oddelek muzeja. V njihovi zbirki je shranjenih na stotine filmov in TV oddaj o gorah, od prvega filma, ki so ga kdajkoli posneli v gorah (Cervin iz leta 1911) pa do najnovejših filmov - od najkrajših, med katere uvrščajo tudi TV reklame z vsega sveta, ki kakorkoli vključujejo gorski svet, pa do celovečernih igranih filmov. Vse leto potekajo občasne projekcije, ki jim nikoli ne manjka gledalcev.

Slika iz turinskega planinskega muzeja: alpska vasica iz začetka stoletja

Lesen model v muzeju: stara tehnika plezanja in varovanja

Celotno prvo nadstropje muzeja je posvečeno alpinizmu v najširšem smislu, pa tudi nekatere druge športne dejavnosti, ki se odvijajo v gorskem svetu, so mu postavili ob bok. Tu lahko vidimo staro plezalno opremo, pa tudi tehnike gibanja v gorah, ki so jih uporabljali v posameznih obdobjih, razvoj posameznih delov opreme, bivakov, planinskih zavetišč in postojank, skratka - če si filmski režiser zaželi v svojem filmu prikazati, kakšno je bilo plezanje v začetku našega stoletja, mu takoj lahko postrežejo z zelo natančnimi podatki in mu pokažejo tudi originalno opremo iz tistega časa.

V tem delu muzeja smo nekako prisotni tudi Slovenci. V zbirki smuči lahko vidimo tudi par Elanovih smuči iz osemdesetih let, poglavitni del gradiva (zlasti slikovnega) speleološke zbirke pa je nastal na slovenskem krasu (pri čemer je »paradni konj« zbirke speleologija Postojnske jame).

ZAČETEK S SKROMNIMI SREDSTVI

Muzeju je priključena še ena pomembna ustanova CAI, Italijanski dokumentacijski center za izvenevropski alpinizem (CISDAE - Centro Italiano Studio Documentazione Alpinismo Extraeuropeo). Tu so zbrani izčrpani podatki o vseh italijanskih alpinističnih odpravah v neevropska gorstva, v zadnjem času pa se trudijo, da bi postali center takih podatkov za ves svet. Podatke o slovenskih vzponih zunaj Evrope jim tekoče posreduje **Franci Savenc**. Tu je mo-

goče dobiti podatke o posameznih alpinistih, o posameznih gorah, stenah, smereh, pa tudi o trenutnih okoliščinah, ki bi lahko vplivale na delovanje morebitne odprave (ekološki pogoji, cene, politični položaj in podobno). Prek računalniškega sistema so povezani s podobnimi bazami podatkov po vsem svetu.

Glede na to, da PZS še ni vrgla puške v koruzo, in glede na zadnje pogovore z občino Jesenice in domačini v Mojstrani, ki skrbijo za Triglavsko zbirko, bi veljalo temeljito razmisliti, kakšen gorniški muzej si pravzaprav želimo. Da je tudi s skromnimi finančnimi možnostmi mogoče ustvariti sodobno, strokovno ustrezno in zanimivo muzejsko zbirko, nam dokazuje Kobariški muzej. Dokazuje tudi, da je pravilno zastavljeno delo takšne ustanove lahko tudi komercialno uspešno. Tako obsežne ustanove, kot je Italijanski narodni muzej gornišva, Slovenci zlepa ne bomo imeli. Dobro pa bi bilo, če bi se zgledovali po načinu, kako naši sosede gornišvo obravnavajo: kot del narodove kulture, kot del načina življenja ljudi, vezan na določeno naravno okolje.

Ne le, da sodijo slovenski alpinisti že nekaj časa v svetovni vrh, tudi naše kulturno izročilo alpskega prostora je izjemno bogato, da o naravnih bogastvih naših gorā niti ne govorimo. Vse to si zasluži pozornost in nas lahko predstavlja tudi navzven.

Turinski gorniški muzej ima vsako leto 60 do 70.000 obiskovalcev, tako ali drugače pa je muzej udeležen še v desetinah prireditev po vsej Italiji od potujočih razstav do video-projekcij, predavanj, televizijskih in radijskih oddaj, celo tekmovanj v športnem plezanju (kjer strokovnjaki muzeja z veseljem pomagajo organizirati prikaz starih plezalnih tehnik, pri čemer se gledalci seveda imenitno zabavajo). Direktor muzeja **Aldo Audisio** se čvrsto drži stališča, da je gornišvo predvsem kulturni pojav, vpet v utrip vsakodnevnega življenja.

Tako je zastavljena vsa dejavnost muzeja, ki je prav zato zares vreden ogleda. Česa podobnega bi si, pa čeprav v manjšem obsegu, gotovo želeli tudi pri nas.

PREČENJE OSTENJA VELIKE MOJSTROVKE IN TRAVNIKA

UROŠEVE POLICE IZ LETA 1940

UROŠ ŽUPANČIČ

*V prejšnji (majski) številki Planinskega vestnika smo napisali, da bomo na straneh tega glasila ob vsem drugem začeli razkrivati tabuje, ki so bili doslej »svete krave« našega planinstva. Še preden je letošnja majska številka PV izšla, nam je **Martin Šolar** z Bleda poslal (doslej verjetno še neobjavljeno) reportažo o enem od velikih podvigov slovenskega alpinizma do začetka druge svetovne vojne, ki jo je spisal **Uroš Župančič**, za marsikoga sporna osebnost slovenskega alpinizma: ohranil je nekatere prijatelje, velik del »uradnega« slovenskega planinstva pa ga v slovensko gorniško zgodovino ni zapisal s prav lepimi besedami in črkami, čeprav je bil Uroš velik slovenski plezalec.*

Takole v spremnem pismu piše Marjan Šolar: »Bliža se obletnica smrti Uroša Župančiča (31. maja 1992).

*O Urošu posebno zadnje leto zelo veliko premišljam in **Dušan Vodeb** iz Maribora mi pri tem veliko pomaga. Prepričan sem, da je lik Uroša kot človeka, gornika, esteta, Ratečana, Skalaša in reševalca premalo obeležen.*

*Pod roke mi je prišel originalni Urošev opis prečenja Mojstrovke in Travnika v letu 1940, ki ga je opravil skupaj z **Miranom Cizljem** in **Dušanom Vodebom**. Zdi se mi, da je med nje-*

govimi številnimi pisanji v vsem najbolj njegov, resnično Urošev.

Z Dušanom Vodebom sva mnenja in želiva, da bi ta opis za obletnico Uroševe smrti našel mesto v Planinskem vestniku. Po izjavi D. Vodeba menda še ni bil nikjer objavljen. Tudi opisano prečenje zelo dolgo ni bilo ponovljeno. Uroš sam me je pred leti priganjal v ponovitev. V knjižici »Plezalni vzponi - Vzhodne Julijske Alpe« je to prečenje na strani 168 opisano s skupimi šestimi vrsticami.

V opisu je podčrtanih nekaj stavkov, ki so edinstveno samo Uroševi. Prepričan sem, da ga je, Uroša namreč, pri sestavljanju tega opisa motivirala bližina rojstnih Rateč ter prijateljstvo do Dušana Vodeba in Mirana Cizlja. Prav z objavo tega zapisa pa bi se Dušanu Vodebu slovenska planinska javnost lahko opravičila za spodrsrlaj, da v knjigi »Stoletje v gorah« sploh ni omenjen kot Urošev prijatelj in splezalec. Menim tudi, da bi bilo v uvodniku treba izreči ostro obsodbo tistim, ki so razbili spominsko ploščo Miranu Cizlju v Martuljku.

Datuma na tem izvirnem zapisu Uroša Župančiča ni. Smatram pa, da je nastal okoli leta 1965, torej v času Uroševega treznega umika iz sveta težavnega plezanja v svet spominov na to in na pota, ki jih najlepše ponazarja njegova in Vodebova - kdor jo je v celoti doživel -

edinstvena gorniška pot Planica-Pokljuka (PP).
Gorniški pozdrav - Marjan Šolar.«

Z veseljem seveda objavljamo zapis o tem alpinističnem podvigu, tudi zato, ker se v njem Uroš Župancič kaže kot lirična duša in gornik, ki je bil z dušo in srcem navezan na ta svoj gorski svet strmega skalovja. V dveh delih bomo v celoti objavili dramaturško lepo zgrajeno alpinistično reportažo, ki doseže - kot velevajo zakonitosti dramaturgije - vrhunec v drugem delu. (Op. ur.)

SKORAJ NEPRISTOPNE STENE TRAVNIKA

Nazaj me vabijo spomini v dni, ko smo z Miranom in Dušanom plezali po Planici.

Ne meni samemu, tudi drugim, ki ljubijo silne in lepo izoblikovane stene, pomenijo gore Planice - veliko. Nenehoma, v pripeki poletnega sonca in v strupenem mrazu ledenih zim, sem te stene z dopadanjem opazoval in občudoval. Četokrat sem se povzpel na prijetno in razgledno počivalo, visoko pod pečmi Ponc, od koder sem jih gledal v žaru jutranjega sonca ali v večerih, ko jih je zlatila večerna zarja.

Prečuden je ta mogočni skalni svet, ki krasi južno stran Planice. V »Našem alpinizmu« je napisano: »Strme in gladke, skoraj nepristopne stene Travnika. Tu v teh gorah je izražena vsa veličina naših sten, ki se pno v razih in robah prek polic do samega neba.« Zdi se mi, da nikjer drugje nisem videl tako mogočno izražene veličine. Veliko drznih domačih in tujih alpinistov si je znalo v teh stenah narediti velik dan. Najboljši med njimi, **Debelakova, Jesihova, Čop, dr. Prevc** in drugi so tu preko izvedli v svojih najboljših letih prvenstvene vzpone. Posebne značilnosti teh drzno izoblikovanih sten so markantni razi in police, ki pridejo tu do popolnega izraza. Vedno, ko sem jih opazoval, sem se nehote spomnil Vodnikovega stiha. »Sklad na skladu se dviguje...« Ozki drobni okrajki polic in gred vodijo skozi Planiške gore, grede so se zarezale med same navpične stene. Ob novem snegu se ti zde te stene, kakor da bi se po policah okrasile z zastavami. Tudi meni so že zgodaj padle v oči in v razgreto mladostno borbeno notranjost, te police, ki so z robov, prek razov in tokav vodile daleč do nepristopnega srca teh gora, ki jim kraljujeta mogočni Travnik in Jalovec.

STENA IZ GLOBINE DO NEBA

Dolga, dolga leta sem iskal rešitve teh polic. Vodile so od roba do roba, se grezile v brezna in se zopet vile med sijajnimi balkoni, pod temnimi grozečimi prevesami, tik nad skromnimi orjaki, prečile žlebove in tokave nad odlomi, ki so vabili v globine, te pa so se grezile prav do melišč in zelenic Planice.

Vedel sem dobro, da problemi naših gora in sten niso izčrpani le z vsemi možnimi navpičnimi smermi; police so mi vabile drzne misli in vero na uspeh. Nadvse koristno in zabavno se mi je zdelo študirati te police, ki so se vile skozi stene, kjer je pokazana vsa veličina in navpičnost. Prišel sem do spoznanja, da ni vedno samo izhod naprej in navzgor; pogosto se mora tudi najbolj podjeten in borbeno nastrojen človek zateči in sprejeti ponudeno pomoč polic, ki te mnogokrat privedejo do zaželenega uspeha. Police so me pozivale: »Pridi - tu je rob, tam se zožim in preizkušam, tu je odlom, tam se zgubim.« Vse to me je vabilo in mi zbujalo radovednost.

Končno sem rešil vse do poslednjega. Ugotovil sem vstop, smer po kaminu navzdol v steno, in nato po polici, ki je podjetno vodila dalje do roba v grapo, na raz. Le tam sredi Travnika mi je zmanjkalo iznajdljivosti in sapa. Oči so zaman tu sredi stene iskale nadaljni prehod. Polica se je vse do tu tesno in varno vila ob vseh okrajkih in pomolih in mi je bila dober in veliko obetajoč vodnik. Mogočna gora mi je prav tu tesno ob svojem srcu postavila vprašanje in me stavila pred veliko preizkušnjo: »Imaš li pogum?« Tipala je po mojih izkušnjah, izvežbanosti, trmi in preudarnosti. Drznost in podjetnost sta se majali pred veličino teh sten. Tu je tokava - grapa vso silno več kot tisoč metrov visoko steno presekala na dvoje. Police, ki so vodile do tu, so se v grapi prekinile in se nadaljevale na drugem robu. Do tu in zopet dalje je drznim in podjetnim možno sproščeno in prešerno potovati.

Na tej poti sem srečal vsa bogastva, ki ti jih more nuditi bogato obdarjena stena, ki se pne iz globin do neba in ga prebada. Tu preko pa stena ne pusti in daje možnosti le najbolj podjetnim in neustrašenim ter jih preizkuša v njihovi ljubezni.

Odnehal in obupal nisem tako naglo. Spomladi, ko se je v Planici gnetlo in trlo razigranih smučarjev, sem se umaknil v prisoje na svoje gostoljubno počivalo v upanju, da se mi tokrat razjasni poslednja zagonetka teh sten in polic, ki se vijejo prek stebrov in stebričev mogočnega ostenja. Pri poslednjih viharikih pod stenami Ponc sem v pomladnem soncu užival užitke posebne vrste - sam nemoten zatopljen v svoje misli, ki so iskale na nasprotnih stenah, ukovanih v sneg in led prave ledene zime. Nezapabni pogledi na to skalno gmoto so me stotero nagradili.

PLAZ KAŽE POT

Že takrat sem romal in plezal ter se predajal razkošnim užitek. Plezal sem po policah, kjer sem srečeval cvetne blazinice in se boril s tesnim prostorom pod balkoni, lovil ravnotežje

na pičlo odmerjenih mestih in previdno zmagoval gladke plošče s skupimi prijemi. Vse do tokave sredi stene Travnika sem preplezal, dalje pa me ni privedla še tako podjetna in drzna misel. Tam sem se vedno ustavil v nemoči človeka, ki v naravi ne more biti nikoli zmagovalec in mora ponižno kloniti pred veličino stvarstva, v katerem so prav gore izraz največje veličine.

O, pač! Proti poldnevu je bilo, ko je pomladno sonce odtajalo na grebenih grozeče snežne opasti; tedaj mi je narava sama rešila tudi to poslednjo nerešeno uganko.

Vseposvodi, po grapah, kaminih in prek plošč, so se spuščali plazci in plazovi ter merili globino. Pod stenami so se združili v ogromne snežene veletoke, ki so uničevali vse ter prinašali belo smrt.

Meni pa so prav ti plazovi pokazali pot prek onega mesta, kjer do sedaj nisem mogel nikoli preplezati niti v mislih.

Spraševal sem steno in jo nagovarjal.

Bel snežni curek se je tedaj odtrgal na vrhu stene. Globoko brez zastoja jo je premeril do polovice. Tam sredi, kjer je zijala temna z ledenimi svečami okrašena luknja sredi tokave, se je curek za hip ustavil, potem pa se je znova pogнал in bušknil v divjem skoku dalje v brezno - do dna, kjer se je v grapi med Lopami in Kumljahom združil v največji plaz, kar jih morejo združiti planiške gore.

Torej pod lopo je prehod, kamor pripelje polica z leve skozi silno severno steno Travnika, ki ni prekinjena, kakor se mi je do tega odkritja kazalo! Na polici se je pač snežni curek plaz za hip ustavil, kar mi je dajalo vero v uspeh.

Dobre volje sem s koristno in upanja polno ugotovitvijo zapustil gostoljubno in toplo počivalo ter se razigrane volje spustil v Planico, noseč s seboj velik načrt, ki ga moramo čimprej uresničiti.

BREZ UPANJA NA USPEH

To ugotovitev sem pozneje zaupal **Miranu** in **Dušanu**. Poleti 1940, 14. julija, smo po temeljnih in smotnih pripravah stali v ranem jutru vrh Velike Mojstrovke.

Ogenj želja nas je gnal spoznati nekaj nedoživetege. V teh gorah, na teh policah smo hoteli spoznati globino sten in višino, ki prebada nebo. Tam smo hoteli reševati enega od poslednjih problemov v naših suhih stenah, ki jih ni več na pretek.

Na tej poti kar nismo mogli dohajati svojih želja, ki so podjetno sillle k poskusu. Zavedali smo se v polni meri, da bo ta edinstvena tura zahtevala od nas največjo mero posebnih naporov v preziranju nevarnosti in premagovanju lastnih slabosti.

Po robah je tisto leto sredi poletja v noči med 11. in 12. julijem zapadlo nekaj snega, ki je

okrasil grebenske skale s pravim zimskim ivjem. Vrh Velike Mojstrovke smo se podjetno sezuli in spravili iz oprtnikov vse potrebno, kar bi nam utegnilo koristiti v steni. Razgledali smo se po nadaljnji smeri. Navzdol v steno se je grezil kamin. Brez težav smo se spustili ob klinih do police, kjer je bil naš prvi cilj.

Z ivjem okrašene skale v severni steni so nas kmalu ohladile, naglo je plahnela vsa podjetna borbenost; mrzav nam je jel ponujati ledeno roko in z nami govoriti ukazovalno. Spodaj na polici, ki je bila v svoji skromnosti zasnežena, smo ugotovili le malo upanja na uspeh: omagali smo; povsod smo srečevali dvom v uspeh ture.

Neradi in neodločno smo se morali sprijazniti z dejstvom, da nam danes pri takih razmerah ne bo uspelo. Težko smo se ločili od police in splezali navzgor skozi kamin z obljubo, da pridemo še - in sicer prav kmalu.

Takoj drugo soboto nas je dvignilo znova. Sredi poletja, ko so bili dnevi najdaljši, ko so se večerne zarje pozdravljale z jutranjimi, nas je gnala mladostna sla, da poskusimo tudi taka dejanja, v katera smo kljub zagnanosti dvomili. 21. julija smo se spustili z grebena zopet skozi vstopni kamin na polico, ki je bila to pot mnogo bolj gostoljubna in radodarna. Vodila nas je rahlo navzdol v steno. Razposajeni in dobre volje smo podjetno napredovali. Na poti smo srečevali globino, ki se je spodaj stapljala z melišči in zelenilom gozdov, nad nami pa so se vzpenjale peči do mirnega neba. (Se nadaljuje)

Slovaki vabijo naše filmarje

Pod direktorskim vodstvom **dr. Gabriele Rečkove** bodo v slovaškem mestu Poprad nedaleč od Visokih Tater Slovaška planinska zveza IAMES, Slovaški filmski institut in Slovaško ministrstvo za kulturo organizirali od 13. do 17. oktobra letos 1. mednarodni festival goriških filmov, na katerega s posredovanjem Planinske zveze Slovenije in Planinskega vestnika najvljudneje vabijo vse slovenske gornike, ki se ukvarjajo s snemanjem filmov.

Kot je zapisano v festivalskih pravilih, pridejo v poštev za predvajanje na festivalu igrani, dokumentarni ali drugačni umetniški filmi, ki se dogajajo v gorah ali predgorju in ki prikazujejo športno ali vsakdanje življenje v tem okolju, pa tudi samo lepote gorskega rastlinstva in živalstva.

Na festivalu lahko sodelujejo poklicni ali amaterski filmarji, vsak z največ tremi filmi, ki so jih lahko pred tem tudi že predstavili na drugih festivalih. Prispelne filme bodo organizatorji razvrstili v kategorije »planinstvo«, »plezanje in prosto plezanje, tekmovanje«, »smučanje in alpsko smučanje«, »človekovo življenje v gorskem okolju«, »znanost iz gorskega okolja« in

NOVA KNJIGA ZA PLANINSKO KNJIŽNICO

MOJ SVET GORA

YOSHIKAZU SHIRAKAWA

Državna založba Slovenije iz Ljubljane se je odločila ob številnih knjigah o gorništvu, ki so izšle zadnje leto, izdati fotografsko monografijo tujega avtorja, Japonca **Yoshikazuja Shirakawe**, ki ga pri nas poznajo le stalni spremljevalci takšne literature. Na prvi pogled je takšna akcija slovenskega založnika tvegano in pogumno dejanje: ponuditi s tega področja že kar razvajanemu slovenskemu bralcu nekaj, o čemer ni še nikoli slišal. Vendar tveganja v tem primeru skoraj ni; kdor bo samo bežno prelistal to knjigo, bo takoj videl, da je zunaj vseh šablon: besedila je razmeroma zelo malo, knjiga je polna izrednih velikih barvnih fotografij gorskega sveta Himalaje, Hindukuša, Alp, Dolomitov, Alaske ter japonskih vulkanov. To so tako lepe fotografije, da so kritiki nemških, angleških in francoskih izdaj zapisali, da gre za slike, kot bi jih avtor posnel z umetno svetlobo, z žarometi, ki bi jih razpostavil po gorski naravi.

Uvod v knjigo, ki jo je prevedel znani gornik **Božidar Lavrič**, je napisal slovenski alpinist **Tomo Česen**. Za pokušino z dovoljenjem založnika objavljamo Česnov uvod in nekaj

poglavij besedila iz knjige. Objavljamo tudi dve fotografiji iz knjige, ki pa sta v črno-belem tisku in v manjšem formatu le zelo približna slika tistega, kar je natisnjeno v knjigi, ki bo izšla letošnjega junija. Založnik obljublja, da ne bo draga, zato še toliko bolj vabimo k branju in ogledu. (Op. ur.)

ŠEL SEM JIH POGLEDAT

Skoz domače okno sem jih vedno lahko gledal. Gore namreč. Tudi če je bilo vreme slabo, sem vedel, da so tam. Takrat niso bile samo goli kupi kamenja in ledu, bile so nekakšen magnet, in ta me je počasi zvelkel na pot, ki ji ne vidim konca. Danes vem, da so imele dovolj tistega okusa, ki sem ga hotel poskusiti največkrat. Skoraj prepričan sem, da sem samo zato, ker so se mi gore zažrle v dušo, o sebi in življenju spoznal neverjetne stvari. In plezanje po teh kupih kamenja in ledu me je prevzelo in tako zelo močno zaneslo, da imam občutek, da to pravzaprav počnem, odkar se zavedam.

Velikokrat sem jih na začetku videl samo na slikah. Toda žal so slike v življenju gorā le trenutki, ujeti v večnost. Včasih so na slikah videti prijazne, včasih tople, včasih tako neresnične.

Tak je znak 1. mednarodnega festivala gorniških filmov v Popradu na Slovaškem

»drugo«, kar pomeni tudi gorsko padalstvo, gorsko kolesarjenje, plovne gorske reke in rafting, turizem, jamarstvo itd. Filmi ne smejo biti daljši od 45 minut.

Filme, ki bodo sodelovali na tekmovanju, bo po žanrih uvrstila v posamezne kategorije festivalska komisija, o kakovosti pa bo odločala komisija, katere člani seveda ne smejo na tekmovanje poslati svojih lastnih filmov. Ta žirija bo podelila glavno festivalsko nagrado, nagrade v posameznih kategorijah, nagrado mesta Poprad, nagrado Slovaške planinske zveze IAMES, nagrado gledalcev ter nagrade družbenih in športnih organizacij. Vsak film lahko dobi več nagrad.

Na tekmovanje je mogoče poslati takšne filme:

16-mm film s svetlobnim ali magnetnim tonom, 36-mm film z optično tonsko sledjo s sliko normalne velikosti ali cinemaskop ter videokasete VHS, S-VHS, U-Matic-SP (BVU) itd. Za vsak film je treba izpolniti pristopni formular, ki ga je mogoče dobiti na naslovu: Mednarodny festival horskych filmov, Gabriela Rečkova, Popradské nabrežie 2802/3, 058 01 Poprad, Slovaška, informacije pa je mogoče dobiti tudi po telefonu 42 92 614 45 ali po teleksu 42 92 618 06. Te prijavnice je treba poslati na ta naslov do 15. junija 1993, dobre filmske kopije pa na isti naslov do letošnjega 30. junija. Vsak film mora biti v svoji kaseti ali na kolutu. Prijavljeni filmi naj bodo po možnosti v slovaškem, češkem ali angleškem jeziku ali podnaslovljeni v enem od teh jezikov. Vsakemu filmu morajo biti priložene tri kopije teksta iz filma v angleškem, francoskem, italijanskem ali nemškem jeziku, prav tako pa tudi kratka vsebina filma, tri fotografije in propagandni material. Vsa druga festivalska pravila so enaka pravilom na drugih podobnih festivalih.

Zanimivo je, da organizatorji festivala v Popradu vabijo ob vsakem filmu, ki bo sprejet na festival, dve osebi na to prireditelje: potne stroške plača vsak sam, stroške bivanja v festivalskih dneh pa organizatorji festivala.

Shirakawove gore: videti jih je treba predstavljene v njegovi knjigi

Vedno pa so bile toliko zanimive, da sem jih želel otipati. Najprej tiste izza domačega okna. Še danes se mi zdijo najlepše. Morda zato, ker so v primerjavi z najvišjimi mnogo bolj obvladljive, morda zato, ker sem lahko med njimi vsak trenutek, morda pa zato, ker jih imam za svoje. Vendar pa niso edine.

Strme stene Dolomitov in z ledom oblečeni granit najvišjega dela Alp so mi bili sprva neznanke. Za uvod mi je bil bežni dotik več kot dovolj, v resnici pa se je takrat zame v njih začela pisati zgodba, katere zadnjega stavka še ne slutim. Toda v tej zgodbi je imela stena Grandes Jorasses, ki tudi v knjigi Shirakawe ne manjka, pomembno poglavje. V tej steni ni smeri, v kateri bi lahko karkoli improviziral. Veliki Jorassi so, enostavno povedano, 1200 metrov izredno strmega ledu in navpičnih skal. In če hočeš opraviti vzpon prek njih, je treba te skale in ta led kar splezati brez napake. Nekoč sem tam plezal smer, za katero bi vsakršno podrobnejše opisovanje izgubilo smisel. Od mene je v takratnih razmerah terjala ogromno zbranosti in po vzponu sem dobil vtis, da je meja med začetkom in koncem v njej zelo majhna. Vedno bolj sem se začel zavedati, da je smrt najpomembnejše dejstvo življenja. S tem, ker ga omejuje, mu daje določeno smer. Odkril sem, kako zelo je vsa moja moč, energija in smisel koncentrirana na življenje. In na svoji koži sem občutil, da so gore lahko drugačne od tistih, ki visijo doma na steni. Niso vedno obisjane s soncem, ovite v škrlatno

rdeče barve, lesketajoče se v mesečini. Lahko so tudi drugih barv.

O Himalaji, najvišjem gorskem grebenu sveta, sem sanjal, še preden sem sploh začel doživljati plezalsko puberteto. Vendar zame ni prišla prav kmalu. Toda tudi ne prepozno. Med množico gorskih velikanov, ki sestavljajo čarobno Himalajo, je enemu ime Jalung Kang. Precej čez 8000 metrov visoko se poganja njegov vrh. Prav on mi je pomagal odkriti nekaj sveta, ki ga dotlej še nisem poznal. Zame to ni bil samo preprost himalajski krst. Bila je veličanska izkušnja in morda ena od najpomembnejših prelomnic pri mojih nadaljnjih načrtih. Jalung Kang me je pri plezanju nanj spustil na drugo stran življenja, skoraj povsem me je uničil in na koncu mi je vzel še prijatelja. To je bila veličanska cena za zmago. Toda spoznal sem svoje skrajne sposobnosti. In prav poznavanje lastnih mej ima zelo pomembno vlogo pri psihični pripravljenosti. Ta je odločilna.

Če sem se v domačih gorah počutil gospodarja, pa sem v Himalaji spoznal, da je ni mogoče prebrati na enem listu. Samo posamezni trenutki iz različnih doživetij tvorijo nikoli dovolj veliko izkušnjo. Vprašal sem se, zakaj potem počnem vse to. Morda zaradi avanture, želje po negotovosti, hrepenenja po nedosegljivem? Ko sem med temi gorami, kjerkoli že, včasih morda čutim, zakaj. Po vrnitvah z odprav sem si nekajkrat rekel, da bi se moral med gore vrniti samo kot popotnik. Da bi samo hodil okoli njih in jih opazoval. Tega namreč med plezanjem nikoli nisem utegnil početi na tisti pravi način. Če plezaš vrhove, se ti kažejo v drugi luči. Čisto drugačne so gore, če opazuješ, kako jih spreminja dan.

In **Yoshikazu Shirakawa** je to nedvomno počel zelo intenzivno. Za trenutke, v katerih je gore zasačil s fotografskim aparatom, je treba imeti veliko potrpljenja. V slikah te knjige ni samo življenje gora, v njih je prav gotovo tudi nekaj njegovega hrepenenja. Ob njih boste lahko doživeli samo svoj utrip. Prepričan sem, da vsak izmed vas na poseben način. Gore bodo vam to, kar so bile meni tiste, ki sem jih nekoč davno gledal skoz domače okno. Ampak saj veste, meni to ni bilo dovolj. Šel sem jih pogledat. In vi? Če boste začutili, da vas nekaj žene, da bi slika, ki si jo že dolgo časa ogledujete, zaživela, spustite se. Ko boste hodili po globokih dolinah in se hrepenete ozirali za strmimi vršaci, vam ne bo žal. Videli boste, da so gore sicer res le kupi kamenja in ledu, vendar pa lahko človeka spremenijo. In če jih boste zelo pazljivo opazovali, boste videli, da so tudi takšne, kakršne je srečal japonski fotograf in popotnik Yoshikazu Shirakawa. In konec koncev bodo fotografije, ki jih boste vedno znova jemali v roke, dobile nov, lepši, doživetni okvir. Ob njih ne boste potem samo vzdihnili: »Joj, kako lepe so te slike!«

NEPRIČAKOVANO RAZODETJE

Zgodilo se je zgodnjega jesenskega jutra. Nenaden, nepričakovan pogled na Matterhorn z brega Riffelskega jezera mi je popolnoma spremenil življenje.

Na vlak sem stopil v Zermattu in izstopil na končni postaji, na Gornergratu. Tu, na višini 3131 metrov, lahko ob dobri vidljivosti doživiš enega najlepših pogledov na Alpe. Pred teboj so gore od Lyskamma do Matterhorna in Monte Rose.

Ko sem bil to jutro ob Riffelskem jezeru, je bilo še temno. Po nekaj trenutkih, ko se je sonce komajda dvignilo nad obzorje, pa se je na vrhu Matterhorna pojavila rožnato vijolična svetloba. Naslednji trenutek so se oblaki, ki so se zrcalili v jezerskih vodah, obarvali zlato. Mislim, da sanjam. Rdeči pasovi svetlobe so drsli po z novim snegom posutih pobočjih gore. Bilo je kot v veselju, slišati ni bilo niti najtišjega glasu, gospodovala je svetloba, ki se je počasi spreminjala iz vijolične v škrlatno in nato v oranžno.

Ali je bil prizor res tuzemski? Neverjetno! Negiben sem stal ob tej predstavi. Morda sem takrat prvič pomislil, kaj pomeni budistom pojem drugi svet. Medtem je oranžna svetloba postala bela in je dosegla jezerni breg. Zavedel sem se. Predstava je bila tako veličastna, da sem pozabil fotografirati. Kaj podobnega se mi dotlej še ni pripetilo. Medtem ko je fotografska kamera zapuščena ležala ob jezeru, sem se spraševal: »Kaj sem doslej naredil v življenju? Kakšen smisel je imelo moje življenje?« Delo in življenje, oboje se mi je naenkrat zazdelo jalovo in vsakdanje. Vrednote, na katerih sem si dotlej gradil življenje, so se sesule.

Takoj ko sem se vrnil na Japonsko, sem odvedal delo glavnega kamermana na televiziji. Šest dolgih let sem ob dobrih močeh svojih dvajsetih let po dolgem in počez križaril po Alpah. Povzpel sem se na vse pomembne vrhove in leta 1966 izdal knjigo »Alpe«, svojo prvo monografijo.

Leta 1971 je izšla moja druga knjiga »Himalaja«; himalajske gore so namreč neustavljiv cilj za planinskega fotografa. Ob pripravah na ta projekt sem naletel na nepredvidljive težave. Želja, da bi Himalajo fotografiral od vzhoda proti zahodu, je morala biti videti absurdna. Težave sem sprejel kot izziv, v resnici pa so me neprestano bremenile. Samo dokumenti, ki so jih za potovanje in fotografiranje zahtevale oblasti, so tehtali prek štirideset kilogramov. Mislim, da sem imel veliko srečo, ker sem se kljub uničujočim naporom v štirih letih lahko udeležil sedmih odprav v Himalajo. Občutki, videnja, strah in bolečine, ki sem jih doživljal na teh odpravah, so me zaznamovali za vedno. Spominjam se pogleda na vršno steno Džanuja iz temno zelenih skal, ali na Mačapučare, ki ga

domačini častijo kot sedež bogov; spominjam se občutka neomejene avtoritete, ki ga zbuja Everest; spominjam se divjih grebenov Nanga Parbata, morilske gore; pa temno modre barve reke Band-a-Amir, ki teče v beli puščavi Hindukuša. V spominu so mi ostale dramatične izkušnje: kako sem se zaradi naporov in višinske bolezni onesvestil, ko sem poskušal pozimi fotografirati Everest iz 5170 metrov visokega tabora; kako sem se srečal z Bogom na Kangbačenu - imel sem občutek, da je navzoče bitje, ki me čuva v samoti - medtem ko so me moji spremljevalci iskali po tridnevnem neprekinjenem sneženju; spominjam se, kako so mi šerpe pokradli opremo, ker so me tako hoteli prisiliti k zvišanju plač; spominjam se na iskanje jetija v gosti megli na Čukungu.

Od leta 1971 do 1973 sem fotografiral na Alaski. Najlepši so posnetki Mount McKinleya, Mount Huntingtona in Mount Fairweatherja. Alaska pa je tudi deželna ledenikov; mnoge od njih sem fotografiral. Pri nekaterih ledenikih, kot sta na primer Lakona in Yebtona, nastajajo iz ledu prečudovite tvorbe. Fotografiral pa sem tudi ledene odlome, ko se ob gromovitem bobnenju lomijo v morje.

Potem je prišla na vrsto Japonska s simboličnimi barvami in oblikami: zlata jesen in ognjene gore.

Vsa ta doživetja so bila objavljena v knjigah, vse so bile uspešnice. Uvod v knjigo o Himalaji je napisal njegovo veličanstvo nepalski kralji **Mahendra Bil Biklam Shir Debha**; prijateljski kritiki sta napisala alpinist **sir Edmund Hillary**

Samo medla slika tistega, kar je v knjigi in v barvah

in filozof **Arnold Toynbee**. Dvakrat so me odlikovali v domovini. Menim torej, da so moji napori dobili ustrezno priznanje doma in v tujini.

VRNITEV K SVETEMU

»Postanimo zopet ljudje in ponovno odkrijmo Zemljo« je bilo osnovno pravilo, ki me je ves čas spremljalo pri delu in bo moje vodilo tudi vnaprej. Vseh mojih dvaindvajset knjig in vsi moji zapisi, nastali v petintridesetih letih potovanja po sto sedemintridesetih državah sveta - vse to je podrejeno tej zamisli. Življenje sem posvetil njej. Štiri in pol milijarde let po nastanku Zemlje lahko spremljamo vse postaje evolucije in vso pestrost različnih vrst življenja. V svojih delih poskušam izraziti, da narave ne smemo obravnavati samo kot brezdušno materijo. Človek nikoli ni štel narave samo kot čisto fizično tvorbo ali le kot posledico nekakšnih sedimentacij ali drugih geoloških dogodkov. Vedno je verjel v božjo previdnost, v Duha, ki prebiva v tej naravi, in ga je častil in molil. Iz tega verovanja je nastal miselni svet, na tem verovanju končno temelji tudi humanizem.

Dva znamenita znanstvenika potrjujeta tako gledanje: **Einstein** pravi: »Občutek spoznavanja do reda in sožitja v vesolju je globoko zakoreninjen v vsakem človeku.« Nujnost tega reda je Einstein sam uvidel pri utemeljevanju svoje genialne relativnostne teorije. Filozof **Arnold Toynbee** je ocenil: »Brez narave človeštvo ne bi moglo obstajati.« Za človeštvo je torej narava predvsem duhovni pojem. Brez tega bi bila narava neorganska, nedejavna in brezpomenska.

Človek mora v sebi ponovno odkriti srce in dušo. Šele tako lahko znova postanemo ljudje in šele tedaj nas bo duh, ki vlada naravi in mu človeštvo pravi Bog, spet sprejel. Prepričan sem, da je do kaotičnosti razmer, v katerih živimo, prišlo prav zato, ker smo izgubili vero v Boga. Upam pa, da ta izguba vendarle ni trajna.

V Himalaji se mi je zgodilo veliko stvari, ki bi jih lahko pojasnil samo kot srečanja z Bogom, z Božjo prisotnostjo. Pogosto ime za Himalajo je »veriga belih bogov«. Veliko himalajskih vrhov ima božja imena. Manaslu pomeni v sanskrtu Dežela bogov, Makalu je sinonim za Šivo, Gosainthan pomeni Dom svetnikov in Sagarmata, z angleškim imenom Everest, ne pomeni nič drugega kot boginja mati zemlje.

Tudi drugod je v gorskem svetu veliko imen, ki izhajajo iz imen svetnikov, bogov, sonca in meseca. Naši predniki so hoteli tako počastiti in poosebiti bogove v naravi. Gore so častili in občudovali po vsem svetu. Bile so sveti kraji, prebivališča bogov, v primitivnih verah pa kar dejanski bogovi. Že v pradavnini je tedanji človek strmел kvišku v strah zbujajoče vrhove in v njihovih plemenitih oblikah videl utelešenje

boga in njegovih zakonov. Prav v razmerju med goro in človekom se začenja njegova nrvnost in njegov napredek.

Med dolgoletnim fotografskim delovanjem sem se velikokrat soočil s tem, česar se ne dá povedati z besedami ne zapisati na filmski trak. Moje neutrudno iskanje nedotaknjene narave je iskanje poti nazaj k prvobitnemu verovanju, nazaj k humanosti. Če se bo uničevanje narave - presenetljivo kratkovidno, brez humanosti in v brezbožju - tako nadaljevalo, bo človeštvo izumrlo v kratkih nekaj stoletjih. Naš dragoceni in edini modri planet pa se bo spremenil v mrtev svet skalovja. Zaradi vsega tega želim, danes bolj kot kdajkoli prej, z vsemi močmi zaklicati v svet: samo s ponovnim odkritjem planeta Zemlja se bomo vrnil nazaj k humanosti.

Yoshikazu Shirakawa
maj 1991

YOSHIKAZU SHIRAKAWA

»Ko sem prekrizal Pacifik in doživel neskončne vodne širjave, sem se šele prav zavedel svoje navezanosti na himalajske ledene gore.« To je citat iz ene od Shirakawovih knjig; pojasnjuje po njegovo navezanost na gorski svet. Fotografiranje je postalo njegov življenjski cilj.

Yoshikazu Shirakawa se je rodil leta 1935 v provinci Ehime na Japonskem. Z dvaindvajsetimi leti je končal študij fotografije na umetnostni univerzi Nippon. Takoj po koncu študija je postal direktor umetnostnega in literarnega oddelka pri Nippon Broadcasting Company. Potem je prešel k TV Fuji. Svobodni umetnik je postal potem, ko se je v organizaciji časnika *Chinichi* udeležil fotografske odprave v petintrideset držav.

»Prepotoval sem sto dvaintrideset držav sveta,« pogosto poudarja Shirakawa. S tem se sklicuje na naročilo, ki ga je podpisal pri osemindvajsetih letih za dve veliki seriji: Svetovne kulture in Kulturni atlas sveta. Prva knjiga je izšla kar v šestindvajsetih zvezkih, druga pa v triindvajsetih. Alpe je obiskal petnajstkrat (v letih 1962-67), Himalajo štirikrat (1968-79) in večkrat Ameriko (1971-74). Po teh potovanjih so nastale tri knjige: Alpe, Himalaja in Ameriška celina. Vse so izšle v prevodih v več jezikov. Posnetki iz njih so bili objavljeni v številnih revijah ter predvajani na predavanjih doma in v tujini.

»Iskanje absolutnega,« pravi, ga je napotilo na potovanje v Sveto deželo in tako je nastala monografija *V deželi evangelijev* (1977-79).

V mladosti ga je zanimala Azija. Po več potovanjih je napisal knjigi *Kitajska celina in Uvod v budizem*. Preostala dela so še: *Kristusovo življenje*, *Gore* (v šestih delih), *Pokrajine bogov* in tri knjige o fotografski tehniki.

Dobil je vrsto pomembnih japonskih in mednarodnih fotografskih nagrad. Najbolj ponosen je

na priznanje Association. To je najpomembnejše priznanje v fotografiji, lahko bi rekli, da je nekakšna Nobelova nagrada za fotografijo. V petintridesetih letih so jo podelili samo devetkrat, Shirakawa jo je dobil leta 1981.

Shirakawi je uspelo, da je združil poklic z idealističnimi cilji. V eni svojih številnih knjig piše: »Globoko sem prepričan, da mora človeštvo te

meljito spremeniti svoj odnos do narave. Samo tako bo človeška vrsta preživela.« Filozof Arnold Toynbee, ki v celoti soglaša s Shirakawo mislijo o uničevanju narave, upa, da »Shirakawovi posnetki lahko pomagajo človestvu, da bo popravilo svojo samomorilsko usmeritev; to pa bi bila tudi najlepša nagrada za Shirakawovo življenjsko delo.«

POMAGAJTE NAM ODKRITI, KDO JE NA FOTOGRAFIJAH

SLIKE S STARIH PLOŠČ

Igor Maher, načelnik okoljevarstvene komisije pri Planinski zvezi Slovenije, se je pred časom, ko je bil ljubljanski boljši sejem še tisto, za kar

ga označuje ime, potikal po tem trgu in naletel na prodajalca, ki je kdovekje našel stare razvite fotografske plošče. Namesto da bi jih takoj vr-

gel v smeti, jih je najditelj odnesel na boljši sejem - in jih prodal. Igor Maher je seveda takoj videl, da so na njih planinski motivi in jih je za majhen denar odkupil.

Šele pred kratkim je dal plošče kopirati, tako da so na papirju nastali črno-beli pozitivni, slike torej. Na vrhu našega Triglava so se pokazali neznani obrazi planincev, na nekem gorskem vrhu prav tako in pred neko planinsko kočo takisto. Gledal je in na fotografijah ni mogel nikogar prepoznati. Odstopil je fotografije Planinskemu vestniku; morda pa je med starejšimi slovenskimi planinci kateri, ki bi prepoznal sebe ali svoje stare znance, s katerimi je njega dni ubiral planinska pota.

Prosimo torej bralce, da nam posredujejo kakršnekoli podatke o ljudeh, ki so na teh fotografijah, in o času, ko so bile slike posnete. Tako bomo skupaj odkrili nov delček slovenske planinske zgodovine.

Vsaj na eni fotografiji se nam zdi eden od obrazov znan: ali ni med šesterico fantov, ki stojijo v snegu pri Aljaževem stolpu na vrhu Triglava, tisti čisto ob stolpu **dr. Miha Potočnik**? Če ni, mu je pa zelo podoben; zelo podobnega poznamo z nekaterih fotografij, starih več kot pol stoletja.

Fotografija, posneta pred neko planinsko kočo, na kateri je nekaj vojakov, naj bi nastala leta 1922 - tako piše na fotografski plošči.

ONESNAŽEVANJE IN ENERGIJA V PLANINSKIH KOČAH IN ZAVETIŠČIH

SONCE DAJE ELEKTRIKO

JANEZ DRAŠLER

Če ni tehničnih in finančnih možnosti za priključitev planinskega objekta na oddaljeno javno omrežje, se odločamo za avtonomni vir energije - za agregat. Električno energijo iz tega vira uporabljamo za razsvetljavo, za radijske naprave, pogon električnih ročnih orodij pri vzdrževalnih delih, za pogon električnih žag pri pripravi drv itd. Značaj teh porabnikov je tak, da močnejši (orodja) obratujejo le malo časa, medtem ko šibkejši (razsvetljava, radioaparati) obratujejo precej ur ali pa celo ves dan. Zato mora enako število ur obratovati tudi dieselski agregat, pa čeprav le z majhno obremenitvijo (10-20 odstotkov). Tako obratovanje zahteva razmeroma veliko porabo goriva, dolgotrajno povzroča hrup, predvsem pa nastaja veliko izpušnih plinov. Ti so nič kaj prijeten pozdrav planincu, nadihanemu s svežim zrakom, ko se je vzpenjal proti koči. Tudi hrup, ki ga do neke mere sicer lahko zadušimo, moti posebno v večernih urah, ko se življenje v koči umiri.

Zato je z ekološkega stališča uporaba dieselskega agregata neugodna. Hrup, plini, skladiščenje goriva so precejšen dejavnik tveganja pri varovanju okolja pred onesnaževanjem. Čeprav so v naravi in gorah še močnejši dejavniki onesnaževanja (industrijski dim, kisel dež, odpadki široke potrošnje itd.), je treba odpravljati tudi šibkejši vire onesnaževanja, se pravi tudi take, kot je v našem primeru dieselski agregat. Kakršenkoli je prispevek k zmanjševanju onesnaževanja okolja, vsak je pomemben in dobrodošel.

Dieselski agregat je bil do sedaj edina priložnost za oddaljene planinske kočje. V novejšem času pa se na tem področju vse bolj uveljavlja alternativni vir energije - sončne celice. Odkrili so jih sicer že pred nekaj desetletji, vendar je šele sedaj padla njihova cena na tako raven, da so postale zanimive za elektrifikacijo oddaljenih planinskih koč. Ta alternativni vir energije izkorišča sonce za proizvodnjo električne energije, ki jo lahko s pomočjo električnega akumulatorja uporabimo tudi takrat, ko ni sonca (ponoči, oblačno vreme).

Sončna električna naprava ima predvsem naslednje prednosti pred dieselskimi agregati:

- primarna sončna energija je zastonj, je neizčrpana in čista;
- obratovanje naprave je brezšumno;
- s pomočjo akumulatorjev je na voljo 24 ur na dan in ne razvija produktov, ki bi onesnaževali okolico.

Vendar je tudi ta naprava v določeni meri ekološko rizična. V prvi vrsti naj omenim žvepleno kislino v akumulatorjih: nepravilno ravnanje z akumulatorji lahko povzroči poškodbo in s tem izliv žveplene kisline v okolico. Posebno pazljiv je treba biti pri prenosu izrabljenega akumulatorja v dolino. Iz njega je treba najprej zlit kislino v posodo, iz nje pa v steklenice, jih primerno opremiti in transportirati. Akumulator in tudi kislino je treba odpeljati v podjetje, ki predeluje odpadke. Na drugem mestu naj omenim žarnice - sijalke za razsvetljavo. Ker je naprava za sončno energijo razmeroma šibka, za razsvetljavo ne uporabljamo žarnic na žarilno nitko, ampak posebne tako imenovane kompaktno sijalke.

Kot vse fluorescenčne sijalke vsebujejo tudi kompaktno sijalke živo srebro oziroma njegove spojine, ki so potrebne zato, da žarnice lahko delujejo. Te živosrebrne snovi so nevarne za ljudi in živali, zato jih ne smemo, ko pregorijo, zavreči v okolico koč, ampak jih skrbno spravimo in ob prvi priložnosti odnesemo v dolino.

Vsa omenjena tveganja, ki groze s strani sončne naprave, so zanemarljiva glede na onesnaževanje in riziko, ki ga povzroča dieselski agregat. Verjetnost, da bo ta žveplena kislina onesnažila okolje, je manjša kot je možnost razlitja žveplene kisline iz vašega avtomobila.

Za prikaz učinkovitosti zamenjave dieselskega agregata s sončnim električnim napajalnikom navajam kratek izračun: v poletni sezoni je kočja odprta tri mesece vsak dan ali okoli 90 dni, v zimski sezoni pa 9 mesecev po dva dni v tednu ali 72 dni. V teh 72 dneh je običajno aktivnih le 36 večerov, saj upravitelj pride v kočjo v soboto zjutraj, odide pa v nedeljo zvečer. Tako bo agregat v zimski sezoni deloval 36 večerov, v letni pa 90 večerov. Poleti obratuje povprečno po dve uri dnevno, v zimskih dneh pa po pet ur. Tako nabere agregat vse leto $90 \times 2 \text{ in } 36 \times 5 = 360$ obratovalnih ur. K temu pristejemo še obratovanje agregata zaradi letnih popravil (pogon orodij) 10 ur in za pripravo drv (električna žaga) 8 ur. Skupaj je torej 378 ur obratovanja letno. Pri uvedbi uporabe sončne naprave odpade 360 ur obratovanja agregata ob večerih. Tako se zmanjšujejo letne obratovalne ure agregata iz 378 ur na 18 ur, to je za približno 20-krat. To pa pomeni, da bi planinski objekt, ki že ima agregat, lahko 20-krat zmanjšal onesnaževanje svoje okolice. Tako zmanjševanje zlahka upraviči uporabo sončnega, okolju prijaznega vira električne energije.

ZDAJ, SPOMLADI, SE SPET ZAČENJAJO ŽE NEKAJ LET STARE POLEMIKE

GORSKO KOLO V GORSKEM SVETU

IGOR MAHER

Zadnja leta je tehnološki razvoj v gorski svet pripeljal kopico novosti, ki omogočajo poleg hoje in plezanja še drugačne dejavnosti, drugačen stik z naravo. Najbolj opazni dejavnosti sta jadralno padalstvo in gorsko kolesarjenje. Obe sta močno povezani z gorništvom. Ne samo, da sta vezani na isti prostor, temveč so tudi akterji teh dejavnosti neredko iz gorniških vrst. Tako padalstvo kot kolesarjenje predstavljata zanimivo popestritev rekreativnega udejstvovanja v gorah.

Gorsko kolo oziroma kolo za vse terene, kot ga lahko še imenujemo, izvira iz Kalifornije. Hitro se je razširilo tudi v Evropo. Tudi pri nas se je prodaja skokovito povečala, vendar večina lastnikov gorska kolesa le redko uporablja v gorah, kajti kljub vsem tehničnim izboljšavam še vedno zahteva veliko telesno pripravljenost in obilico znanj, ki omogočajo varno in uspešno gibanje v naravi. Gorski kolesarji morajo med drugim vedeti tudi nekaj o škodi, ki jo s svojo dejavnostjo povzročajo v okolju ter o odnosih do drugih uporabnikov prostora (kmetov, gozdarjev, gornikov...).

UPORABNIKI ISTEGA PROSTORA

Vsaka dejavnost v okolju predstavlja določeno obremenitev, določen odklon od naravnega ravnotežja, še posebno v občutljivem gorskem okolju. Vpliv na okolje je večinoma zanemarljiv, če gre za malenkostne posege. Razmere pa se močno poslabšajo, ko določena dejavnost doseže množične razsežnosti. To velja tako za gorništvom kot za vse alternativne rekreativne dejavnosti v gorah.

Gorsko kolo omogoča vožnjo po vseh terenih, seveda v okviru kolesarjevih zmožnosti. Dokler se kolesar drži cest in poti, težko govorimo o škodljivem vplivu na okolje. Problemi se pojavijo, ko zapusti pot in zapelje na travnik, na polje ali v gozd. Pod debelimi pnevmatikami prihaja do mehanskih poškodb tal in vegetacije, uničevanja podrasti v gozdu, poškodb korenin. Škoda se zelo poveča med vožnjo po vlažnih, močvirnatih predelih ali pa od snežnice in dežja razmočenih tleh. Škodljiva je predvsem vožnja z blokiranimi zavorami, torej vožnja navzdol. Poškodovanost vegetacije in tal lahko na neugodnih površinah sproži erozijske procese. Poleg tega vožnja izven poti poveča nevarnost motenja živali.

Druge vrste problemi pa so nasprotja med gorskimi kolesarji in drugimi uporabniki prostora,

ki so v njem že dalj časa. Pojav novega uporabnika seveda poruši ustaljeno ravnotežje in pomeni iskanje novih medsebojnih odnosov. Tako prihaja do nasprotij med gorniki in kolesarji zaradi uporabe istih poti, pri čemer se pešci ob srečanju počutijo ogrožene. Do sporov z lovci prihaja zaradi plašenja divjadi, z gozdarji in kmetovalci pa zaradi uničevanja tal in rastlinstva. Za dosego ponovnega ravnotežja je zato potreben medsebojen dogovor, izoblikovanje pravil, ki jih bodo upoštevali vsi uporabniki prostora.

Gorski kolesar, če se drži določenih pravil vedénja (kot to velja za vse obiskovalce gorskega sveta), ne predstavlja pretirane obremenitve v tem okolju, pa tudi ne sovražnika že uveljavljenih dejavnosti. Celo nasprotno, gorsko kolesarjenje prispeva k zmanjšanju uporabe motornih vozil, katerih prisotnost je v gorskem svetu vse prej kot blagodejna. Ali ni gorski kolesar bolj okoljevarstveno usmerjen kot pa gornik, ki se skoraj do cilja pripelje s svojim jeklenim konjičkom?

Ura meri krvni pritisk

Za športnike, ki kaj dajo na svoje zdravje, je japonsko podjetje za elektroniko Casio dalo na trg novo ročno uro, ki na majhnem urinem zaslonu kaže nekatere funkcije človekovega organizma. Model se imenuje »BP-100« (blood pressure monitor BP 100) in lastniku ponuja možnost, da sproti opazuje osnovne telesne podatke, torej srčni utrip in krvni tlak. Merilne metode so zasnovane na neposredni povezavi med srčnimi utripi in krvnim pritiskom. Utrip se meri s pomočjo fototranzistorja, ki meri količino hemoglobina (rdečega krvnega barvila), ki teče skozi kapilare žilice v prstnih konicah. S pomočjo električnega potenciala srca med desno konico prsta (-) in levim zapestjem roke (+) aparatura izračuna krvni tlak. Izdelovalec ob tem opozarja, da imajo izmerjeni podatki le približne vrednosti v primerjavi z absolutnimi vrednostmi in da takšna ura nikakor ne more docela nadomestiti klasične priprave za merjenje krvnega tlaka, se pravi votlega traka, ki ga pritrdimo na roko, ga napolnimo z zrakom, da stisne žile na nadlakti, in s stetoskopom ugotovimo, kakšen je krvni pritisk.

PRAVILA VEDENJA

- Veljala naj bi splošna prepoved vožnje zunaj poti, torej po travnikih, poljih in gozdovih. V zadnjem čas je vse več primerov kolesarjenja po smučarskih progah, kar pa je skrajno neprimerno, kajti na strojno izravnanih tleh večine smučišč so travnate površine izredno nestabilne in občutljive.
- V visokogorje, nad gozdno mejo, naj gorski kolesarji ne bi segali - razen po ustreznih poteh, ki vodijo v ta brezgozdni prostor (stare vojaške poti, gorske avtomobilske ceste). Za kolesarjenje bi jim ostalo veliko gozdnih, kmetijskih in podobnih poti in cest v nižjih predelih. V primeru stroge zavarovanosti nekega območja pa seveda veljajo strožje omejitve.
- Vožnja po slabo utrjenih in razmočenih poteh ni primerna.
- Transport koles z žičnicami naj ne bi bil dovoljen.
- Kolesar naj - tako kot vsi uporabniki gorskega prostora - povzroča čim manj hrupa, da ne bi plašil divjadi.
- Divja vožnja po poteh ni primerna, če s tem ogrožamo druge uporabnike poti. Ob srečanju

zmanjšamo hitrost, po potrebi sestopimo in se umaknemo s poti. Pešci naj imajo prednost.

- Za organizacijo tekmovanj in množičnih gorskokolesarskih prireditev gorski svet ni primeren.
- Potrebno bo označiti posebne poti za gorska kolesa in izdelati zemljevide z označenimi primernimi potmi. Pravočasno sodelovanje z gozdarji in okoljevarstveniki lahko odpravi možna kasnejša nesoglasja in poskrbi za čim bolj pestro izbrano traso poti. Finančno naj bi taka prizadevanja podprli tudi proizvajalci koles in predvsem turistični delavci, kajti gorsko kolo je pomembna poživitev turistične ponudbe.
- Priporočljivo je včlanjenje v organizacije, ki združujejo gorske kolesarje. Tam bomo dobili mnoge koristne napotke in organizirano uveljavljali svoje interese.

Na straneh Paninskega vestnika bomo v prihodnje predstavljali nekatere privlačne izlete, primerne predvsem za gorske kolesarje. Čeprav ne bodo vodili po visokogorju, nam bodo nudili obilo najrazličnejših prijetnih doživetij.

PLANINCEM IN POPOTNIKOM V ANGLIJI NE CVETEJO ROŽE

HOJA PO ROBU ZAKONA

Evropa odkriva Veliko Britanijo. Pod vplivom dogovorov in sklepov o tesnejšem sodelovanju med evropskimi državami tudi popotniki odkrivajo otok številnih zapletov za deželo, za državljanke in morebiti tudi za pravo in zakon v okviru velike Evropske skupnosti. Predvsem gre v našem primeru za »pravico do pristopa«, kar je tema, ki v Zvezni republiki Nemčiji, na primer, že dolgo sodi k osnovnim ustavnim pravicam, kar pa ne velja za Anglijo in Škotsko. Da bi to spremenili, je zelo visoko zastavljen cilj popotniških organizacij v Veliki Britaniji. Da bi svet seznanili s svojimi takšnimi prizadevanji, je Rambler Association 92 povabila številne inštitucije in strokovnjake iz Francije, Nizozemske, Švedske in Nemčije na konferenco v narodni park Peak Districts nedaleč od Sheffielda. Na konferenci je bila s svojimi predstavniki tudi Evropska popotniška zveza.

RAZPRODAJANJE - PLOTOV

Po veljavnih zakonih v Združenem kraljestvu dostop na zasebno zemljo ni dovoljen. Za »zasebno« v Angliji in na Škotskem ne smatrajo samo vrtov in parkov, ograjenih pašnikov ali (mного redkeje) gozdov. Privatna so tudi

močvirja, z grmovjem obrasla zemlja, z resjem poraslo goščavje, skalnate suhe doline, odprti in nezagrajeni pašniki in prostrane visoke planote, na katerih ne more biti govora o nikarkršnem poljedelstvu. Kljub temu so take površine za popotnike zaprte: napis, plotovi, bodeča žica ali zaklenjena vrata v lesah to dovolj jasno kažejo. Pravo in zakon sta na strani zemljiških lastnikov, deželnih lordov, ki svojo zemljo izkoriščajo le za priložnostne love na zelo počilo nizko divjad (ki bi jo menda lahko samotni popotniki plašili). Kakšno drugačno obravnavanje lastnine, kot ga zagotavlja ustava, bi bilo v kraljevini seveda v nasprotju s tamkajšnjim najpomembnejšim pravilom »Moj dom je moja graščina«

Odprava takšnih navad in zakonov v državi ne bo možna od danes na jutri, ker so pravila pregloboko zakoreninjena v ljudeh. Evropski predpisi dajejo tudi angleškim kmetom možnost, da nekaterih kmetijskih površin ne obdelujejo, da jih pustijo mirovati in dobijo za to premije. Ker pa v sklopu predpisov manjka vsaj eden, se v takih razmerah spleča mirujočo zemljo prodati. Zdi se, da zdaj v Veliki Britaniji že spada k bon-tonu, da je človek ob kolikor toliko primernem

standardu zemljiški posestnik. Grabljenje takih dobrin je neustavljivo in tako so zdaj časopisi polni ponudnikov in kupcev parcel. Novinci med deželnimi lordi v izkazovanju svojih zasebnih pravic niso le rigorozni, ampak tudi izredno domiselni: čez noč rastejo novi zidovi, zaklenjena vrata na pravkar postavljenih ogradah sredi od nekdanjih veljavnih poti, veliki napisi o prepovedi, ki jih ni mogoče spregledati. Strah preplavlja angleške popotnike, ki bi bili na poti radi sami.

Popotniška združenja v Angliji, na Škotskem in v Walesu so zato okrepila svoja prizadevanja, da bi veljavne zakone vsaj nekoliko omilili. Ramblers kot največja popotniška organizacija (z več kot 90.000 člani in močnim generalnim tajništvom) so začeli načrten napad na zakonodajalce, da bi odprli deželo in pokrajine za vse tiste, ki bi si na tak način želeli odpočiti, predvsem še za popotnike. Zaradi tega so okrepili že doslej tesne stika s političnimi strankami. Pomembni tovariši v tej zvezi so narodni parki, National Trusts (v velikem obsegu pridobiva zemljo, da bi jo lahko varoval in da na njej ne bi postavljali škodljivih zgradb in naprav), pokrajinska združenja in vsa druga popotniška združenja, pa tudi gozdarske uprave, komune in turistične organizacije. Podpora pričakujejo iz drugih evropskih držav, predvsem s posredovanjem Evropske popotniške zveze, in sicer zaradi dolgoletnih stikov.

ENOTNA EVROPA RAZLIČNOSTI

Na lanskoletni novembrski konferenci v Peak Districtu, ki se je bodo udeleženci spominjali po izredno izčrpnih kratkih referatih, izvirmih in nič manj koristnih prispevkih v razpravi, na kateri so bili razpravljalci časovno strogo omejeni, in bogatih izmenjavah izkušenj, se je pokazala samo različnost zakonskih poti v deželah Evrope. Iz ure v uro je postajalo večje prepričanje, da prostranih gozdnatih predelov v Skandinaviji ni mogoče primerjati z obalami Sredozemskega morja ali intenzivno obdelovanimi polji in vinogradi Srednje Evrope. Enotnega zakona o hoji po zasebni zemlji v neograjeni naravi si za vse države Evrope z današnjega vidika ni mogoče predstavljati.

Za Veliko Britanijo pa so se kljub temu pokazali številni napotki za nadaljnje usmeritve. Želeti bi bilo mogoče, da bi tamkajšnjim popotniškim organizacijam uspelo izposlovati takšne zakone, ki bi sprostivše željnimi dovoljevali, da bi lahko hodili po vsakršni zemlji, ki je kmetijsko ne obdelujejo, ne glede na lastništvo.

Nemški opazovalci na tem kongresu so bili prav zadovoljni ob vseh razpravah, ko so se spominjali, kako se je na njihovem ozemlju razvijalo pravosodje s tega področja. Neomejene možnosti dostopov na vsakršno zemljo, če gre le za razvedrilno ali ozko športno udejstvovanje in ki ni v nasprotju z naravovarstvenimi načeli, je visoka vrednota, za ohranitev katere si je vredno prizadevati.

(Sauerland Zeitung)

Precenjevanje lastnih sposobnosti

Pripadniki Tirolske gorske reševalne službe so lani 3438-krat reševali ponesrečence v gorah ali na urejenih smučiščih. Pri tem so gorski reševalci, ki svoje nevarno delo opravljajo amatersko, brez denarnega nadomestila torej, prinesli ali pripeljali v doline 3524 živih in mrtvih ljudi iz domovine in tujine.

Število smrtnih žrtev teh gorá se je lani v primerjavi z letom 1991 znatno povečalo. Medtem ko so leta 1991 prinesli gorski reševalci v dolino 94 mrtvih gornikov, so jih lani kar 113. Največ nesreč, in sicer 63 odstotkov, je bilo treba lani pripisati nevarnim smučarskim smukom, največ preostalih smrtnih nesreč se je zgodilo na markiranih planinskih poteh. »Vzroki nesreč najpogosteje niso snežni plazovi ali druge objektivnejše nesreče, ampak zdrsi in padci zaradi spotikanja. Številni turni smučarji, smučarji-tekači in gorski popotniki preprosto precenjujejo svoje telesne sposobnosti in kondicijo,« je prepričan deželni vodja Tirolskih gorskih re-

ševalcev **Bernhard Anker**. Posebno dopustniki so, na primer, nagnjeni k temu, da svojo smučarsko vozovnico ali dnevno karto izkoristijo do svoje popolne izmučenosti. »Pogosto preutrujeni peljejo v dolino in potem se zgodi. Isto velja tudi za gorske popotnike in običajne planince,« pravi Anker. Zato se, kot kažejo statistike gorskih reševalcev, največ nesreč zgodi po 14. uri.

Izmed 3524 ljudi, ki so jim tam pomagali reševalci, jih je največ, namreč kar 2810, iz tujine in od tega kar 1779 iz Nemčije.

Število gornikov v supergah se je sicer občutno zmanjšalo, vendar številni planinci na dopustu pravzaprav sploh ne znajo uporabljati svoje super moderne opreme, kar pogosto odkrito ugotavljajo tirolski gorski reševalci na kraju nesreče in reševanja. »Oprema je sicer zelo pomembna,« pravijo. »Vendar so znanje, vzdržljivost, informacije o razmerah na gori, o natančni poti, vremenskih razmerah itd. vsaj enako pomembni. Glavni vzrok za nesreče je skoraj vedno precenjevanje samega sebe,« pravi Anker.

(Salzburger Nachrichten)

MINIATURA

ZAKOJŠKA GRAPA

MARJAN BRADEŠKO

Baška grapa (ali pa dolina) je svet senc in strmo se vzpenjajočih bregov, ki silijo v pobočja zasneženih Bohinjskih gora. Človek bi najraje kar na hitro ušel kam višje. V pobočja na obeh straneh doline so urezane divje, samotne grape visoko pod vrhove.

Tokrat sva s Slavkom s poti v Zakojco zavila proti Poreznu, v Zakojško grapo, po kateri teče močan potok Porezen. Začetni del najine poti ni bil posebej težaven. Ob vodi in prek velikih skal sva se motala, naletela na ostanke lesene bajtice in prišla do ozke tesni. Na začetku s prehodom ni kazalo najbolje, po podrobnejšem pregledu pa sva nad tolmunom našla nekaj dobrih stopov in celo konec jeklenice - lovci verjetno večkrat zaidejo sem in si morajo olajšati pot. Uspešno sva se potegnili preko, zatem pa po strmi travnati polički na desni obšla še preostanek ozkega dela.

Na sotočju Porezna in Otavnika, ki je levi pritok, so dobro vidni sledovi nekdanjega živahnega življenja - grape so okoliškim prebivalcem veliko pomenile. Notri so imeli mlino in ko sva se popoldne pogovarjala visoko gori v Zakojci s staro ženico, je prav z navdušenjem rekla: »Joj, kako smo nosili!« Moral je biti velikanski napor, saj so bregovi strašno strmi in hiše tako visoko nad grapo. Vse polno je ostankov naprav, saj trije mlini niso bili kar tako. Na enem od velikih balvanov je še lepo sezidan zaključek žleba. V starem lesenem koritu pa so že cvetele bunike, bujne spremljevalke graparskega sveta.

Nekje z desne strani pride stara stezica, ki se prek brvi izgubi levo v pobočja pod samotno Cimerijo, eno od štirih nekdanjih kmetij na tej strani grape. Nekaj manjših pritokov in slapičev se v nadaljevanju pricedi z obeh strani, zatem pa se pojavi prvi resen slap. V široki zavasi pada kakšnih sedem metrov globoko. Komaj se mu med zelenimi bunikami stezica po levi strani izogne, že nekoliko naprej buči nov. Spustila sva se prav v njegovo vznožje. Približno dvanajst metrov je dovolj, da se ob še vedno precejšnji količini vode divje peni. Okoli njega pošteno piha in v jutranjem soncu se v zraku bleščijo drobne razpršene kapljice.

Nad slapom sva nadaljevala kar po strugi, dokler se grapa spet preveč ne stisne. Drobna stezica na levi se izvije iz gozda na čistino, kjer se ji pridruži močnejša z nasprotnega brega, s strani Osoj. Lani se jim je zrušila štala in še zadnje življenje je izginito iz Zakojške grape. Bo kmalu na vrsti tudi hiša?

Koliko grap je na tem koncu Slovenije - in v vsaki je veliko posebnosti, ki pa jih pozna prav malo turistov (kot so se včasih imenovali planinci)

Foto: Marjan Bradeško

Pod orumenelo travo je še čutiti nekdanjo njivico, strmo in naporno za obdelovanje. Tam na robu, obraščen z robido, stoji napol podrti 'pajštu' - sušilnica za sadje in za orehe, ki jih je tu vse polno. Ne vem sicer, kako rodijo, toda ob potki, ki se vzpenja gor h Graparju, so posajeni kar v nekakšen drevored. Obenem pa so služili še za električne drogove, saj so po njih napeljavane žice iz nekdanje elektrarne, ki dobro ohranjena stoji ob vodi.

Ob žlebu za elektrarno sva po stezici nadaljevala pot, vendar se vse skupaj kmalu ustavi. Na mestu, kjer s pobočij Durnika priteče potok, ki se z lepim slapom (kakšnih osem metrov ga je) izlije v glavno strugo, se ne da več naprej. Stene se preveč stisnejo in postanejo premokre. Stezica jo ubere levo navzgor do Mušča, zadnje kmetije v grapi. Hiša je vsaj na zunaj še kar trdna, hlev se je pred leti sesedel, na kozolec pa spominjajo le še napol podrti stebri. Kopica otrok se je tu nekoč podila okoli hiše. Prostora niso imeli ravno veliko, saj hiša stoji na nekakšnem pomolu med tremi potoki, za hišo pa se breg strmo vzpne proti kamnitim robovom Durnika. Nekoliko nazaj stoji visoko v pobočju, na manjši 'uravnavi', še Obidova domačija. Imeli so najboljši svet in najlepši pregled nad temačnim dnom grape.

Skozi podrti kozolec in prek potočka sva jo

ubrala kar naravnost gor, po dolgem, silno strmem pobočju Porezna. Na drugi strani je v bregu lep, močan izvir, iz katerega bruha peneča se voda in okrepi še nekoliko skromen potok, ki priskaklja izpod sedla med Poreznom in Otavnikom. Na vrhu Porezna so naju nekoliko zmotile megle, pa se je pogled navzdol, na samotno prehojeno pot, od časa do časa vse-

eno odprl. Prek Otavnika sva jo mahnila v Zakojco.

Popoldansko sonce je obsijalo belo hišo v koncu Zakojske grape in rumene trave nad njo. S pobeljeno kapo je nad izgubljenimi ovčicami - samotnimi, opustelimi hišami bedel Porezen. V prosojnem mrču je tonil v večer zasnežen greben Bohinjskih gora.

NENAVADNI NADNARAVNI POJAVI OKOLI KRNSKIH JEZER

NOVE BALADE IN ROMANCE

KATKA SMOLEJ

V sredini februarja 1993 se je v Koči pri Krnskih jezerih in okolici mudila skupina mladih fudistov,¹ ki je ugotovila precej nenavadnosti. Ker sodijo, da bi bile lahko pomembne za dobro počutje bodočih obiskovalcev teh krajev, so me pooblastili, da obelodanim njihove ugotovitve in opozorila.

UNIČUJOČA ŠKOFIJAZA

Na omenjenem območju razsaja čudna bolezen, imenovana morbus skofiasis acuta destroens ali po domače uničujoča škofijaza. Znaki te bolezni so: bolnik je fizično in umsko neznansko aktiven in v svoje dejavnosti vključuje neprostovoljne žrtve iz bližnje soseščine. Tulba, krulba, vici, fore, do polurno sedenje na žrtvi in valjanje po njej so očitni dokazi bolezni, pa čeprav bolnik dokazuje svoje najboljše namene (npr. se izgovarja, da žrtev zebe in jo je zato treba pogreti). Akutno stanje lahko traja več ur, epicenter dogajanja pa je običajno v bivalju na skupnih ležiščih.

Ena od žrtev je izjavila, da bolezen verjetno povzročajo gliste.

Škofijaza je uničujoča zlasti za žrtvine živce ter za smejalne mišice drugih prisotnih, na bolniku samem pa ne pušča bistvenih posledic. Po bolezni je le za odtenek bolj utrgan, kot je bil že prej.

Priporočilo: če opazite, da je vašega sopotnika obsedla škofijaza, mu čimprej priskrbite ustrezno žrtev, da boste imeli mir - in še smejali se boste zraven.

ODMEVNIK NAD JEZEROM

Ostenje Lemeža nad Krnskim jezerom je zelo dober odmevnik z nekaj posebnimi lastnostmi. Če kličete v jasni noči brez lune okrog polnoči v ustrezni smeri in s primerno glasnostjo, vam bo stena nekaj časa pridno vračala vaše bedarije, celo tiste z več zlogi, na primer »Barbara!«, »Rabarbara!«, »Barabarbara!«.

Ko pa prekoračite mejo tolerance, vam bo na izziv »Salvatore!« odgovorila »Stupido!«. Takšen izpad je odtlej mogoč kadarkoli, celo brez izzivalne besede.

Predstavljajte si, da jo zjutraj še pred prvimi sončnimi žarki nadebudni in dobre volje mahate nad jezerom proti Krnu. Nenadoma se iz stene na nasprotni strani brez očitnega vzroka zasliši zlobni »Stupido!«. Če niste ravno raziskovalec nadnaravnih pojavov, vam bo stvar najbrž vsaj pokvarila razpoloženje. Hujše možnosti so šok, otrplost, zvišan krvni pritisk, padec v jezero ali prizadet ego.

IZGUBLJEN BALINEC

Ne prestrašite se preveč, če se vam bo med hojo po zaledenem Krnskem jezeru ali po obali nenadoma nekaj majhnega, ploščatega in okroglega zapodilo pod noge in vam zmedlo korak. Stvar ne grize in ni eksplozivna; gre le za izgubljen balinec, ki se je neke črne noči odločil, da bo pustil zakone fizike pri miru in šel po svoje.

Nikakor ga ne zasledujte! Ne bo vas pripeljal do zaklada, lastnik je solze žalosti že iztočil in nagraje ne nudi več, lovce na legende pa opozarjam, da se balinec giblje po zakonih neverjetnostne logike² in je praktično neulovljiv. Lahko pa seveda poskusite, trofeja je le trofeja.

LEGENDARNA PREBIVALCA

Še dva legendarna prebivalca sta v teh krajih: Anka Fudomanka in Miško Krivopiško. Videti se ne pustita, opazili pa boste njuna dejanja.

Nenadne padavine z jasnega pomenijo, da za bližnjo skalo stoji Miško in počne, kar pač ime o njem pove. Srečanju z Anko pa lahko pripisujete čudno dejstvo, da vam je iz vašega priročnega fudohrama³ na nepojasnjen način izginil ves fudo, pa čeprav je bil neprepustno zapakiran v fudolovki.⁴

Izguba je seveda nenadomestljiva, za tolažbo pa boste o tem lahko pripovedovali vsaj še nekaj let ob svečah, diasih, ob ponovnih obiskih nevarnega območja ali kar tako... Poslušalstvo je običajno kar trpežna zadeva.

¹ fudisti: tisti, ki ima opravka s fudom.

² glej D. Adams: Štoparski vodnik po galaksiji.

³ nahrbtnika.

⁴ konzervi, steklenici, stekleničici, čutarici ipd.

POTOVALNA MRZLICA POLENA

Zaradi značilnosti mikroklima in zemeljskih sevnanj imajo bukova polena tam ugodno gojišče, pa tudi nekaj svojih lastnosti. Od časa do časa kako poleno zagradi potovalna mrzlica in hopl - skoči nič hudega slutečemu mimoidočnežu v že tako pretežek nahrbtnik.

Koliko časa bo žrtev nosila dodatek, je odvisno do njene občutljivosti na vremenske pogoje (povezane z brskanjem po nahrbtniku) in sposobnosti za dešifriranje opazk svojih sopotnikov.

Če se stvar razvije v ilegalno štafeto v prenašanju bukovih polen, je skriti prijatelj prve žrtve več kot dosegel svoj namen.

PROŠNJA RAZISKOVALCEM

Travnik pod kočo je zelo primeren za metanje frizbija ali igranje odbojke. Če se hočete prijetno zabavati, vam priporočam naslednje: omislite si tri do štiri vrtačmojstre, ki bodo imeli na skrbi vsak svojo vrtačo. Te so za leteče predmete neustavljivo privlačne, za igralce pa prav nič. To nasprotje mora pač nekdo izravnati.

In še nekaj drugih ugotovitev: okolje v bivaku spodbuja vzajemno masažo podplatov treh ali več udeležencev; včasih lahko iz koče slišite medveda; čaj iz snega je čaj vseh čajev, pa čeprav po njem poleg rožic plavajo še vse mogoče stvari anorganskega in organskega izvora. Na splošno začudenje je tudi popolnoma neškodljiv.

Kaj povzroča vse naštetje pojave, nam ni uspelo ugotoviti. Sumimo, da so nekateri povezani z letošnjo skromno zasneženo zimo, drugi pa so trajnejše narave.

Vsem opozorjenim obiskovalcem Krnskih jezer želimo obilo zabave in pozivamo vse, ki boste stvari preizkusili na lastni koži ali se dokopali do kakih zaključkov, da se oglasite v ustrezni strokovni literaturi. Saj veste - več glav več ve!

odmevi

Odkrivanje vseh resnic

Ob javnem pozivu urednika PV k splošnemu medsebojnemu polivanju z gnojnico v 5. številki PV predlagam alpinističnim kolegom, naj se vzdržijo njegovim vabam.

Naj bo polemika še tako ostra, morda tudi nepotrebna ali neustrezna, ostane naj v mejah normale, čimmanj osebna, in usmerjena v neko rešitev, po možnosti boljšo. Kajti alpinisti bomo imeli samo to, kar bomo naredili sami. Nihče ne bo ničesar naredil namesto nas, da bi se pa drugi le naslajali nad našo nesrečo, pa ne

zaslužijo. Predlagam zmernost, odgovornost in usmerjenost v predmet, ne v ljudi. Čimmanj iracionalnega zla.

Tone Škarja

Graditelji Ruske kapelice

Iz ameriškega San Joseja v Kaliforniji smo te dni v uredništvo dobili prijazno pismo našega stalnega naročnika **Dimitrija Koulakoffa**, napisano v lepi slovenščini, ki se glasi:

»Med svojimi starimi slikami sem našel tole fotografijo, kjer so slikani ruski vojni ujetniki iz prve svetovne vojne. Ti ujetniki so zgradili kapelico na Vršču, ki stoji še danes in mislim, da je pod varstvom Planinske zveze Slovenije. Dal sem povečati to fotografijo in upam, da vas bo zanimala. Mogoče bi jo uokvirili in obesili v kapelico, ki so jo ti ujetniki zgradili, v spomin tistim, ki jih je takrat zasul plaz.

Vse najboljše vam želim!«

Planinski vestnik se svojemu bralcu g. Dimitriju Koulakoffu lepo zahvaljuje za to veliko pozornost. Objavljamo to fotografijo, ki jo bomo potem odstopili skrbnikom Ruske kapelice, ki pa niso iz planinskih vrst.

Dragocene pisne knjige

V 3. letošnji številki Planinskega vestnika najdemo zapis **g. Viderja** iz Solčave »Kje so pisne knjige?«. Tudi v Spodnji Savinjski dolini smo pogrešali in še pogrešamo marsikatero pisno knjigo. Ne vemo, kje so vpisne knjige Šentjungerti, o katerih je pisal **prof. Grobelnik** in o katerih smo pisali (po prispevkih prof. Grobelnika) leta 1989 v knjigi »Galicija«. Tedaj smo pogrešali, recimo, knjigo za čas od leta

1968 do 1972. To knjigo sem lani odkril v planinski koči na Šentjungerti, po letu 1989 pa so jo našli na sosedovem podstrešju. V knjigi preberemo, da so knjigo 12. 5. 1968 dali Celjani Kranjčevi domačiji na Šentjungerti. Podpisani: **G. Grobelnik, Božena Grobelnik, Jože Božič.**

Zanimivi so zapisi v teh knjigah. Vpisovale so se, recimo, različne skupine in zapis v naših knjigah je mogoče edini zapis, da so te skupine delovale. Dne 21. VI. 1931 se je v vpisno knjigo Šentjungerti vpisal vojniški odbor Krekove družine. Zaradi vpisa je morala knjiga na orožniško postajo. Ali: maja 1935 so na tem hribu taborile članice celjskega Sokola, 4. 7. 1937 so bili na gori člani in članice vojniškega društva kmečkih fantov in deklet, 6. 2. 1959 so zapisali, da je tega dne na gori prvič zasvetila električna luč.

V vpisnih knjigah najdemo zabeleženo delo planinskih zanesenjakov. Navedimo dva primera:

Kamnik, 861 visoki vrh nad Grižami. 13. 7. 1974: »Prenašanje materiala za bivač in postavljanje«, podpisani: **Pero Karloš, Željko Karloš, Vinko Čater, Vinko Čater ml., Roman Miklavc, Rafko Brečko, Edi Petek, Florijan Šon**, neumorni organizator različnih akcij in med drugim tudi akcije, da postavijo bivač na Kamniku.

Nekaj dni kasneje: »Montaža mize in klopi«: **Stane Kotnik, Marica Kotnik, Gorazd Kotnik, Zdravko Kotnik, Martin Šon in Florijan Šon.**

Gozdnik, 1092 m visok vrh nad Zabukovico, simbol Savinjske poti - 6. 10. 1973: »Izdava zavetišča na Gozdniku«, podpisani **Franc Kotnik st., Franc Kotnik ml., Stanko Kotnik, Vili Kotnik, Vilči Kotnik, Tatjana Kotnik, Florijan Šon, Anton Petrovec, Miro Petrovec.**

8. 10. 1973 - »Delo na bivaču«: **Milan Kotnik, Florijan Šon.**

13. 10. 1973 - »Zaključna dela na bivaču«: **Stanko Kotnik, Viljem Kotnik, Milan Kotnik, Florijan Šon.**

In takoj zatem zapis: »... na vrh prišla v dežju, megli in vetru. Na veliko začudenje zagledam bivač. Res preskromne so besede, katere bi lahko zapisala v zvezek. Samo lahko izrečem vso pohvalo planincem za tako humano zamislijo ter njihovo delo... Planinka iz Maribora.«

Takih zapisov je še veliko in sedaj, ko šolarji v šoli pripravljajo raziskovalno nalogo o delu planincev v našem kraju, so tu dokumenti, kaj in kdo je kaj napravil.

Na teh akcijah je bilo marsikaj veselega. Tako so imeli pri Kotniku pod Gozdnikom oslička. Graditelji bivača na vrhu Gozdnika so bili prepričani, da bo material na vrh znosil osliček. Toda kako so se zmotili! Ko so oslička natovorili in usmerili proti vrhu, jim je pobegnil. Nič ni

pomagalo: osliček je veselo počival v hlevu, planinci pa so tvorili material na vrh.

Franc Ježovnik

iz planinske literature

Veliki pionirji alpinizma

S knjigo o velikih pionirjih alpinizma je njen avtor **Bine Mlač** pravzaprav zaoral ledino v tak način zapisovanja alpinizma. Predvsem doma, pa tudi pri drugih narodih so zbirni orisi osebnosti, ki so krojili ali pomagali ustvarjati alpinizem, zelo redki.

Izbrano je 15 imen od **Edwarda Whimperja** (1840-1911) do **Matthiasa Hiasa Rebitscha** (1911-1990). Kako najti pravnjše merilo za njihove misli, poglede, včasih tudi problematične, samovoljne trditve? Tako se Mlač sprašuje v predgovoru svoje knjige. Poudarja, da gre za njegovo lastno videnje dogajanj in ljudi iz preteklih let. »Razlagam jih kot človek in alpinist, ki meni, da dobro pozna gore, zlasti velike Alpe in Dolomite. Veliko tega sem skušal tudi sam, 'na mestu samem'... Vem, kaj pomeni slast zmage, tista notranja sreča in neizmerljivo zadovoljstvo po uspešnem vzponu, vem, kaj so vrtajoči dvomi in strah med vzponom, vem, kaj je poraz in umik.«

Mlač se je z nekaterimi alpinističnimi legendami srečal tudi osebno. Občudoval je njihovo osebno skromnost, predano ljubezen do gora in njihov smisel za jasnovidno presojo tistega, kar je preseglo njihovo obdobje. Bolj ko se je poglobljajal v te osebnosti, v njihove navade, njihovo obdobje in vse, kar sodi zraven, bolj jasno in konstruktivno je lahko izoblikoval kriterije.

Bine Mlač sicer skromno pripominja, da ni poklicni alpski godovinar, ampak zanesenjaški amater, toda to niti ni toliko pomembno. Pionirjev in tega, kar sodi zdraven, se je lotil iz notranjih pobud, kot je zapisal na zadnji strani ovitka knjige **Franci Savenc** - »iz vsem nam znane želje, da poskušamo svoja dejanja in hotenja spoznavati skozi izkušnje drugih«.

Knjiga ni zgolj plod trenutnega navdih. Skoraj poldrugo desetletje so nastajali portreti pionirjev. Izhajati so začeli v Alpinističnih razgledih, da bi jih avtor za pričujočo knjigo še obrusil, dopolnil, nadgradil. In ne nazadnje je med pomembnejšimi bibliografskimi viri navedenih blizu 100 knjig in drugih publikacij, v glavnem tujih.

Kdo so sploh bili pionirji alpinizma - heroji iz zgodovine za današnjo rabo? Enoznačnega odgovora ni. Vsak od petnajstih, ki so našli prostor v knjigi, je svojevrsten lik; zaradi lastnih dejanj, karakterja in odnosa do drugih. Seveda bi jim lahko iskali skupne imenovalce, bili so pogumnejši od drugih, srečnejši, tehnično

popolnejši... Bolj opazno so pomikali navzgor meje nemogočega. Številne anekdote, iveri, glose, zanimivosti in pomenljivi podatki ponujajo bralcu dodatne užitke, poudariti pa velja tudi Mlačev izpopolnjeni, malone perfekcionistični slog pisanja. Avtor ni sproti v tekstu (za posameznimi citati) navajal virov, zato gre bolj za nekakšen romansirani historiat kot pa za pravo z golimi - in suhoparnimi - dejstvi nabitto zgodovinsko knjigo.

Med izbranimi Velikimi pionirji je ena sama ženska in hkrati edini slovenski lik - **Mira Marko Debelakova**. Avtor v uvodu že vnaprej odgovarja na morebitne kritike, češ da zanemarja slovenske pionirje. Toda poleg Debelakove ima »v pripravi« še osemnajst naših alpinistov. Ampak pravi, da nima toliko poguma, da bi svoje raziskave objavil: »O marsičem, kar sodi v zgodovino slovenskega alpinizma, imam zelo samosvoje mnenje. Marsikateri rezultat mojih več ali manj zgodovinskih raziskovanj je obrnjen na glavo in nemalokrat zanika ocene iz spominskih knjig mojih predhodnikov. Preden zapise objavim, morajo še dozoreti, se soočiti s čimveč dejstvi.«

Nekje je pisalo: če se bomo znali soočiti s svojo preteklostjo - kakršna koli že je bila -, bomo nemara znali bolj pravilno ocenjevati tudi sedanjost. In če bo Bine Mlač v nadaljevanju »Velikih pionirjev« (to je namreč I. knjiga, vsaj tako piše) posegel tudi na domače prizorišče, bo to dober preizkusni kamen, koliko smo se sposobni spoprijeti z našo zgodovino - in vašim časom, dragi predhodniki.

Matej Šurc

Mountain Review, številka 1

»Medtem ko v teh mesecih po svetu slavijo 40-letnico prvega vzpona na Everest, se med plezalci utegne razširiti bojazen, da bi jih drugi z različnimi teorijami oropali njihovega dela športne dediščine. Ne da bi za mnenje vprašali same udeležence - plezalce. Oni in zgodovina alpinizma so zato vsekakor v središču pozornosti prve številke Mountain Review.«

S temi besedami je pospremil na pot novo britansko alpinistično revijo njen glavni urednik **Ed Douglas**.

Mountain Review je naslednica nedavno ugaslega Mountaina. Poleg Douglasa je med uredniki zaslediti vrsto znanih gornjskih piscev: **Andrewa Salkelda, Micka Fowlerja, Bernarda Newmana**, med stalnimi dopisniki pa so tudi **Elizabeth Hawley, Doug Scott, Claude Remy, Greg Child** in drugi. MR bo izhajala na dva meseca, prva je zagledala luč sveta marca letos.

Če sodimo po tej prvi številki, izpolnjuje revija veliko zahtevnih pogojev, s katerimi bi lahko zadovoljila tudi najbolj izbirčne poznavalce

dogajanj v gorah in ljubitelje gornjske besede. Kaj vsebuje? Vračanje v zgodovino alpinizma; gore in gorniki z vseh celin; alpinizem in plezalstvo; informacije, podatki o smereh, reportaže, polemike, pa seveda odlične fotografije, brez katerih si ni mogoče predstavljati gornjske revije. Veliko je reklamnih oglasov - je to nujno zlo ali so to koristni podatki?

Na začetku prve številke (stran 7 do 9) je razpredelnica z novimi taksami za himalajske vrhove. Vzpon na K2 v Karakorumu zdaj stane 10.000 dolarjev, prej je 3000. Za Everest bo treba odšteti 50.000 dolarjev, najbolj pa so poskočile cene vrhov v Butanu. Himalajska inflacija!

Tvegan posej - to je naslov (polemičnega) članka »o neposrednih radijskih ali televizijskih prenosih plezanja, o slavi in zaslužku«. Začne se z izjavo **Johna Harlina**: »Morda ne maramo publicitete, ampak vemo, kako jo izkoristiti.« Toda ali veliki zaslužki tako vabijo alpiniste, da se lotevajo neupravičenih tveganj? Na to vprašanje poskuša odgovoriti avtor **Steve Dodd**, svoja mnenja pa prispevajo številni vrhunski alpinisti. **Jean-Christophe Lafaille** pravi: »To naj bi bil alpinizem, ne pa cirkus.«

Jean-Marc Boivin: »Če preveč pogosto igraš rusko ruleto, slejkoprej končaš s kroglo v glavi.« Med solisti je omenjen tudi »Jugoslovčan« **Slavko Svetičič**. Spodrslijaj morda zanje, zanj in za Slovence pa še kaj več. Svetičiču se v isti reviji še enkrat zgodi krivica. Na strani 25 piše: »**Charlie Fowler** je prvi pozimi soliral Harlinovo smer v Eigerju. To je velik dosežek, ki pa so ga sprejeli precej ravnodušno.« Kakorkoli že - Slavko Svetičič je prvi pozimi soliral Harlinovo.

Osrednji članek prve številke MR je posvečen Everestu in jubileju prvega pristopa nanj. Zapis je pravi mali leksikon o najvišji gori ali »vse, kar ste si vedno želeli vedeti o Everestu«, kot je (nekoliko napihnjeno) zapisal v uvodu Andrew Salkeld.

In še nekaj o ekstremnem plezanju. Predstavljeno je pet smeri, ki očitno sodijo med najtežje na svetu. Action Directe v Frankovski juri je delo (pokojnega) **Wolfganga Gullicha** in ima od teh najvišjo oceno: 8c+/9a, 5.14c, E9+. Zanimivo ali čudno je, da ni ocene lestvice UIAA. Med peterico je uvrščena tudi smer Agincourt v Buouxu, ki jo je »naredil« **Ben Moon**. Med petimi ponavljalci Agincourta je omenjen tudi naš **Marko Lukič**.

Nova gornjska revija je torej rojena. To je dogodek, ki ga je vredno pozdraviti, kajti v primerjavi z drugimi športnimi magazini po svetu alpinističnih publikacij ni ravno na pretek. Prijetna dolžnost slovenskih alpinistov pa je, da tudi uredništvo MR opozarjajo nase in redno obveščajo o slovenski gornjski dejavnosti.

Matej Šurc

društvene novice

In memoriam: Profesor Drago Karolin

V petek, 9. aprila, se je iztekla življenjska pot skoraj 92-letnega profesorja **Draga Karolina**, častnega člana ilirskobistriškega planinskega društva. Bogato duhovno življenje pokojnika in njegovo plodno

delovanje na številnih področjih priča o izredno marljivem in vsestranskem človeku širokih obzorij.

Njegova življenjska pot se je začela v Dobrni pri Celju. Maribor in Zagreb sta bili njegovi študijski postaji. Učiteljeval je na Štajerskem in v Zasavju ter se ob tem izkazal tudi kot velik prijatelj narave in organizator na področju lovstva in planinstva. Lovsko-planinska kočna na Bohorju priča o tem. Grozote druge svetovne vojne je doživljal z družino v izgnanstvu v Šidu, kjer je še dve leti po osvoboditvi ravnateljaval na tamkajšnji gimnaziji. Želja po domu in Sloveniji ga je pripeljala v Ilirsko Bistrico, kjer je sprejel profesorsko mesto na tedanji nižji gimnaziji. Na svojih strokovnih področjih je brusil generacije bistriških šolarjev. Posebej dragocena so bila njegova usmerjanja mladih na likovnem področju, saj je ob njem zrastle kar nekaj domačih slikarjev.

Izkušnje, ki jih je imel še izpred vojne na lovskem in planinskem področju, ter naveza-

nost na naravo je kmalu izzval Snežnik, gora, ki ji je posvetil vse svoje preostalo življenje. V letu 1958 je prevzel vodstvo domačega planinskega društva in v lili nove volje odbornikom za postavitev koč na Snežniku, nato snežniške ceste in Planinskega doma na Sviščakah. Planinstvu je do zadnjega dne posvetil vse svoje sile in kar 35 svojih let. Poldrugo desetletje je bil društveni predsednik, animator številnih planinskih dejavnosti in mentor vrsti mlajših planinskih odbornikov.

Neprecenljiv je tudi njegov prispevek pri raziskovanju preteklosti Snežnika, saj je zabeležil vrsto že pozabljenih podatkov in pričevanj. Snežniku je posvetil tudi ves svoj likovni in pesniški talent.

Preveč korenin je pognalo delo prof. Draga Karolina, da bi se spomin nanj pod Snežnikom kdaj izgubil.

Vojko Čeligoj

Franciju v spomin

10. junija mineva leto dni, odkar nas je za vedno zapustil **Franci Golavšek**. Že zelo mlad je vzljubil naravo, jo opazoval in negoval. Zato ni čudno, da je prav Franci eden iz skupine planincev, ki smo leta 1969 ustanovili planinsko društvo Vransko-Tabor.

Vsa leta je bil aktiven planinec in je imel na skrbi različna področja: bil je podpredsednik, tajnik, markacist in predsednik gradbenega odbora. Vse funkcije je opravljal vestno in s polno odgovornostjo. Prav njegova zasluga je, da je bila v tako kratkem času zgrajena kočna na Čreti. Zelo je bil ponosen na kočno in na neokrnjeno naravo, zato je na Čreto rad zahajal.

Občudoval je naravo in jo znal opazovati, svoja čustva pa je prenašal na druge. Imel je velik krog prijateljev in znancev, bil je dober sopotnik in sogovornik. Trenutki v njegovi družbi ne bodo nikoli pozabljeni. Imel je še veliko načrtov, toda zahrbtna bolezen in prerana smrt sta ga iztrgali iz naše sredine. Toliko lepega smo preživeli z njim, da bo z nami vedno živel.

PD Vransko

Markacisti povezali vrhova Kočen

V zadnjih nekaj letih je v Kranju po skoraj desetih letih premora zopet zaživel odsek za planinska pota. Med tem časom se je izmenjalo nekaj članov, a ostalo nas je deset fantov in eno dekle. Sijajna in duhovita družina, nas marsikdo pohvali. In mislim, da je res tako.

Šolske raziskovalne naloge

Ob 100-letnici ustanovitve Slovenskega planinskega društva in 100-letnici ustanovitve Savinjske podružnice so učenci celjskih šol izdelali nekaj raziskovalnih nalog s planinskimi temami: »Ljudje, narava, gore« (Mojca Romih iz Srednje tehniške šole), »Planinski domovi v Kamniško-Savinjskih Alpah« (Nataša Antlejš iz Srednje zdravstvene šole), »Dobre in slabe strani planinarjenja« (Osnovna šola Vojnik pri Celju).

Posebej moramo opozoriti na zelo dobro izdelano raziskovalno nalogo »Prof. Tine Oreš«, ki obravnava življenje in delo tega moža, urednika Planinskega vestnika v letih 1949 do 1979 in predsednika Planinskega društva Celje v letih 1946 do 1963. Elaborat ima 82 tipkanih strani in 37 fotokopij dokumentacijskega gradiva. Najpomembnejša poglavja v elaboratu so: otroštvo, službovanje, pedagog, planine in Planinski vestnik, drugo delo, bibliografija njegovega literarnega dela, drugi o Tinetu Orlu. Delo je nastalo na Osnovni šoli Hudinja v Celju, izdelale so ga učence Mojca Koštomaj, Anamarija Lenart in Urša Lipovšek pod požrtvovalnim mentorstvom Jane Draksler.

Zoran Tratnik

Do sedaj smo markirali 17 planinskih poti, postavili več kot 40 smernih tabel z ustreznimi opozorili, očistili in obsekali poti okoli Bašelj-skega vrha in Malega Grintovca ter postavili dve počivališči ob poti Mače-Kališče. Na počivališčih smo kasneje odstranili vreče za smeti in ugotovili, da skrb za čistočo planin še ni povsem izumrla. V zgornjem delu Velike Babe in Koroške Rinke (Križ) smo zamenjali več kot 200 metrov jeklenic. Pozornost smo namenili predvsem sredogorju in visokogorju, kajti mislimo, da so tu varne poti bolj potrebne kot na primer pod Sv. Joštom, kjer ti že pasji lajež s kmetije pove, da se nisi veliko izgubil. Pusto je planinarjenje, kjer le slepo slediš markacijam ob poti. Kako bolj pestra in zanimiva je pot ob čitanju vodnika ali zemljevida ali hoja po brezpotju in ne nazadnje tudi nasvet in informacija prijatelja ali kakega mimoidočega!

V lanskem letu smo izvedli skupno akcijo s komisijo za planinska pota pri Planinski zvezi Slovenije. Obnovili smo pot skozi Žrelo, ki vodi proti planinski postojanki na Ledinah. Pot s Češke kočne na Ledine je zelo slikovita in razgibana, ponekod tudi zelo izpostavljena. Majhna oddaljenost med kočama premami marsikaterega manj izkušenega planinca, nevesčega nadelanih poti, da se poda še na krajši popoldanski izlet na Ledine ali obratno. Zato smo tej poti posvetili še večjo pozornost.

Ko pot preči melišče pod Dolgim hrbtom, se vrine v ozek žleb, ki mu pravimo Žrelo. Kmalu se vzpne v strme plošče in na vrhu izstopi skozi ozek prehod, nad katerim je na ozki polici slonela in strahovala planince že bogve koliko let ogromna, več ton težka luska. Zdaj je ni več. Dva kilograma dinamita sta jo spremenila v melišče, sebi pa smo pripravili dva dni dela za očiščenje Žrela. Zaradi varnosti je bilo to nujno potrebno. Pot je sedaj varna in dobro opremljena ter nudi planincem pravi užitek ob plezanju ob jeklenicah.

V letošnjem letu bo naše skupno delo tudi celotna obnova poti na Koroško Rinko (Križ) in obnova opuščene poti prek Taške do Cojzove kočne.

V bližajoci se jeseni lanskega leta smo se odločili, da v nekoristnem svetu Kočne storimo še nekaj koristnega. Povezali smo namreč oba vrhova Kočen: Kokrsko Kočno (2520 m) in Jezersko Kočno (2540 m). Kako mikavno je zreti po razmetanem, ostrem grebenu Kokrske Kočne na drugo stran, kjer se dviga razbit, samo 20 m višji vrh Jezerske Kočne! S pogledom v trenutku preletiš to samo 200 metrov dolgo pot, če pa jo preletiš z nogami, potrebuješ malo plezalnih veščin in korajže. Zakaj ne bi tod hodili tudi manj izkušeni planinci?

Dolgo in naporno pot pričneš iz doline Kokre, greš prek kmetije **Suhadolnik**, na vrhu Taške zaviješ levo v strm breg Grintovca (smerna tab-

la), prečkaš Grdi graben, ki ni prav nič grd, in se povzpneš na Spodnje Dolce. Tu lahko zaviješ levo še na Kranjski bivak, ki tako lepo kraljuje na strmem grebenu Krvave peči, in si privoščiš počitek v neizmerni tišini, če ti ga ne vznemiri kakšen svizec, stoječ na izvidniškem kamnu. Pot nadaljuješ po zopnem melišču in po nekaj jeklenicah že stojiš na vrhu Kokrske Kočne. In sedaj slediš novim markacijam v smeri vrha Jezerske Kočne. Pot je speljana nekoliko nižje pod grebenom po naravnih policah in prehodih tako, a ne izgubi veliko višine. Na težjih mestih smo jo opremili z jeklenicami in stopnimi klini. Že po 20 minutah stojiš na Jezerski Kočni. Če ti ni več do miru in samote, jo ubereš po Kremžarjevi poti k Češki koči in lahko tudi naprej na Ledine. To je dolga, lepa in zanimiva pot, a samo za izurjenega planinca.

Markiranje in nadelava poti pa ni edino naše delo in aktivnost v odseku. Pomagamo tudi pri obnovi in vzdrževanju kranjskih planinskih postojank, smučarske vlečnice na Ledinah in transportnih poti.

V letošnjem letu upamo, da bo v okviru vzgojnoizobraževalnih akcij, ki jih organizira komisija za planinska pota pri Planinski zvezi Slovenije, tečaj za markaciste (na območju Gorenjske) potekal v naši Kranjski koči na Ledinah.

Ob dobrem sodelovanju z drugimi odseki in upravo v planinskem društvu je bilo veliko storjenega, kar nam je omogočilo tudi nabavo čevljev in enotnih majic z emblemom »markacist«. Zahvaljujemo se tudi za dobro sodelovanje s komisijo za planinska pota pri Planinski zvezi Slovenije.

Rudi Lanz

Planinci iz Zagrada na Svetini

V nedeljo, 18. aprila, se je v planinskem domu na Svetini nad Štorami zbralo okoli 60 planincev iz Zagrada pri Celju. Naš krajan, planinec **Ernest Stoklas**, je namreč letos, ob stoti obletnici organiziranega planinstva v Sloveniji, prejel najvišje priznanje za delo v planinski organizaciji - Svečano listino PZ Slovenije.

Priznanje je bilo letos podeljeno prvič, in sicer v Cankarjevem domu v Ljubljani. Prejelo ga je deset najzaslužnejših slovenskih planincev.

Ernest se je rodil 22. 9. 1922 v Zagradu pri Celju. Odraščal je kot večina otrok tistega časa. Že kot mlad fant je vzljubil gore, smučanje in vse, kar je povezano z naravo. Postal je planinski vodnik, učitelj smučanja in leta 1957 gorski reševalec. Vedno veder in nasmehjan je veliko storil in še dela med mladino. Kljub temu, da je bil zaposlen pri avtobusnem podjetju Izletnik Celje, je vedno našel čas za predavanja na šolah, spremljal je mlade planince v gore in jih učil ljubiti, ceniti in varovati naravo.

Lani je dopolnil 70 let življenja, a je še vedno

zelo živahen in delaven v svoji KS in planinski organizaciji. Njegovi prijatelji menimo, da ima veliko zaslug pri izpolnjevanju njegovih želja in doseganju ciljev razumevala soproga, ki mu čvrsto stoji ob strani.

Planinci iz Zagrada in drugi njegovi prijatelji smo se na pobudo **Milana Gombača**, upokojenega ravnatelja OŠ Frana Krajnca Polule, planinca, ki se je mnogo naučil od Ernesta, zbrali na Svetini, da proslavimo njegovo priznanje, ki je hkrati tudi priznanje delu planinske organizacije v Celju.

Za prijetno planinsko vzdušje se moramo udeleženci skromne proslave zahvaliti tudi ansamblu, ki so ga sestavljali planinci **Zvone Prevotnik**, **Vinko Čerenjak** in **Jože Zelič**. Poskrbeli so, da smo se ob obujanju spominov tudi malo zavrteli in zapeli. Prav gotovo gre iskrena hvala tudi osebjem v planinskem domu na Svetini. Dom je last štorskih planincev, lepo pa ga vodi **Silva Berčič**, ki nas je - skupaj z osebjem - lepo sprejela in prav po planinsko pogostila. Dom je lepo vzdrževan in lahko dostopen. Zato ljubitelji gora: pot pod noge in na izlet na Svetino!

Ivan Tomažič

Na Krpanovi Sveti Trojici

Kot smo si mladi planinci objubili, smo se v začetku marca odpravili na Sveto Trojico nad Pivko, da bi se prepričali, če je za cerkveno kljuko še vedno privezana Krpanova kobilica.

Zbralo se nas je kar 72 mladih planincev iz obeh bistrskih sol in Knežaka. Izlet sta vodila mladinska vodnika Igor in Andrej. Avtobus nas je odložil nad vasjo Trnje, od koder smo jo mahnilo proti 1123 metrov visokemu vrhu. Mnoge nas je presenetil sneg, ki se je v soncu lepo iskril. Na vrhu smo našli razvaline stare cerkvice, o Krpanovi kobilici pa ni bilo ne duha ne sluha. Bili pa smo nagrajeni s krasnim razgledom po vsej Pivški dolini in na jugu se je mogočno vzpenjal naš zasneženi Snežnik.

Vračali smo se čez suho Petelinjsko jezero in se na njegovem dnu igrali z žogo. Skupina naših planincev jo je ubrala po svoje in smo se združili šele v vasi Trnje. Izlet smo zaključili z uganjkami in sladkimi nagradami na avtobusu.

Prihodnjic gremo na Slavnik.

Petra Šajn, 4. a
OŠ D. Kette
Trnovo pri Ilirski Bistrici

Zimski pohod na Porezen

Že kar precej časa je na oglasni deski na Titanu viselo vabilo za zimski pohod na Porezen, ko se nas je nekaj najbolj zagrizenih le prijavilo, da kljub »ostrim« zimskim pogojem, ki veljajo letošnje leto, le poskusimo priti na vrh te »strašne« gore.

Devet titanovcev se nas je zbralo v soboto, 20.

marca, pred stavbo policije na Glaziji. Opremljeni smo bili z vrhunsko zimsko opremo za najhujše razmere: vsak je imel s sabo čutarico s kačjo slino, dovolj hrane za deset dni in zvrhano mero dobre volje. Gorski vodnik **Roman Turk** iz Zlatarne (pravzaprav je že upokojenec) je skrbno preveril, kdo vse je prišel na zborna mesto in že smo z avtobusom oddivjali proti Škofji Loki, kamor smo prispeli ob pol osmih. Po postanku smo se po Selški dolini odpeljali dalje na Petrovo Brdo, kjer smo si titanovci, utrujeni od dolge vožnje, privoščili zajtrk in malico obenem - kljub očitajočim pogledom našega skrbnega vodnika, ki je najbrž hotel, da bi se s praznimi želodci in polnimi nahrbtniki kar najhitreje prebili na vrh Porezna. Ko je uvidel, da je naša lakota večja kot želja osvojiti to »strašno« goro, je le zamrmral, da se čez tri ure zopet vidimo pri avtobusu in jo je s peščico svojih najzvestejših ucvril v hrib s tako naglico, da se je kar pokadilo za njimi. Ljubosumni na njihovo hitrost smo tudi mi kar hitro pojedli, se razvrstili v gorsko kolono (najpočasnejši spredaj, najhitrejši zadaj) in se spopadli s »hudo strmino«.

Presenečenja so se začela vrstiti drugo za drugim: najprej nas je presenetilo to, da ni bilo nikjer snega, čeprav naj bi bil to zimski pohod, nato je bilo veliko presenečenje to, da je naš stari Henč res velik poznavalec poti in nismo nikjer zašli, tretje in največje presenečenje pa je bilo to, da smo prišli na vrh Porezna v dveh urah, kakor je pisalo na prvem kažipotu že v Petrovem Brdu. Prav na vrhu sta nas pričakali prijazna kočica in huda burja, ki je grozila, da nas vse odpihne v dolino, kar bi se verjetno tudi zgodilo, če prej pri avtobusu ne bi malicali. Z veliko sreče smo si našli prostor v koči, tako da smo se skrili pred burjo, še več sreče (malo tudi po zaslugi Slavčijeve mišične mase, Radotove jezičnosti in Frančkove trme) pa smo imeli, da nam je uspelo dobiti še zadnjih deset piv, preden je oskrbnik svečano objavil, da ga je zmanjkalo. Tako si je lahko vsak v naši skupini pogasil najhujšo žejo.

Ko smo potem ravno veselo žulili vsak svoj sendvič s sokom, se je od nekd prikazal naš dobri gorski vodnik Roman in povedal, da se že vrača v dolino in naj se podvizamo za njim. Ampak kako, ko pa še nismo napisali kartic za prijatelje, pa še slikati za spomin se moramo, pa Triglav se je tako lepo videl in še nekaj razlogov je bilo, da smo spust zamudili kar za celo uro.

Šofer Joža se je samo smejal, vodnik Roman pa niti malo - en, dva, tri nas je nagnal v avtobus in že smo oddrveli v Baško grapo. Najprej je šlo kilometre in kilometre navzdol, potem pa kilometre in kilometre navzgor, da smo prišli v Zakojco, kjer se je rodil naš pisatelj **France Bevk**. Tu pa smo le smeli iz avtobusa. Kar ne-

srečno smo se ozirali naokoli, saj ni bilo nikjer nobene table z napisom gostilna, mi pa že od vrha Porezna trpimo žejo! Takrat pa se je Srečo, bog mu daj dolgo življenje, spomnil stare modrosti: Kdor vpraša, ne zaide. In res je vprašal prijazno dekletko, kje bi se dalo tu dobiti kakšno pivo. Lahko si mislite, kako smo bili presenečeni, ko nas je povabila kar k sebi domov le nekaj korakov od avtobusa. Tam pa, o milina, kmečki turizem s prekrasno urejeno gostinjsko sobo! Nismo si mogli kaj, da ne bi naročili velik narezek z domačimi dobrotami, kot so pršut, salame, zaseka, pa dimljen sir. Za posladek smo dobili še ocirkovno potico. Vse to smo lepo v miru pospravili, seveda na veliko jezo gorskega vodnika Romana, ki se mu je že zopet nekam mudilo.

Kam, smo zvedeli prav kmalu, saj od Zakojce do Celja ni dovolil nobenega postanka več. Če sem čisto iskren, je enkrat le dal ustavititi, pa še to samo za Egija, ki mu je zagrozil, da se mu polula v žep. Po Romanovi zaslugi smo se tako vrnili v Celje že zgodaj proti večeru.

Ker titanovci takih zaključkov lepih izletov nismo vajeni, zato smo se s svojimi avtomobili zapeljali do gostilne Intihar v Levec. Tu smo izlet dostojno zaključili in sklenili, da bomo v čudovite slovenske gore še šli.

Vito Pevec

Lepa tura na Kriško goro

Kljub nezanesljivemu aprilskemu vremenu se je trideset planink in planincev PD Novo mesto v soboto, sedemnajstega dne aprila, povzpelo na Kriško goro.

Do Golnika smo se pripeljali, naprej pa pešačili. Do vasi Gozd je vreme zdržalo, potem nas je do kočje preganjal sneg. V koči je vladala blagodejna toplota in prijaznost. Po počitku se je vreme - in seveda tudi razpoloženje - razvedrilo. Brez oklevanja smo se podali na Tolsti vrh. Med potjo, bila je pretežno snežena, nas je ponovno zajela snežna ploha. Doživeli smo pravo zimsko vzdušje v gorah. Na vrhu se nam je - kot za nagrado naši vztrajnosti - prismejal sonce. Vse se je bleščalo od beline in svetlobe. Storžič in Košuta sta se kot bela velikana dvigala nad sveže ozelenelo dolino. To je bilo res enkratno doživetje. Brez zapletov smo se prek Velike Poljane, kjer so nas pozdravili zvončki in vonj po čemažu, spustili v dolino. Tik nad sanatorijem smo naleteli na svežo poseko večinoma neodkazanih smrek. Tak odnos do gozda v tem zdraviliškem okolju nas je razočaral, predvsem še zato, ker smo nekaj sto metrov višje videli na desetine od zalubnikov uničenih uporabnih, a ne podrtnih smrek.

Po dobrih šestih urah dokaj živahne hoje smo to našo pomladno-zimsko potovalniško sim-

fonijo zaključili. Jelovico je že zajela nevihta, mi pa smo se v soncu vozili proti domu.

Udeleženci se zahvaljujemo **Rozki Skobe** ter gospodoma **Rudiju** in **Robertu** za animacijo, skrbno vodstvo, poučna pojasnila in seveda nepozabno lepa doživetja.

Stane Pezdič

Srečanje na Boču

V soboto, 24. marca, smo si planinci PD »Boč« iz Kostrivnice ogledali velikonočnice na Boču. Pričakovali smo lepo sončno vreme, vendar se sonce sploh ni pokazalo. Pihal je tudi močan veter, Boč pa je čez noč pokrila snežna odeja. Planinci, ki se na ustrašimo slabega vremena, smo kljub vsemu odšli na pot.

S sestrično Metodo sva se odpravili po poti Gabernik - Pečica prek Galk. Na Galkah sva hoteli malo posedeti, vendar je bil veter tako močan, da naju je prepihalo do kosti. Zato sva kar pohiteli proti Kostrivniški lovski koči na Boču. Tam je bilo že toplo, saj so prvi Kostrivničani že bili tam ter skuhal čaj, vino in dober golaž.

V res mrzlem vremenu so počasi z vseh strani prihajali planinci. Ker nas je bilo vedno več, smo odšli v zgornjo sobo lovske kočje. Z Metodo pa nisva mirovali in sva tekali iz zgornje sobe v kuhinjo. Ko sva spet pritekli doli v kuhinjo, zagledava goste in kar sapo nama je zaprlo, ko sva videli predsednika **Milana Kučana**. Prijetno je naju ogovoril in tudi nama stisnil roko. Ko sva prišli do sape, ga je Metoda povabila v zgornjo sobo, da bi se srečal še z drugimi planinci. Odhitel je na stolp, vendar je obljubil, da se vrne na golaž. Prišel je od planinskega doma in v sobi je postalo zelo prijetno. **G. Erjavec** mu je podaril majico in klobuk našega PD. Odrasli so z njim pošteno poklepetali, skupaj so zapeli in se tudi pošalili. **Darko Bizjak** je še napravil spominski posnetek in poslovlili smo se. Ponosna sem, da sem se rokovala s predsednikom naše države.

Alenka Turnšek
Mladinska sekcija
PD »Boč«, Kostrivnica

Od Zidanega mostu do Lisce

Planinska sekcija tovarne zdravil Krka iz Novega mesta je v nedeljo, 25. aprila, opravila lep in za začetek sezone dokaj zahteven izlet.

Zmerne hoje od železniške postaje v Zidanem mostu do Lisce je za dobrih šest ur, zračne poti je deset kilometrov, toda od mostu čez Pobrežje, mimo Čelovnika in Žirovnice do Velikega Kozja, od tam do Lovrenca, pa mimo Blatnika do cerkve Sv. Jošta in do vrha Lisce se jih nabere več kot dvajset. Na postaji v Zidanem mostu je nadmorska višina 201 meter, vrh Velikega Kozja pa štrli 993 metrov

nad morsko gladino. Zato nam kljub aprilu ni bilo hladno. V pasjih dneh bi bile tod dobrodošle kopalke in čutare, polne vode ali čaja.

Dolina je že močno zelenela in cvetela, po vrhovih Zasavskih hribov pa je še uporno ždela zima. Bukovju se še ni zdelo varno pokazati nežno zelenih listov varljivemu aprilu. Tudi podrast je povečini še mirovala. Na hribčku pod cerkvijo Sv. Lovrenca pa so nas med še ne dobro ozelenelo travo presenetili Petrovi ključki in Kochov svišč. Težko smo se ločili od te čudovite oblike in modrine cvetov, prijaznega kraja in poštenih ljudi, ki oskrbujejo to skromno planinsko zavetišče pod Lovrencem. Vse skupaj je res zaščitena vredna skladnost. Da bi se le še dolgo ohranila!

Od Lovrenca do vrha Lisce je bilo še za dobro uro hoje. Nekoliko utrujeni smo si preostali del poti lepšali s pogostejšim razgledovanjem. Svet je v Zasavju lepo nakupčkan in malo jih je, ki poznajo vse te kucle, še manj pa tistih, ki so vse obiskali. Zato imamo Slovenci še obilo možnosti za svoje lastne prvenstvene vzpone in enkratne podvige. Lepo bi bilo, če bi si to krašoto ogledalo čimveč ljudi, ki znajo ceniti te zelene griče in vrhove.

V imenu vseh štiriintrideset pešcev se lepo zahvaljujem pobudniku tega izleta, dolgoletnemu vodniku, izjemnemu poznavalcu naših krajev in narave **Petru Repovžu** ter odgovornemu vodji **Igorju Sladiču**.

Stane Pezdic

Izlet na Kozlek

Sončno soboto letošnjega 6. februarja smo se mladi planinci iz osnovnih šol Dragotina Ketteja in Antona Žnideršiča odpravili na Kozlek, goro, ki se dviga 997 metrov nad bistrško dolino. S prepolnim avtobusom smo se pripeljali do pod hriba Gabrovec. Od tod se je naša pot vijugala in počasni dvigala skozi nizek borov gozd.

Pod vrhom našega cilja so nas čakali starejši planinci, ki gradijo novo kočo na Kozleku. Z veseljem smo jim pomagali odnesti kar velik kupček ladijskega poda na vrh. Prav nič ni bilo naporno, naredili pa smo dobro delo. Tik pod vrhom nas je prijetno presenetila lepa nova planinska koča. Na vrhu smo pomalicali in se dobro razgledali po dolini. Videli smo Učko, Obruč, Čičarijo, zaradi meglice pa žal nismo videli ne morja, ne Triglava. Videli pa smo hrib

Mladi ilirskobistriški planinci pred novo kočo na Kozleku (997 m)

Liščič, pod katerim v Dletu izvira naša Velika voda ali reka Reka. Na vrhu smo se poigrali, med izžrebance podelili veliko sladkih nagrad, se zgnatli pred novo kočo in se slikali. Vsi, ki so bili na Kozleku prvič, so bili krščeni in so dobili *planinski žig kar na lice*.

Vračali smo se čez Srednji vrh in se spustili na prekrasno ravnico - Vrbiško ravan, kjer smo se debelo uro igrali. Pohiteli smo še do glavne ceste, kjer nas je že čakal avtobus. Bilo je lepo in vsi smo sklenili, da bomo čez 14 dni šli spet v hribe, tokrat na Sv. Trojico, kjer je bil doma Martin Krpan. Morda ga srečamo z njegovo kobilico.

Darja Škerlavaj, 4. A
O. Š. Dragotin Kette,
Ilirska Bistrica

SEZNAM IN CENE PLANINSKIH EDICIJ

Zemljevidi

Cene v tolarjih

Gorski Kotar – 1:100 000 (1. izd. 1990)	380
Krn s Kobari-dom – 1:25 000 (1. izd. 1990)	380
Stol in Begunjska – 1:25 000 (1. izd. 1990)	380
Trenta – 1:25 000 (1. izd. 1990)	380
Okolica Ljubljane – 1:50 000 (1. izd. 1990)	380
Kranjska Gora z okolico – 1:25 000 (1. izd. 1990)	380
Pogaška Slatina z Bočem in Donačko goro – 1:25 000 (1989)	380
Julijske Alpe – Bohinj – 1:20 000 (8. izd. 1990)	380
Julijske Alpe – Triglav – 1:25 000 (6. izd. 1993)	640
Grintovci – 1:25 000 (1. izd. 1987)	380
Julijske Alpe – vzhodni del – 1:50 000 (8. izd. 1991)	v tisku
Julijske Alpe – zahodni del – 1:50 000 (8. izd. 1991)	380
Triglavski narodni park – 1:50 000 (5. izd. 1991)	480
Karavanke – osrednji del in Grintovci (3. izd. 1988)	380
Kamniške in Savinjske Alpe z Obirjem in Peco – 1:50 000 (6. izd. 1990)	v tisku
Pohorje – vzhodni del – 1:50 000 (2. izd.)	380
Pohorje – zahodni del – 1:50 000 (4. izd. 1990)	380
Posavsko hribovje – 1:100 000 (1. izd. 1986)	380
Škofjeloško hribovje – 1:40 000 (3. izd. 1988)	v tisku
Storžič in Košuta – 1:25 000 (1. izd. 1988)	380
Pešpot E6 – YU – zemljevidi – 1:50 000	300
Slovenska obala in zaledje – 1:50 000 (3. izd. 1989)	480
Istra – 1:100 000 (1. izd. 1990)	500
Gorenjska – Bled – Kranjska gora – 1:50 000	380
Savinjska dolina in širša okolica – 1:50 000 (izd. 1992)	500
Kočevo z gornjo kolpso dolino in obrobjem Bele krajine – 1:50 000 (izd. 1992)	430

Vodniki

Vodnik po planinskih postojankah v Sloveniji (Dobnik, 2. izd. 1991)	900
Kamniške in Savinjske Alpe	v tisku
Julijske Alpe	v tisku
Karavanke (Klinar, 3. izd. 1983)	700
Vodnik po Zasavskem hribovju (Pergar, 1. izd. 1978)	700
Po gorah severovzhodne Slovenije (Ficko, 1. izd. 1980)	700
Turni smuki (Črnivec–Praček, 2. izd. 1985)	700

Vodniki in dnevnik po veznih poteh

Vodnik po Slovenski planinski poti (6. izd. 1988)	600
Dnevnik po Slovenski planinski poti (1990)	200
Ljubljanska mladinska pot (1. izd. 1984)	200
Vodnik in dnevnik Trdinove poti	300
Kajakaški vodniček po slovenskih rekah (1991)	500

Alpinistični vodniki

Gorniška pot iz Planice na Pokljuko – PP (1989)	200
Kamniške in Savinjske Alpe – Logarska dolina, Matkov kot – Peči (Golnar, 1982)	500
Kamniška Bistrica – zahodni del (Golnar, 1988)	500
Lučka Bela – Robanov kot	500
Po primorskih stenah – A. Lipnik, M. Kolšek	750

Vzgojna literatura

Planinska šola (2. izd. 1983)	400
Planinski dnevnik (s častnim kodeksom, 1982)	200
Planinski vodnik (1983)	300
Hoja in plezanje v gorah (Mihelič–Škarja, 3. izd. 1984)	800
Nevarnosti v gorah (Segula 1979)	700
Sneg, led, plazovi (Segula 1986)	500
Narava v gorskem svetu (Selan, 2. izd. 1982)	400
Zavarovane rastline (Skoberne, 2. izd. 1990)	200
Oris zgodovine planinstva (Strojin, 2. izd. 1978)	300
Podhladitev, omrzline in druge poškodbe zaradi mraza (1990)	400
Priročnik: Klatenje po gorah – V. Kožuh, I. Turk	500

Druge edicije

Človek, gora, poezija	1800
Dnevnik ciciban-planinec (1988)	150
Dnevnik pionir-planinec (1989)	150
Igre (1981)	300
Planinska pesmarica	300
Razgled s Triglava (1978)	100

Popust ob nakupu

Pri nakupu 5 ali več izvodov enakih planinskih edicij, ki jih je izdala ali odkupila PZS po lastni ceni, priznamo 20% popust. Kupovanje ali naročanje več kot pet izvodov je možno v pisarni PZS, Ljubljana, Dvoržakova 9, v ponedeljek od 14. do 19. ure ali od torka do petka od 8. do 14. ure.

Maloprodaja je tudi v pisarni Planinskega društva Ljubljana-matica, Miklošičeva 17, v večjih knjigarnah, na sedežih planinskih društev in v planinskih kočah po vsej Sloveniji, kjer je možno dobiti tudi drugo gradivo o posameznih gorskih področjih.

Pri naročilu obvezno dostavite naročilnico in izjavo, da planinske edicije kupujete za nadaljnjo prodajo. Cene veljajo od 1. 6. 1993.

Informacije

Planinska zveza Slovenije, Dvoržakova 9, 61000 Ljubljana, telefon (061) 312 553 ali (061) 315 493; FAX (061) 122 140.

PLANINSKI KOLEDARJI 1994

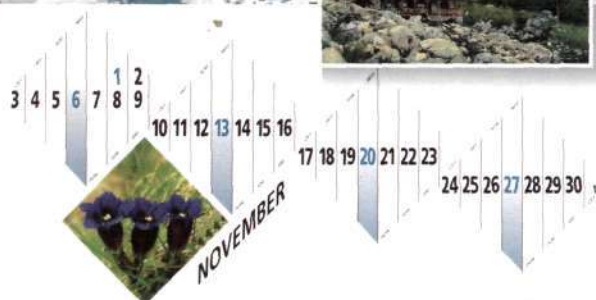
Za leto 1994 bo PZS izdala dva različna stenska koledarja. Prvi bo

SLOVENSKA PLANINSKA POT

Vsebina koledarja sledi slovenski poti (transverzali) vse od Pohorja, čez Alpe in primorske hribe proti morju. Glavni slikovni motivi predvsem ustrezajo lepotnim kriterijem, spremljajoče slike pa so detajli lepote gorskega sveta. Posebnost so reprodukcije starih razglednic najpomembnejših in najstarejših planinskih postojank. V celoti je torej koledar namenjen tudi praktični uporabi, ne le lepoti.

Format: 34 × 27 + 5 cm za dotisk.

NA SONČNI STRANI ALP

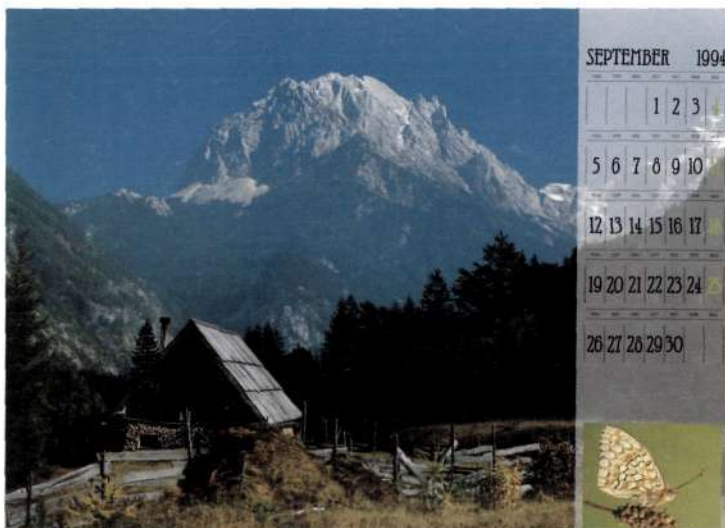
pa je drugi koledar, tokrat posvečen biserom naših Alp, ležečim zunaj glavnih planinskih poti, primernim za enodnevne planinske izlete. Lepota teh predelov, zlate jesenske trave, kristalne vode, romantike snega, razkošje cvetja, vse to je na 13 velikih in 12 malih posnetkih v ležečem, panoramskem formatu. Po likovni plati je koledar vrhunski.

Format: 47 × 34 + 5 cm za dotisk.

Cena bo določena 6. 9. 1993 – s **popusti 10, 15 in 20 %** ob nakupu večje količine.

Prednaročila s popustom 20 % ob nakupu 50 in več izvodov, sprejema Planinska založba pri Planinski zvezi Slovenije (Franjo ZUPANČIČ), SLO-61000 LJUBLJANA, Dvoržakova 9 – telefon 061/315 493 ali 061/312 553, fax 061/122 140 do 6. 9. 1993.

Vabimo vas, da nas pokličete, saj že vrsto let pripravljamo značilne, vedno lepe in vedno drugačne koledarje. Sporočite nam svoje želje o količini in roku dobave ter dotisku firme. Vzorci bodo na ogled že 1. 7. 1993.

PLANINSKA ZVEZA SLOVENIJE